

**ADLİ VERGİ CEZALARINDA
DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ**

Hazırlayan: Abdullah SAVAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI

Eylül, 2011

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADLİ VERGİ CEZALARINDA DENETİMLİ SERBESTLİK
SİSTEMİ

Hazırlayan
Abdullah SAVAŞ

Danışman
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI

AFYONKARAHİSAR 2011

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Adli Vergi Cezalarında Denetimli Serbestlik Sistemi Sistemi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14/09/2011

İmza

Abdullah SAVAŞ

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

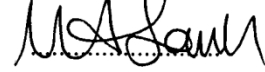
JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof.Dr. H.Hüseyin BAYRAKLI

Jüri Üyeleri : Yrd.Doç.Dr.Ethem Kadri PEKTAŞ

: Doç.Dr. Mustafa Ali SARILI

İmza

Maliye Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Abdullah SAVAS'ın “**Adli Vergi Cezalarında Denetimli Serbestlik Sistemi**” başlıklı tezini değerlendirmek üzere 14.09.2011 tarihinde, saat 11:00’da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

ÖZET

ADLİ VERGİ CEZALARINDA DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

Abdullah SAVAŞ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

Eylül 2011

Danışman: Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI

Adli vergi cezaları, vergi kanunlarına aykırı davranışları en aza indirme amacına yöneliktir. Bu çalışmada, adli vergi cezaları, adli vergi cezalarının infazında yeni ve farklı bir infaz şekli olan denetimli serbestlik sistemi, bu sistemin tarihi gelişimi, görevleri ve ülkemizdeki uygulamaları açıklanmıştır. Türk denetimli serbestlik sisteminin uygulama sonuçları ikincil veriler yardımıyla incelenmiştir.

Her coğrafi bölgeden en az bir olmak üzere, bulunduğu bölgeyi temsil edebileceği düşünülen 12 denetimli serbestlik ve yardım merkezinde 360 kişiye bir anket çalışması yapılmıştır. Ankette kullanılan sorular denetimli serbestlik sisteminin tercih edilme, yararlılık ve caydırıcılığını tespiti yöneliktir. Yapılan araştırmada, denetimli serbestlik sisteminin büyük bir oranda tercih edilen, yararlı görülen, suç tekrarını engellemede etkili ve caydırıcı görülen bir ceza infaz sistemi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adli Vergi Cezaları, Vergi Ceza Hukuku, Denetimli Serbestlik Sistemi

ABSTRACT

PROBATION SYSTEM IN JUDICIAL TAX PENALTIES

Abdullah SAVAŞ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE**

September 2011

Advisor: Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI

Judicial tax penalties are intended to minimize behaviors against tax laws. In this study, judicial tax penalties, probation system which is a new and different type of execution of judicial tax penalties, historical development of this system, its functions and applications in our country are clarified. The application results of Turkish probation system are investigated through secondary data.

A questionnaire was given to 360 people in 12 probation and aid centers that are thought to represent the regions where they exist and there is at least one from each geographical region. The questions in this questionnaire aim at determining the preferability, effectiveness and deterrence of the probation system. In the study conducted, it was found out that probation system is a punishment execution system which is substantially preferred, and is thought to be a good deterrent as well as being useful and effective in preventing the recurrence of crime.

Keywords: Judicial tax penalties, Tax criminal law, Probation system

ÖNSÖZ

Adli vergi cezalarının infazında alternatif bir ceza infaz sistemi olan denetimli serbestlik sistemi konusunda hazırlanan bu çalışma, yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış olup bu çalışmanın, bilimsel çalışmalara ışık tutmasını ve yasal düzenlemelere katkı sağlamasını temenni ederim.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde bana zaman ayıran, her zaman desteğini yanımda hissettiğim, derin bilgisinden ve engin tecrübesinden istifade ettiğim değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI'ya, anket formunun hazırlanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Osmangazi Üniversitesi Rektör Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN ve Osmangazi Üniversitesi İktisat Bölümü öğretim görevlisi Sayın Prof. Dr. Metin TOPRAK'a, çalışmama değerli katkıları olan Sayın Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ'a, Sayın Doç. Dr. Mustafa Ali SARILI'ya ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ'a teşekkür ve saygılarımı sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüklerinde anket yapmamız konusunda bize her türlü kolaylığı sağlayan Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürümüz Sayın Sefa MERMERCİ başta olmak üzere, tüm Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü personeli ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans kararımdaya etkili olan ve sonrasında süreci de her zaman desteklerini yanımda hissettiğim değerli dostlarım Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezi öğretim görevlisi Mehmet Murat AKIN ve Mustafa BAYHAN'a teşekkür ediyorum.

Bana öğrenim hayatım boyunca desteğini esirgemeyen, haklarını ödememin mümkün olmadığı sevgili anne ve babama, çalışmam boyunca hep yanımda olarak bana destek veren eşime, onlarla geçireceğim zamanın bir kısmınıda ayırarak yaptığım çalışma sırasında bana sabreden oğullarım Mehmet Fatih SAVAŞ ve Erdem Salih SAVAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Abdullah SAVAŞ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ VERGİ SUÇ VE CEZALARI

1. VERGİ SUÇ VE CEZA KAVRAMI	4
2. KABAHAAT VE SUÇ AYIRIMI	6
3. VERGİSEL KABAHAATLER VE İDARİ VERGİ CEZALARI	9
3.1. VERGİ ZİYAI VE CEZASI	9
3.2. USULSÜZLÜKLER VE CEZASI.....	10
4. VERGİ SUÇLARI VE ADLİ VERGİ CEZALARI	10
4.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI SUÇU VE CEZASI	10
4.2. VERGİ MAHREMİYETİNİN İHLALİ SUÇU VE CEZASI.....	14
4.3. MÜKELLEFLERİN ÖZEL İŞLERİNİ YAPMA SUÇU VE CEZASI	16
4.4. VERGİ USUL KANUNU HARİCİNDE DÜZENLENEN VERGİ SUÇLARI VE CEZALARI	17

İKİNCİ BÖLÜM

DENETİMLİ SERBESTLİK KAVRAMI, ÖNEMİ, TARİHÇESİ VE DİĞER ÜLKE HUKUKLARINDAKİ YERİ

1. DENETİMLİ SERBESTLİK KAVRAMI	19
2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN CEZA ADALET SİSTEMİNDE YERİ	21
3. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN CEZA ADALET SİSTEMİNDE ÖNEMİ	21
3.1. ETKİN CEZA ADALET SİSTEMİNE KATKISI.....	22
3.2. SUÇ İŞLEME ORANININ AZALTILMASINA ETKİSİ.....	23
3.3. CEZA İNFAZ KURUMLARININ YOĞUNLUĞUNUN AZALTILMASINA ETKİSİ	26
3.4. SOSYAL YARARI	28
3.5. GÜVENLİK YARARI.....	29
3.6. EKONOMİK YARARI.....	29
4. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TARİHÇESİ.....	30
5. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN DİĞER ÜLKE HUKUKLARINDAKİ YERİ	32
5.1. İNGİLTERE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ.....	32
5.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NDE DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ	35
5.2.1. Şok Denetimli Serbestlik.....	36
5.2.2. Yoğun Gözetim Sistemi.....	36
5.2.3. Hükümlülerin Alternatif Yaptırımları Tercih Sebepleri Üzerine Yapılan Araştırma	37
5.2.4. Amerika Birleşik Devletleri’nde Denetimli Serbestliğe Tabi Tutulanların Özellikleri.....	39
5.2.4.1. Yetişkin Denetimli Serbestlik	39

5.2.4.2. Genç Denetimli Serbestlik	41
5.3. ALMANYA'DA DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ.....	41
5.3.1. Almanya'da Çocuk ve Genç Suçlular İçin Ceza Süreci.....	43
5.3.2. Alman Gençlik Mahkemesi Kanunu'nda Öngörülen Tedbirler.....	44
5.3.3. Berlin Çocuk ve Genç Denetimli Serbestlik Kurumu	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ VE UYGULAMA SONUÇLARI

1. TÜRKİYE'DE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TARİHÇESİ	47
1.1. OSMANLI DÖNEMİNDE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ	47
1.1.1. Nefy (Sürgün) Cezası	47
1.1.2. Zaptiye Nezareti Altında Bulundurulma Cezası	50
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ.....	50
2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TEMEL İLKELERİ.....	55
3. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TEŞKİLAT YAPISI	56
4. TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ	58
4.1. ULUSAL BİR SİSTEMDİR	58
4.2. MERKEZİYETÇİ BİR YAPIYA SAHİPTİR.....	59
4.3. HEM SUÇLUYA HEM SUÇTAN ZARAR GÖREN KİŞİLERE HİZMET VERMEKTEDİR	59
4.4. KARMA BİR PERSONEL REJİMİ MEVCUTTUR	59
4.5. RESMİ BİR KURULUŞTUR	59
4.6. CEZA VE TEDBİRLERİN SÜRESİ BELLİDİR	60
5. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN GÖREVLERİ.....	60
5.1. DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM HİZMETLERİNDEN SORUMLU DAİRE BAŞKANLIĞININ GÖREVLERİ.....	60

5.2. DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZLERİNİN GÖREVLERİ.....	61
5.2.1. Soruşturma Evresindeki Görevler.....	62
5.2.1.1. Adli Kontrol	63
5.2.1.1.1. Adli Kontrolün Şartları	63
5.2.1.1.2. Adli Kontrol Olarak Uygulanabilecek Yükümlülükler	65
5.2.1.1.3. Adli Kontrolün Sona Ermesi	66
5.2.1.2. Sosyal Araştırma Raporu	66
5.2.2. Kovuşturma Evresindeki Görevler.....	67
5.2.2.1. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması.....	68
5.2.2.1.1. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Şartları	69
5.2.2.1.2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasında Uygulanabilecek Denetimli Serbestlik Tedbirleri	70
5.2.2.1.3. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Sonuçları.....	70
5.2.2.2. Psiko-sosyal Yardım.....	71
5.2.3. Kovuşturma Evresinden Sonraki Görevler	71
5.2.3.1. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar	74
5.2.3.2. Kamuya Yararlı İşte Çalıştırma Yaptırımı	76
5.2.3.2.1. Kamuya Yararlı İşte Çalıştırma Yaptırımının Yerine Getirilmesi	76
5.2.3.2.2. Kamuya Yararlı İşte Çalıştırma Yaptırımının İnfazının Tamamlanması	78
5.2.3.3. Hapis Cezasının Ertelenmesi.....	79
5.2.3.3.1. Hapis Cezasının Ertelenmesinde Yükümlülükler	79
5.2.3.3.2. Hapis Cezasının Ertelenmesinde İnfazın Sona Ermesi.....	81
5.2.3.4. Konutta İnfaz.....	81
5.2.4. Salıverme Sonrası Görevler.....	83
5.2.4.1. Koruma Kurulu	85

5.2.4.1.1. Koruma Kurullarının Oluşumu.....	85
5.2.4.1.2. Koruma Kurullarının Görevleri	86
5.2.4.1.3. Koruma Kurullarının Çalışma Usul ve Esasları	87
5.2.4.2. Koşullu Salıverme Kararıyla Birlikte Verilen Yükümlükler	87
6. VERGİ CEZALARINDA DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI.....	89
6.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI SUÇUNDA DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI	89
6.2. VERGİ MAHREMİYETİNİ İHLALDE DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI	91
6.3. MÜKELLEFLERİN ÖZEL İŞLERİNİ YAPMA SUÇUNDA DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI	92
7. ÜLKEMİZDE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN UYGULAMA SONUÇLARI	92
7.1. TÜRKİYE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZLERİNİN OLUŞUMU	92
7.2. DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİNE TABİ TUTULAN HÜKÜMLÜLERE UYGULANAN ARAŞTIRMA	96
7.2.1. Araştırmanın Amacı	96
7.2.2. Araştırmanın Önemi	97
7.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	98
7.2.4. Araştırmanın Varsayımları.....	98
7.2.5. Araştırmanın Yöntemi.....	98
7.2.6. Evren ve Örneklem	99
7.2.7. Veri Toplama Yöntemi	99
7.2.8. Veri Toplama Yönteminin Güvenilirliği	102
7.2.9. Araştırmanın Bulguları ve Yorumlanması.....	102
7.2.9.1. Araştırmaya Katılanlar İle İlgili Bilgiler	102

7.2.9.2. Araştırmanın Sonuçları	107
7.2.9.2.1. İnfaz Sistemlerinin Tercih Edilme Durumları	107
7.2.9.2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tekerrürü Önlemesi	109
7.2.9.2.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin Yararı.....	110
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKÇA	120
EKLER.....	131

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Suç ve Kabahat Kavramlarının Karşılaştırılması	8
Tablo 2. Ceza İnfaz Kurumlarının Yıllara Göre Mevcutları 1970-2000	26
Tablo 3. Ceza İnfaz Kurumlarının Yıllara Göre Mevcutları 2005-2011	27
Tablo 4. Hükümlülerin Alternatif Yaptırımları Tercih Sebepleri.....	38
Tablo 5. Amerika Birleşik Devletleri'nde Denetimli Serbestliğe Tabi Tutulan Yetişkinlerin Özellikleri.....	39
Tablo 6. 2001 Yılında Denetimli Serbestlik Sistemine Tabi Tutulan Yetişkinler.....	40
Tablo 7. Hakkında Denetimli Serbestlik Uygulanan Gençlerin Cinsiyetleri	41
Tablo 8. 2010 Yılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerince İnfazı Devam Eden Dosya Sayıları	94
Tablo 9. 2011 Yılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerince İnfazı Devam Eden Dosya Sayıları	94
Tablo 10. 31 Temmuz 2011 İtibariyle İnfazı Devam Eden Dosyaların Türleri	95
Tablo 11. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetleri	103
Tablo 12. Ocak 2011 İtibariyle Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Cinsiyetleri.....	103
Tablo 13. Araştırmaya Katılanların Yaş Durumları	103
Tablo 14. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları.....	104
Tablo 15. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları	105
Tablo 16. Araştırmaya Katılanların İş Durumları.....	105
Tablo 17. Araştırmaya Katılanların Çalıştıkları Sektör	106
Tablo 18. Araştırmaya Katılanların Daha Önceki Sabıkalılık Durumları	106
Tablo 19. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tercih Edilme Nedenleri	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Berlin Çocuk ve Genç Denetimli Serbestlik Kurumunun Teşkilat Yapısı	45
Şekil 2. Denetimli Serbestlik Merkez Teşkilat Yapısı	57
Şekil 3. Denetimli Serbestlik Taşra Teşkilat Yapısı	58
Şekil 4. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerine İnfaz İçin Gelen Karar Sayılarının Dağılımı	93
Şekil 5. Ceza İnfaz Kurumlarının Tercih Edilme Oranları	107
Şekil 6. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tercih Edilme Oranları	108
Şekil 7. Denetimli Serbestlik Sisteminin Caydırıcılığı	109
Şekil 8. Denetimli Serbestlik Sisteminin Suç İşleme Oranını Azaltıcı Etkisi	110

KISALTMALAR DİZİNİ

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Akt	: Aktaran
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CTE	: Ceza ve Tevkifevleri
Çev.	: Çeviren
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
GV	: Gelir Vergisi
KV	: Kurumlar Vergisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
RG	: Resmi Gazete
vb	: ve benzeri
vs	: ve sair
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

İnsanların birlikte yaşama zorunluluğu, ortak ihtiyaçların devlet tarafından karşılanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Devletler ise; günümüzde çeşit ve miktar olarak artan bu ihtiyaçları karşılayabilmek için kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Devletlerin harcamalarını gerçekleştirebilmek için başvurabileceği en önemli gelir kaynağı vergiler olduğundan, vergi kanunlarına aykırı davranış olarak adlandırabileceğimiz vergi suçlarının mümkün olan en az seviyeye indirilmesi çok önemlidir.

Vergi suçları, kural olarak para cezası ile cezalandırılmaktadır. Ancak yasa koyucu bazı özellikli, kamu düzenini bozan vergi suçlarının işlenmesi durumunda, para cezası yerine hürriyeti kısıtlayıcı cezalar da öngörmüştür. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK)'un 359'uncu, 362'nci ve 363'üncü maddelerinde düzenlenen; kaçakçılık suçları, vergi mahremiyetini ihlâl suçu ve yükümlünün özel işlerini yapma suçları hürriyeti bağlayıcı cezaları gerektiren suçlardır. Yine VUK haricinde düzenlenen vergi suçları ve cezaları bulunmaktadır. Bunlar; 4358 sayılı kanunun 5'inci maddesi ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (AATUHK)'un 107'nci maddesidir.

Çağdaş ceza infaz sistemlerinin temel amacı, hükümlülerin yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, sosyalleşmelerini teşvik etmek, üretken, kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı bireyler haline getirmek, böylece özel ve genel önlemeyi sağlamak, toplumu suça karşı korumaktır. Bu temel amaca ulaşmaya yönelik olarak, son yıllarda infaz ve ceza adalet sistemimizde önemli değişikliklere gidilmiştir.

01 Haziran 2005 tarihinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK) yürürlüğe girmiştir. Sonrasında, 15 Temmuz 2005 tarihinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), 20 Temmuz 2005 tarihinde ise 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu Resmi Gazete (RG)'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5402 Sayılı Kanun ile Ceza Adalet Sistemimizde reform diyebileceğimiz denetimli serbestlik sistemi kurulmuştur. Bu sistemin devreye girmesi ile 5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesine göre tutuklama yerine adli kontrol tedbiri uygulanabilmekte, 231'inci maddesine göre hükmolunacak ceza iki yıl veya altı hapis cezası veya para cezası ise hükmün

açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmekte ve bu kişiler hakkında hâkim tarafından uygun görülecek yükümlülükler yüklenebilmektedir. 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesine göre kısa süreli hapis cezaları seçenek yaptırımlara çevrilebilmekte, 51'inci maddesi gereğince yasal şartları uygun olanların cezası ertelenerek yükümlülük yüklenebilmektedir. Yine 5275 sayılı CGTİHK'nın 105'inci maddesinin dördüncü fıkrasında göre iki yıl ve altı hapis cezalarına mahkûm olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi halli olarak geçirenlerin kalan süreleri kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilebilmekte, 110'uncu maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hallerde hapis cezasının konutta infazına karar verilebilmekte, 107'nci maddesine göre koşullu salıverilecek hükümlülere koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenebilmekte ve 108'inci maddesine göre ise tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenmektedir. Bu kararların infazı şahısların ikamet adreslerinin bulunduğu yerde yetkili "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü"nce yapılmaktadır.

Denetimli serbestlik sisteminin ilk uygulamalarına İslam Hukukunda rastlanmakla birlikte, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde denetimli serbestlik ve yardım sisteminin kurumsallaşması ülkemizden önce gerçekleşmiştir. Yapılan araştırmalarda denetimli serbestlik sisteminin infazdan beklenen amaçları gerçekleştirmede daha etkin olduğuna dair sonuçlar alınmıştır. Diğer taraftan, ülkemizde ceza infaz kurumlarımızın mevcudu cumhuriyet tarihimizin en yüksek rakamlarına ulaşmış ve her geçen gün artmaya devam etmektedir. Geçmiş dönemlerde uygulanan afların olumsuz sonuçları nedeniyle af gündeme gelmemektedir. Denetimli serbestlik sisteminin ceza infaz kurumlarının mevcudunu azaltılcı etkisi, ceza infazından beklenen amacın denetimli serbestlik uygulamaları ile de gerçekleştirilebilir olması vb nedenlerle denetimli serbestlik uygulamalarının kapsamının genişletilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Vergi suçlarında uygulanan hapis cezaları, üç ay ila yedi yıl arasındadır. Mevcut mevzuata göre uygulama imkânı sınırlı olan denetimli serbestlik tedbirleri, mevzuat değişikliği sonrası tüm adli vergi cezalarında daha fazla uygulanabilir hale gelebilecektir.

Denetimli serbestlik sistemi yeni bir sistem olup, "adli vergi cezalarında denetimli serbestlik sistemi" isimli bir tez çalışması yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak konuyu bir yönüyle ele alan tez çalışmaları bulunmaktadır.

Çalışmanın amacı; adli vergi cezalarını ve bu cezaların infazında yeni ve farklı bir alternatif olan denetimli serbestlik ve yardım sistemini incelemek, ikincil veriler ve sistem içerisinde cezaları infaz edilen kişilere uygulanan anketle sistemin tercih edilen, yararlı ve caydırıcı bir sistem olup olmadığını, dolayısıyla da adli vergi cezalarının infazında iyi bir alternatif olup olmadığını ortaya koymaktır.

Tezin iddiası, denetimli serbestlik sisteminin tercih edilen, yararlı ve caydırıcı bir sistem olduğu, adli vergi cezaları başta olmak üzere belli cezaların infazında iyi bir alternatif olduğudur.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde; kabahat ve suç ayırımı, vergisel kabahatlerden olan ve idari vergi cezasını gerektiren; vergi ziyayı ve usulsüzlük kabahati; adli vergi suçlarından olan vergi kaçakçılığı suçu, vergi mahremiyetinin ihlali suçu, yükümlünün özel işlerini yapma suçu ile vergi usul kanunu haricinde düzenlenen vergi suçları ve bunların cezaları hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümünde; “Denetimli Serbestlik” kavramı, denetimli serbestlik sisteminin önemi, denetimli serbestlik sisteminin tarihçesi ile diğer ülke hukuklarındaki yeri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde, denetimli serbestlik sisteminin ilk kurumsallaştığı ülkeler olan İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte Almanya ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; Türkiye’de uygulanan denetimli serbestlik sistemine ve uygulama sonuçlarına yer verilmiştir. Bölümde, ülkemizde uygulanan denetimli serbestlik sisteminin Osmanlı döneminden başlayarak tarihçesi, temel ilkeleri, özellikleri, teşkilat yapısı ile Türkiye’de uygulanan denetimli serbestlik sisteminin uygulama sonuçları ele alınmıştır. Bu bölümde, Adalet Bakanlığı’ndan temin edilen istatistikî veriler ile 12 Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezinde, denetimli serbestlik sisteminde en az üç ay takibi yapılan toplam 360 kişi ile yapılan araştırmanın sonuçları ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ VERGİ SUÇ VE CEZALARI

1. VERGİ SUÇ VE CEZA KAVRAMI

Vergi en genel tanımıyla; egemenlik gücüne sahip olan devletlerin sürekli artan kamu harcamalarının finansmanı için gerçek veya tüzel kişilerden karşılıksız ve zora dayalı olarak aldığı bir kamu geliri türüdür¹. Verginin asli amacı, devlet harcamaları için finansman kaynağı olmasıdır². Günümüzde miktar ve çeşitlilik olarak artan devlet harcamalarının finansmanında başvurulan kaynakların en önemlisi vergilerdir³. Bu nedenle, iyi işleyen bir vergi sistemi devletler için hayati öneme sahip bir konudur.

Anayasamızdaki genel ilkeler doğrultusunda çıkarılan vergi kanunları ile Türk vergi sistemi düzenlenmiştir. Vergi kanunlarımız karşısında vergi yükümlüsü⁴ ve vergi sorumlusu⁵, bir takım yükümlülüklerle tabidir⁶. Bu yükümlülüklerle aykırılık durumunda vergi suçu oluşmaktadır.

Vergi suçu, vergi ödevlerinin yerine getirilmemesi nedeniyle oluşan fiillere verilen isimdir⁷. Vergi suçları devlete karşı işlenen suçlar olup suç neticesinde kamu menfaati zedelenmektedir⁸. Devletin harcamalarını yapabilmek için başvurduğu en önemli gelir kaynağı vergiler olduğundan, vergi kanunlara aykırı davranışların mümkün olan en az

---

¹ Minire AKIN, *Türkiye’de İhracatta Katma Değer Vergisi İade Sistemi: Afyonkarahisar İli Uygulaması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2010, s. 4; Mustafa Ali SARILI, “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:41, 2002, s.32.

² Hülya KİRMANOĞLU, *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007, s. 258

³ Salih TURHAN, *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 1.

⁴ “Yükümlü, vergi kanunları ile maddi ve/veya biçimsel ödevleri yerine getirmek zorunda olan kişileri ifade eder” Hasan Hüseyin BAYRAKLI, *Vergi Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, Celepler Matbaacılık, Afyonkarahisar, 2008, s. 4.

⁵ Vergi sorumlusu; başkasına ait vergi nedeniyle, alacaklı vergi dairesine muhatap olan ve verginin ödenmesinden sorumlu olan kişiye denir.

⁶ BAYRAKLI, a.g.e., 2008, s. 5.

⁷ Hasan Hüseyin BAYRAKLI, *Vergi Ceza Hukuku*, Yeniden Yazılmış 3. Baskı, Külcüoğlu Yayınları, Afyonkarahisar, 2006, s.65.

⁸ Süleyman ÜSTÜN ve Gülden ŞİŞMAN, “Vergi Usul Kanununda Düzenlenen Adli Vergi Suçlarının Görünüm Şekilleri”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:339, Kasım 2009, s. 153.

seviyeye düşürülmesi önemli bir konudur. Vergi cezaları ise, vergi kanunlarına aykırı davranışın en önemli yaptırımıdır⁹.

Vergi suçları, devlet hazinesine karşı işlenen ekonomik suçlar¹⁰ olduğundan, ekonomik cezalar verilmesi hep tartışılan bir konu olmuştur. Ancak alınan parasal önlemlerle bazı ağır nitelikli vergi suçlarını önlemenin mümkün olamayacağı görüldüğünden, birçok devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti devleti de cezai önlemlerde alma yoluna gitmiştir.

Ekonomik suçlara, ekonomik cezalar verilmesi ise, kabahat niteliğindeki idari vergi suçları için geçerlidir¹¹. Bu kategoride vergi ziyaı ve usulsüzlükler ile bunlar karşılığında uygulanacak vergi cezaları yer almaktadır¹². Bu durumda, vergi idaresi tarafından kabahat olarak belirlenen fiil için, hiçbir mahkeme kararına gerek olmadan, yine vergi dairesince ceza kesilmektedir.

VUK'da belirtilen başka bazı fiiller ise, ceza hukuku anlamında suç oluşturmaktadırlar. Yasa koyucu bazı öncelikli, kamu düzenini bozan vergi suçlarının işlenmesi durumunda, para cezası yerine veya para cezasına ilave olarak hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörmüştür¹³. Bu suçlar, kasıtlı işlenebilen ve kamu düzenini bozucu nitelikteki fiillerden oluşur¹⁴. Bunların belirlenmesi ve yaptırım uygulanması, ceza mahkemelerinin görev alanına girmektedir. VUK'un 359'uncu maddesinde belirtilen kaçakçılık suçları, 362-363'üncü maddelerdeki vergi mahremiyetini ihlal ve yükümlülerin özel işlerini yapma suçları bu kategori içinde yer almaktadır¹⁵. Bu suçların yargılanması ve cezalarının uygulanmasının ceza mahkemelerinin görevine girmesi, Anayasamızın "İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz" (Anayasa, madde 38/XI) hükmünün

---

⁹ Bekir BAYKARA, "Vergi Cezası Kesme İşleminin Hukuki Analizi". *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:278, 2004b, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=10&yil=2004>, 29.10.2009.

¹⁰ Erdem YILMAZ, *Türkiye'de Vergi Cezalarının Etkinlik Açısından Karşılaştırılmalı Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2011, s. 4.

¹¹ Doğan ŞENYÜZ, *Vergi Ceza Hukuku*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005, s. 229.

¹² BAYRAKLI, a.g.e., 2008, s. 187; Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU ve Nami ÇAGAN, *Vergi Hukuku (Gözden Geçirilmiş 10. bası)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 211.

¹³ Nurettin BİLİCİ, *Vergi Hukuku, Genel Hükümler, Türk Vergi Sistemi (Güncelleştirilmiş Onbeşinci Bası)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 93.

¹⁴ Sibel BİLGİN, *Mali Cezalar İle Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Vergi Yasalarının Uygulanması Bakımından Etkinliğinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 58.

¹⁵ BAYRAKLI, a.g.e., 2008, s. 187; Yusuf KARAKOÇ, *Genel Vergi Hukuku (Genişletilmiş 3. bası)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.344; akt. Mehmet HATİPOĞLU, *Türkiye'de Vergi Suç ve Cezalarının Algılanması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Uşak İli Uygulama Sonuçları)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2007, s.17.

gereğidir¹⁶. Diğer taraftan, bu tür uyuşmazlıklara ceza mahkemelerinin bakması yükümlü açısından da, güven telkin edici bir durum olarak ortaya çıkar¹⁷. Bazı yargı kararlarında da bu durum vurgulanmaktadır¹⁸.

Son olarak, VUK'un 331'inci maddesindeki "Vergi kanunları hükümlerine aykırı hareket edenler, bu kitapta yazılı vergi cezaları (vergi zıyaı cezası ve usulsüzlük cezaları) ve diğer cezalar ile cezalandırılırlar" hükmü vergi cezalarının kanuniliği ilkesinin bir sonucudur¹⁹.

Bu bilgiler kapsamında, vergi suç ve cezalarını "vergisel kabahatler ve idari vergi cezaları" ile "adli vergi suç ve cezaları" şeklinde açıklayabiliriz.

2. KABAHAHAT VE SUÇ AYIRIMI

Sonucu ceza yaptırımını olan fiillerin eski TCK'da düzenlenmiş olması ve hukuka aykırı fiiller için "suç" kelimesinin genel olarak toplumda "hukuka aykırılıklar" için kullanılmış olmasının etkisiyle vergi ceza hukuku yazınında, uzunca bir süredir dil alışkanlığı "vergi suç ve cezaları" kullanılmaktaydı²⁰.

Kabahatler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle genel hükümleri ortaya çıkan kabahatlerle suçların farklı kavramlar içerisinde ifade edilmesi doğru ve zorunlu bir davranış olarak ortaya çıkmıştır²¹. Böylece, devletin vergiye ilişkin ortaya koyduğu kamu düzenini bozan, vergi gelirlerini tehlikeye atan ve toplumda daha çok iz bırakan fiillerle; çok dikkate rağmen gözden kaçan ve vergiye ilişkin idari düzeni bozan fiillerin aynı kavram içerisinde değerlendirilmesi son bulmuştur²².

---

¹⁶ Elif YILMAZ, *Türk Vergi Hukukunda Defterler ve Belgelerle İlgili Hürriyeti Bağlayıcı Cezayı Gerektiren Vergi Suçlarının Analizi ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s.94.

¹⁷ BİLGİN, a.g.e., s. 24; HATİPOĞLU, a.g.e., s. 20; ÖNCEL, KUMRULU VE ÇAĞAN a.g.e., s. 210.

¹⁸ Anayasa Mahkemesi Kararı, 21.06.1991 tarih, Esas No: 1991/25, Karar No: 1991/18, "...Vergi Usul Yasası'nın 358.-363. maddelerinde yer alan kaçakçılık, kaçakçılığa teşebbüs eylemleri ile bilgi vermektan çekinme, vergi gizliliğinin ihlali, yükümlünün özel islerini görme eylemleri ise ceza hukuku anlamında suç oluştururlar. Bu eylemlerin saptanması ve Yasada öngörülen yaptırımların uygulanması ceza mahkemesinin görev alanına girer. Ceza yaptırımını öngörülen bu tür eylemler için ceza mahkemesinin görevli olması kişiler yönünden bir güvence oluşturur" (HATİPOĞLU, a.g.e., s. 20).

¹⁹ Bekir BAYKARA, "İdari Vergi Suç ve Cezalarında Kanunilik İlkesi", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 285, 2005, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=5&yil=2005>, 17.08.2009.

²⁰ Hasan Hüseyin BAYRAKLI, *Vergi Suç ve Kabahatleri*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Celepler Matbaacılık, Afyonkarahisar, 2011, s. 3.

²¹ BAYRAKLI, a.g.e., 2011, s. 4.

²² BAYRAKLI, a.g.e., 2011, s. 4.

Vergi kanunları, hukuka aykırı olarak iki şekilde ihlal edilebilir. Birincisi, yaptırımı vergi idaresi tarafından idari para cezası şeklinde uygulanan hukuka aykırılıklardır ki, bu eylemler kabahat olarak nitelendirilmektedir²³. Nitekim 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 2'nci maddesinde kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlığın anlaşılması gerektiği belirtilmektedir. Madde gerekçesinde ise, suç gibi kabahatin de bir haksızlık oluşturduğu vurgulanmıştır²⁴. İkincisi ise, daha ağır nitelikli ihlaller olup, suç olarak tanımlanmakta ve müeyyideleri ceza yargılaması sonrası, mahkemeler tarafından belirlenmektedir.

Vergisel kabahatlerde uygulamaya, Kabahatler Kanunu'nun genel hükümleri ile 213 sayılı VUK'taki düzenlemeler yön verirken, vergi suçlarında geçerli olan genel ilke ve esaslar ise TCK'nın genel ilke ve esasları olmaktadır²⁵.

Vergi suçları için öngörülen hapis cezaları ile adli para cezaları, ceza hukuku ilkelerine uygun olarak ceza mahkemelerince verildiğinden teknik anlamda bir ceza hukuku yaptırımı olduğu halde, vergisel kabahatler için idare tarafından kesilen idari para cezaları, ceza hukukunun temel ilkeleri uygulanmadığından teknik anlamda ceza değildir²⁶.

Tablo 1'de suç ve kabahat kavramlarının; toplum düzenini ihlal, ortaya konulma şekli, karar mercii, uygulanan yaptırımlar, ceza işlemi, usul hükmü, uygulanan yaptırımların infazı, adli sicile kayıt, amaç, manevi unsuru, sorumlular ve uygulanan yaptırımların başka yaptırımlara dönüşme ölçütlerine göre karşılaştırılması bulunmaktadır.

---

²³ BAYRAKLI, a.g.e., 2011, s. 126.

²⁴ Melahat ÖZDEMİR, *Gümrüklerde Uygulanan İdari Para Cezalarının Kabahatler Kanunu Açısından Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 7.

²⁵ Tahir ERDEM, *Vergisel Kabahatler*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 129; Tahir ERDEM, *Vergisel Kabahatler*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2010, s. 124.

²⁶ Ahmet BOZDAĞ, *Türk Ceza Hukukunda ve Vergi Ceza Hukukunda Tekerrür*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 47.

Tablo 1. Suç ve Kabahat Kavramlarının Karşılaştırılması

ÖLÇÜT	SUÇ	KABAHAHAT
Toplum düzenini ihlal	Ağır ihlallerdir	Hafif ihlallerdir
Ortaya konulma şekli	Kanun ile konulur	Kanun ile konulur. Kanunun belirlediği çerçeve içerisinde kalmak üzere idarenin genel düzenleyici işlemleriyle içeriği doldurulabilir.
Karar mercii	Adli yargı mahkemeleridir	İdari makamlardır
Yaptırımlar	Hürriyeti bağlayıcı ceza ve/veya adli para cezalarıdır	İdari para cezaları ve diğer idari yaptırımlardır.
Ceza işlemi	Yargısal işlemidir	İdari işlemidir
Usul hükmü	Ceza Muhakemesi Kanunu	Kabahatler Kanununun ve diğer özel kanunlar (VUK, Karayolları Trafik Kanunu ...)
Yaptırımın İnfazı	CGTİHK'a göre infaz edilir	AATUHK'a göre infaz edilir
Sicile kayıt	Adli sicile kaydedilir	Adli sicile kayıt edilmez
Amaç	Kamu düzeninin korunması	İdari işleyiş düzeninin korunması
Manevi unsuru	Kast ya da taksir	Kast ya da taksir
Sorumlular	Gerçek kişiler	Gerçek ve tüzel kişiler
Yaptırımları dönüştürülmesi	Hürriyeti bağlayıcı ceza bazı hallerde adli para cezasına dönüştürülebilir	Başka yaptırıma dönüştürülemez

Kaynak: BAYRAKLI, a.g.e., 2011, s. 126.

Tablo 1'de görüldüğü gibi suç ve kabahat; toplum düzenini ihlal düzeyi, ortaya konulma şekli, karar mercii, uygulanan yaptırımlar, ceza işlemi, usul hükmü, uygulanan

yaptırımın infazı, adli sicile kayıt edilip edilmeme, amaç ve başka yaptırımlara dönüştürme yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır.

3. VERGİSEL KABAHAHLER VE İDARİ VERGİ CEZALARI

VUK'un 344-356'nci²⁷ maddelerinde yer alan vergisel kabahatler vergi idaresi tarafından tespit edilmekte, cezası da vergi idaresi tarafından kesilmektedir²⁸. Bu para cezalarının bir kısmı, vergi kanunlarına aykırı bir davranıştan dolayı oluşan vergi kaybının misli olarak hesaplanmasıdır. Vergi ziyayı cezası bu tür cezalardandır. Diğer bir kısmı ise, kanunda maktu veya nispi olarak hesaplanmıştır. Usulsüzlük cezaları, bu tür cezalardandır.

İdari vergi cezaları, aynı zamanda idari işlem olduğundan, ceza ihbarnamesi ile yükümlüye tebliğ edilir, yükümlü tebliğden sonra ceza hakkında vergi davası açabilir²⁹. Bu bölümde, kısaca vergi ziyayı ve usulsüzlük ile bu kabahahtlere uygulanan cezalara değinilecektir.

3.1. VERGİ ZİYAYI VE CEZASI

Vergi ziyayı, vergi mükellefi veya vergi sorumlusu tarafından VUK'un 341'inci maddesinde belirtilen hallerde vergi ziyayına sebebiyet verilmesi şeklinde tanımlanabilir³⁰. VUK'un 341'inci maddesine göre; vergi ziyayı, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade etmektedir³¹.

Şahsi, medeni haller veya aile durumu hakkında, gerçeğe aykırı beyanlar veya başka bir şekilde verginin noksan tahakkuk ettirilmesine veya haksız yere geri verilmesine sebebiyet vermekte "vergi ziyayı" hükmünde olup, bu hallerde verginin sonradan tahakkuk ettirilmesi, tamamlanması ya da haksız iadenin geri alınması ceza uygulanmasına engel değildir (VUK md. 341).

---

²⁷ VUK'un 345'inci, 346'nci, 347'nci, 348'inci, 349'uncu ve 350'nci maddeleri 22.07.1998 tarih ve 4369 sayılı kanunla, 356'nci maddesi 30.12.2004 tarih ve 5281 sayılı kanunun 44'üncü maddesi ile mülga olmuştur.

²⁸ Hakan AY ve Ömer ÇAKICI, "İdari Nitelikli Vergi Suç ve Cezalarının Tabi Olduğu Hukuki Rejim", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 242, 2001, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=5&yil=2001>, 28.07.2009.

²⁹ BAYRAKLI, a.g.e., s. 187.

³⁰ Faruk GÜÇLÜ, *Türk Ceza Kanunu Açısından Vergi Kaçakçılığı*, Ürün Yayınları, Ankara, 1998, s. 9.

³¹ Şerafettin AKSOY, *Vergi Yargısı ve Türk Vergi Yargısı Sistemi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, ss. 96-97; Necati DURMUŞ, *Türk Vergi Hukukunda Kaçakçılık ve Kaçakçılığı Haber Verme İkramesi*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1982, s. 130; A. Burçin YERELİ, "Adli Yargının Görev Alanına Giren Vergi Suç ve Cezaları", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 237, 2001, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=10&yil=2001>, 28.07.2009.

VUK' un 344'üncü maddesinde, vergi ziyana sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyayı cezası kesileceği belirtilmiştir. Ancak vergi ziyana kaçakçılık suçu işleyerek sebebiyet verilmesi halinde bu ceza üç kat, bu eylemlere iştirak edenlere ise bir kat olarak uygulanır³². Vergi incelemesine başlanılmasından veya takdir komisyonuna sevk edilmesinden sonra verilenler hariç olmak üzere, kanuni süresi geçtikten sonra verilen vergi beyannameleri için kesilecek ceza yüzde elli oranında uygulanmaktadır (VUK md. 344/son).

3.2. USULSÜZLÜKLER VE CEZASI

İdari nitelikteki vergi cezasını gerektirir vergisel kabahatlerden ikincisini usulsüzlükler oluşturmaktadır. VUK'un 351'inci maddesinde usulsüzlük, "vergi kanunlarının şekle ve usule müteallik hükümlerine riayet edilmemesi" olarak tanımlanmıştır. Burada, vergi ziyamın bulunup bulunmadığına, mükellef veya sorumlunun suç işleme kastının bulunup bulunmadığına bakılmaksızın vergi kanunlarında belirtilen şekle ve usule ilişkin bazı kurallara uyulmaması cezalandırılmaktadır³³.

4. VERGİ SUÇLARI VE ADLİ VERGİ CEZALARI

Bu bölümde, adli vergi suç ve cezaları ele alınacaktır.

4.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI SUÇU VE CEZASI

Kaçakçılık kavramı, toplum içerisinde "kaçakçılık" kavramına verilen önem nedeniyle vergi hukukunun önemli kavramlarından biridir³⁴. Bünyesinde hile, aldatma, sahtecilik, gizleme vb unsurlar barındırması nedeniyle, toplumun "kaçırma" terimini algılayışını irdelediğimizde çok ciddi hasarlar meydana getiren, diğer birtakım suçlara göre daha çok utanma hissi uyandıran bir suç olarak kabul edildiğini görmekteyiz³⁵. Vergi kaçakçılığı;

---

³² İ. Halil BAĞDINLI, "Vergi Usul Kanununa Göre Vergi Ceza Sisteminin Uygulama Esasları", Vergi Sorunları Dergisi, S. 233, 2008, s. 37; akt. YILMAZ, a.g.e, 2011, s. 14.

³³ M. Kamil HEPER, Fethi MUTLUER, Recai DÖNMEZ ve M. Erkan ÜYÜMEZ, *Vergi Hukuku*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2010, s. 210.

³⁴ Hasan Hüseyin BAYRAKLI, *Vergi Ceza Hukuku*, Yeniden Yazılmış 3. Baskı, Külcüoğlu Yayınları, Afyonkarahisar, 2006, s. 241.

³⁵ HATİPOĞLU, a.g.e., s.20.

vergiye karşı tepkinin en güzel ifadesini bulduğu, en yaygın, maddi ve sosyal zararları en fazla olan, vergi kanunlarına aykırı hareketle gerçekleştirilen bir suçtur³⁶.

VUK'da yapılan yeni düzenlemede “vergi zıyayı”³⁷ ve “kasden”³⁸ kelimeleri yer almadığından; kaçakçılık suçu, önceleri “zarar suçu” niteliğinde iken; bugün itibarıyla “tehlike suçu” haline dönüşmüştür³⁹. Sonuç itibarıyla; vergi kaçakçılığı, vergi kanunlarına aykırı davranmak ve kanunları uygulamakla görevli bulunan idarenin aldığı önlemlere karşı gelmek suretiyle, ya da az vergi ödemek şeklinde olabilmektedir⁴⁰. Kaçakçılık suçunu; vergi zıyayı şartı aranmaksızın, kanunda yazılı fiillerle, devletin vergi alanında koymuş olduğu kamu düzenini bozucu ve hukuk düzeninin kabul etmediği fiiller olarak tanımlanabilir⁴¹.

Vergi kaçakçılığını önlemek için alınacak tedbirlerin her şeyden önce parasal olması gerekir, ancak alınan parasal tedbirlerle bu gibi girişimleri önlemenin mümkün olmayacağı görüldüğünden, birçok devlet bu konuda cezai önlemler alma yoluna da gitmiştir⁴².

Çoğu ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de vergi suçları, ciddi bir suç olarak kabul edilmekte ve ağır bir şekilde cezalandırılmaktadır⁴³. Vergi kaçakçılığı ile mücadelede, ülkemizde para cezası ile birlikte hürriyeti bağlayıcı cezaya da başvurulmaktadır⁴⁴. Nitekim 213 sayılı VUK, bir kısım vergi suçlarının ceza mahkemelerinde yargılanarak hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmasını hükme bağlamıştır⁴⁵. Bu maddelerden birisi, vergi kaçakçılığı ile ilgili 359'uncu maddedir. VUK'un 359'uncu maddenin son fıkrasında, “Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması 344'üncü maddede yazılı vergi zıyayı cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez” denildiğinden, faile aynı zamanda hem 359'uncu maddeye göre hürriyeti bağlayıcı ceza hem de 344'üncü

---

³⁶ Ahmet SOFUOĞLU, “Vergi Kaçakçılığı ile Mücadele Yolları”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 191, 1997, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=7&yil=1997>, 28.07.2009.

³⁷ “01 Ocak 1999 tarihinde yürürlüğe giren 4369 sayılı kanun ile “kasden” kelimesi madde metinden çıkarılmıştır”, Abdullah KÖŞŞEKOĞLU, “Vergi Usul Kanununun 389/b Maddesinde Düzenlenen Vergi Kaçakçılığı Suçu”, *Adalet Dergisi*, S. 39, Ocak 2011, s.5.

³⁸ “01 Ocak 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2365 sayılı kanun ile “vergi zıyayı” kelimesi madde metinden çıkarılmıştır”, KÖŞŞEKOĞLU, a.g.m., s.7.

³⁹ KÖŞŞEKOĞLU, a.g.m., s. 2.

⁴⁰ Erhan GÜMÜŞ, “Vergi Kaçakçılığı Suçunda Paraya Çevirme ve Erteleme”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 296, 2006, s.210.

⁴¹ BAYRAKLI, a.g.e., 2006, s. 241.

⁴² M. Kamil MUTLUER, *Vergi Genel Hukuku (1. Baskı)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 301.

⁴³ Turgay YÜCEL, “Kaçakçılık Suçu ve Cezası (Uygulamadaki Sorunlar ve Öneriler)”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 130, 1992, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=6&yil=1992>, 28.07.2009.

⁴⁴ Yılmaz HIZLI, *Türk Vergi Hukukunda Kaçakçılık Suçu*, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1984, s. 117.

⁴⁵ Yusuf KARAKOÇ, *Genel Vergi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 212; Şükrü KIZILOĞLU ve Zuhâl KIZILOĞLU, *Kaçakçılık Suçları ve Naylon Fatura*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2009, s. 582; Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU ve Nami ÇAGAN, *Vergi Hukuku (Gözden Geçirilmiş ve Değişiklikler İşlenmiş 15'inci baskı)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 212.

maddeye göre “vergi zıyaı cezası” uygulanmaktadır⁴⁶. Hürriyeti bağlayıcı hapis cezaları ceza mahkemeleri tarafından hükmedilirken, para cezaları vergi daireleri tarafından kesilmektedir.

Kaçakçılık suçunu oluşturan fiiller VUK’un 359’uncu maddesinde tek tek sayılmıştır. 23 Ocak 2008 tarih ve 5728 sayılı kanunla bu madde değiştirilmiştir. Buna göre:

“a) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan;

1) Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar⁴⁷, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,

2) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar,

Hakkında on sekiz aydan⁴⁸ üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi, gizleme olarak kabul edilir. Gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu, mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belge ise, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge hükmündedir.

b) Vergi kanunları uyarınca düzenlenen, saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri; yok edenler, defter sayfelerini yok ederek yerine başka yapıtlar koyanlar, hiç yaprak koymayanlar, belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyenler ile bu belgeleri kullananlar, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belge, sahte belgedir.

---

⁴⁶ Atilla BUDAK, “Vergi Suçlarında Fail Meselesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 315, 2007, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=11&yil=2007>, 28.07.2009.

⁴⁷ VUK’un 359’uncu maddesinde yazılı hesap ve muhasebe hilesi, hesap işleyişi ve kayıt düzeninin vergi ve muhasebe ilkelerine aykırı olarak tutulması şeklinde tanımlanabilir (Cenk Tolga ŞİMŞEK, “Kaçakçılık Suçu Olarak Hesap ve Muhasebe Hilesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 277, 2004, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=9&yil=2004>, 17.08.2009).

⁴⁸ Daha önce cezanın alt sınırı bir yıl iken, 23 Ocak 2008 tarih ve 5728 sayılı kanunla madde değiştirilmiştir.

c) VUK hükümlerine göre ancak Maliye Bakanlığı ile anlaşması bulunan kişilerin basabileceği belgeleri, anlaşması olmadığı halde basanlar veya bilerek kullananlar iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

VUK 371'inci maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında 359'uncu madde hükmü uygulanmaz.

Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması VUK 344'üncü maddede yazılı vergi ziyai cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez.”

VUK'un 360'ıncı maddesine göre ise; 359'uncu maddede yazılı suçların işlenişine iştirak eden suç ortaklarının bu suçların işlenmesinde menfaatinin bulunmaması halinde, TCK'nın suça iştirak hükümlerine göre hakkında verilecek cezanın yarısı indirilir.

Kaçakçılık suçunun tespiti ile ilgili olarak VUK'un 367'nci maddesi ile kaçakçılık suçunun cezalandırılmasında özel usul belirlenmiştir⁴⁹. VUK'un 367'nci maddesine göre, kaçakçılık fiilleri iki şekilde ortaya çıkarılmaktadır. Birinci hal vergi inceleme elemanlarının yaptıkları vergi incelemesi sırasında bu suçlardan haberdar olmaları ve ilgili Cumhuriyet Başsavcılığını bu durumdan haberdar etmeleri, ikinci hal ise Cumhuriyet Savcılarının bu suçlardan sair surette haberdar olması halinde ilgili vergi dairesinden inceleme yapılmasını istemesi ve bu inceleme sonucunda suçun ortaya çıkarılmasıdır⁵⁰.

Yaptıkları inceleme sırasında VUK'un 359'uncu maddesinde yazılı suçların işlendiğini tespit eden denetim elemanları tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalaasıyla doğrudan doğruya ve vergi incelemesine yetkili olan diğer memurlar tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalaasıyla vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık tarafından keyfiyetin Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesi mecburidir⁵¹. Buradaki bildirme bir zorunluluk olduğundan, bildirmeme sorumluluğu gerektirir⁵².

VUK'un 367'nci maddesine göre; vergi inceleme elemanlarınca bir tespit veya bildirim yapılmamış olsa bile 359'uncu maddede yazılı suçların işlendiğini herhangi bir

---

⁴⁹ Memduh ASLAN, *Türk Vergi Sisteminde Cezai Yaptırımların Etkinliği*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008, s. 43.

⁵⁰ Onur TEMİZYÜREK, “Kaçakçılık Suçlarında 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Uyarınca Dava Zamanaşımı”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 330, 2009, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=2&yil=2009>, 28.07.2009.

⁵¹ 23 Temmuz 2010 tarih ve 6009 sayılı kanunun 13'üncü maddesi ile değiştirilen, VUK 367'inci maddenin ilk fıkrası.

⁵² Bekir BAYKARA, “Vergi Ceza Raporu ve Vergi Ceza Muhakemesindeki Yeri”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 273, 2004a, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=5&yil=2004>, 28.07.2009.

şekilde öğrenen Cumhuriyet Başsavcılığı hemen ilgili vergi dairesini haberdar ederek inceleme yapılmasını talep edebilecek, kamu davasının açılması, inceleme neticesinin Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesine kadar ertelenecektir⁵³.

4.2. VERGİ MAHREMİYETİNİN İHLALİ SUÇU VE CEZASI

Hukuk sistemi içerisinde mahremiyet kavramına yer veren hukuk dallarından birisi vergi hukukudur⁵⁴. Vergi mahremiyeti; vergileme süreciyle ilgili olarak ortaya çıkan ve vergileme ilişkisi içinde öğrenilen bilgilerin, mükellefler ile bilgi sahibi kişiler arasında gizli kalması gerektiğini ve üçüncü şahıslara açıklanmaması gerektiğini ifade etmektedir⁵⁵. Devlet, vergi mahremiyeti ile mükellefin, öğrenilen sırlarının üçüncü kişilere açıklanmayacağını garanti etmektedir⁵⁶.

Vergi mahremiyeti müessesesi, beyan esasına dayalı vergi sistemimizde, mükelleflerin verecekleri bilgilerin açıklanmamasını teminat altına alarak, doğru beyanda bulunmalarını sağlayan⁵⁷ veya en azından sağlamaya çalışan bir düzenlemedir. Vergi mahremiyeti kurumu, kaynağını 1982 Anayasasının 20'nci maddesinden almaktadır⁵⁸. Anayasamızın 20'inci maddesinin ilk fıkrasında; "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır" hükmü mevcuttur.

Vergi mahremiyetinin ihlali suçunu, vergi mahremiyeti kapsamı içerisinde yer alan bilgilere sahip kişilerin, bu bilgileri hukuka aykırı olarak ilgisiz kişilere açıklaması veya haksız çıkar sağlaması olarak tanımlayabiliriz⁵⁹. Vergi mahremiyetine VUK'un 5'inci maddesinde yer verilmiştir. Buna göre;

Aşağıda yazılı kimseler görevleri dolayısıyla, mükellefin ve mükellefle ilgili kimselerin hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine veya mesleklerine ilişkin

---

⁵³ ASLAN, a.g.e., ss. 43-44.

⁵⁴ Hilmi ÜNSAL, "Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti, Sağladığı Yararlar ve Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2003, s.28.

⁵⁵ Fatma TAŞ, *Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu ve Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2007, s.41.

⁵⁶ Suat TAŞ ve Şerafettin KARAKIŞ, "Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 227, 2000, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=7&yil=2000>, 28.07.2009.

⁵⁷ Akif YÜKSEL, *Türk Vergi Hukukunda Vergi Ziyai Suçu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005, s. 20.

⁵⁸ Şafak Ertan ÇOMAKLI, "Mahremiyet Kavramı ve Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti" *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 312, 2007, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=8&yil=2007>, 28.07.2009.

⁵⁹ Hasan Hüseyin BAYRAKLI, *Türk ve Alman Vergi Hukukunda Vergi Gizliliğine Uymama Suçu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Afyon, 1999, s. 25.

öğrendikleri sırları veya gizli kalması gereken diğer hususları açıklayamaz ve kendilerinin veya üçüncü şahısların çıkarına kullanamazlar;

1. Vergi muameleleri ve incelemeleri ile uğraşan memurlar
2. Vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'da görevli olanlar
3. Vergi kanunlarına göre kurulan komisyonlara iştirak edenler
4. Vergi işlerinde kullanılan bilirkişiler

Bu yasak, yukarıda yazılı kimseler, bu görevlerinden ayrılırsa dahi devam eder.

Vergi mahremiyetinin ihlalinin istisnaları;

- 1) Vergi güvenliğini sağlamak amacıyla, Gelir Vergisi (GV) mükelleflerinin yıllık GV, sermaye şirketlerinin Kurumlar Vergisi (KV) beyannamelerinde gösterdikleri matrahları (zarar dahil) ve beyanları üzerinden tarh olunan Gelir ve Kurumlar Vergileri ile mükelleflerin ad ve unvanları, bağlı oldukları vergi dairelerince beyannamelerin verildiği yıl içinde dairenin uygun yerlerine asılacak cetvellerle ilan edilir⁶⁰.
- 2) Mükelleflerin vergi tarhına esas olan beyanları, kesinleşen vergi ve cezaları ile vadesi geçtiği halde ödenmemiş bulunan vergi ve ceza miktarları Maliye Bakanlığınca açıklanabileceği gibi, Maliye Bakanlığı bu yetkisini mahalline de devredebilir.
- 3) Kamu görevlilerince yapılan adli ve idari soruşturmalar ile ilgili olarak talep edilen bilgi ve belgeler ile bankalara, yapacakları vergi tahsiline yönelik bilgiler verilebilmesi. Bu bilgilerin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir⁶¹.
- 4) Son olarak, sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenledikleri veya kullandıkları vergi inceleme raporuyla tespit olunanların, kanunla kurulmuş mesleki kuruluşlarına ve 3568 sayılı Kanunla kurulan birlik ve meslek odalarına bildirilmesi vergi mahremiyetini ihlal sayılmamaktadır. Ancak, kendilerine bilgi verilen kişi ve kurumlar da bu maddede yazılı

---

⁶⁰ Bu fıkra, 26 Haziran 1964 tarih ve 485 sayılı kanunun birinci maddesi ile VUK'un 5'inci maddesine ek fıkra ile eklenmiş, 30 Aralık 1980 tarih ve 2365 sayılı kanunun 2'inci maddesi ile mevcut halini almıştır.

⁶¹ 22 Temmuz 1998 tarih ve 4369 sayılı kanunun birinci fıkrası ile, VUK'un 5'inci maddesine eklenen ek fıkra.

yasaklara uymak zorunda olup, bu bilgilerin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir⁶².

VUK'da yapılan düzenlemeye bakıldığında, öncelikle vergi mahremiyeti kavramı belirlenip, kamu hizmeti sunan bir kısım görevliler açısından, mükellefe ait gizli kalması gereken bilgilerin korunması ödevi tanımlanırken, bu ödevde uyulmaması, diğer bir ifade ile vergi mahremiyetinin ihlali fiili, ceza normu olarak düzenlenmiş ve sonucuna hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmüştür⁶³.

Vergi mahremiyetini ihlal suçunun cezai müeyyidesi VUK'un 362'nci maddesinde düzenlenmiştir⁶⁴. Buna göre, vergi mahremiyetine uymaya mecbur olan kimselerden bu mahremiyeti ihlal edenler, TCK'nın 239'uncu maddesi hükümlerine göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

4.3. MÜKELLEFLERİN ÖZEL İŞLERİNİ YAPMA SUÇU VE CEZA

Mükellefin özel işlerini yapma suçu; vergi muameleleri, vergi incelemeleri ile vergi mahkemeleri bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'da görevli olan yetkililerin, vergi kanunlarının uygulanması sırasında yükümlülerin hesap, yazı vs özel işlerini yapmasıdır⁶⁵.

VUK'un 363'üncü maddesi ile 6'ncı maddenin son fıkrasında belirtilen vergi muameleleri ve incelemeleri ile vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'da görevli kimselerin vergi kanunlarının uygulanması ile ilgili olarak mükelleflerin hesap, yazı ve sair işlemlerin yapmaları yasaklanmıştır⁶⁶. Mükelleflerin özel işlerini yapma suçunda görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemesi'dir⁶⁷.

VUK'un 363'üncü maddesi⁶⁸ne göre; mükelleflerin vergi kanunlarının uygulanması ile ilgili hesap, yazı ve sair özel işlerini yapmaları yasak olan memurlardan bu yasağa aykırı hareket edenler, TCK'nın 257'nci maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre cezalandırılır.

---

⁶² 22 Temmuz 1998 tarih ve 4369 sayılı kanunun birinci fıkrası ile, VUK'un 5'inci maddesine eklenen ek fıkra.

⁶³ Fatih PEKŞEN, *Türk Vergi Ceza Sisteminin Etkinliği ve Bir Uygulama*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2009, s. 45.

⁶⁴ Ersin NAZALI, "Türkiye ve ABD Mevzuatlarına Göre Vergi Mahremiyeti ve Bilgi Edinme Hakkı", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 279, 2004, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=11&yil=2004>, 28.07.2009.

⁶⁵ BAYRAKLI, 2006, a.g.e., s. 302; Efsun ŞİMŞEK, *Türk Vergi Sisteminde Vergi Kaçakçılığı Suçu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 55.

⁶⁶ Kenan ŞENLİK, *Türk Ceza Kanunu Açısından Vergi Afları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008, s. 111.

⁶⁷ Ercan AY, *Vergi Suç ve Cezalar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 105.

⁶⁸ 23 Ocak 2008 tarih ve 5728 sayılı kanunun 279'uncu maddesi ile değişikliğe uğramıştır.

5237 sayılı TCK'nın 257'nci maddesinin birinci fıkrası altı aydan iki yıla kadar hapis⁶⁹ cezası öngörmektedir. Mükellefin özel işlerini yapma suçu işleyen kişiler, vergi ziyana neden olmuşlarsa, ayrıca VUK'un 344'üncü maddesine göre vergi ziyası cezası kesilir (VUK md. 363/son).

4.4. VERGİ USUL KANUNU HARİCİNDE DÜZENLENEN VERGİ SUÇLARI VE CEZALARI

Vergi cezaları, kişilerin ekonomik menfaatlerine müdahale eden bir uygulama olduğu için, birçok ceza türünden daha hassastır⁷⁰. Hukuk sistemlerinde suç sayılan fiillerin tamamı bir tek kanun içinde toplanmamakta, belli başlı suçları içine alan genel Ceza Kanunları yanında ceza hükümlerini içeren diğer kanunlarda bulunmaktadır⁷¹. Hukukumuzda da suç ve cezalar ilke olarak 5237 sayılı TCK'da düzenlenmiş⁷² ancak 213 sayılı VUK, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanun, 6831 sayılı Orman Kanunu gibi ceza hükümleri içeren kanunlarda vardır.

Vergi suçları ve cezaları genel olarak, 213 sayılı VUK'da düzenlenmiştir. Ancak, VUK dışında düzenlenen vergi suç ve cezaları da bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, 4358 sayılı kanunun 5'inci maddesidir. Buna göre;

a) Kanunlar uyarınca Maliye Bakanlığı tarafından getirilen vergi kimlik numarasını tespit etmek, belge, hesap ve kayıtlarında göstermek zorunluluğuna uymayanlar hakkında;

- 1) 213 sayılı VUK'un 353'üncü maddesinin 7'nci bendinde yazılı özel usulsüzlük cezası kesilir,
- 2) Ayrıca, özel kanunlarında daha ağır bir ceza öngörülmediği takdirde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası hükmolünür.

---

⁶⁹ 213 sayılı VUK'un 363'üncü maddesinde düzenlenen mükelleflerin özel işlerini yapan memurlar hakkında, 5237 sayılı TCK'nın en son 08 Aralık 2010 tarih ve 6086 sayılı kanun ile değiştirilen 257'nci maddesine göre altı aydan iki yıla kadar, hapis cezası uygulanmaktadır.

⁷⁰ Öcal GÖZÜKARA, "İngiliz Vergi Sisteminde Vergi Cezaları (I)", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 129, 1992, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=5&yil=1992>, 29.10.2009.

⁷¹ Yalçın DEMİRİSOY, "Hapis Cezasını Gerektiren Kaçakçılık Suçları", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 118, 1991, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=6&yil=1991>, 28.07.2009.

⁷² Zihni KARTAL, "İdari Vergi Cezalarına Yargı Organlarının Yaklaşımı", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 207, 1998, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=11&yil=1998>, 17.07.2009.

b) 4358 sayılı Kanuna aykırı olarak vergi kimlik numaralarını gizleyen veya bilerek bu konuda gerçeğe aykırı beyanda bulunan veya sahte veya yanıltıcı belgeler ibraz edenler hakkında üç aydan on aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Tüzel kişiler, küçükler, kısıtlılar ile tüzel kişiliği olmayan teşekküller adına, yukarıda sayılan 4358 sayılı kanunun 5'inci maddesinde yazılı fiillerin işlenmesi halinde uygulanacak hapis cezası bu fiilleri işleyenler hakkında uygulanır (4358 sayılı kanun md. 5/son).

Diğer bir madde, 6183 sayılı AATUHK'nın 107'nci maddesidir. Buna göre:

6183 sayılı kanunun uygulanmasında görevli olan kimseler, bu görevleri dolayısıyla amme borçlusunun ve onunla ilgili kimselerin;

a) Şahıslarına, mesleklerine, işlerine, muamele ve hesap durumlarına ait öğrendikleri sırlarla, gizli kalması lazım gelen diğer hususları ifşa ettikleri takdirde TCK'nın 239'uncu maddesine göre bir yıldan üç yıla kadar cezalandırılır (AATUHK md. 107).

Bu sırlar, Türkiye'de oturmayan bir yabancıya veya onun memurlarına açıklandığı takdirde, faile verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. Bu hâlde şikâyet koşulu aranmaz (TCK md. 239/3).

Cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi, 6183 sayılı kanunun 107'nci maddesi kapsamına giren bilgi veya belgeleri açıklamaya mecbur kılan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır (TCK md. 239/3).

b) 6183 sayılı kanunun; 41'inci maddesine göre amme alacağını tahsil yetkisi verilen kuruluşlara, yapacakları tahsile yönelik bilgilerin ve 22/A maddesine göre borcun olmadığına dair belgeyi arama zorunluluğu getirilen kurum ve kuruluşlara, ödeme ve işleme taraf olanlara ilişkin borç bilgilerinin verilmesi sırrın ifşası sayılmaz. Ancak, bu kurum ve kuruluşlarda görevli bulunan kimseler edindikleri bilgileri ifşa ettikleri takdirde TCK'nın 239'uncu maddesine göre bir yıldan üç yıla kadar cezalandırılır (TCK md. 239/son).

İKİNCİ BÖLÜM

DENETİMLİ SERBESTLİK KAVRAMI, ÖNEMİ, TARİHÇESİ VE DİĞER ÜLKE HUKUKLARINDAKİ YERİ

Bu bölümde, Denetimli Serbestlik kavramı, denetimli serbestlik ve yardım sisteminin ceza adalet sistemimiz içerisindeki yeri ve önemi, tarihçesi ve batı hukukundaki yeri üzerinde durulacaktır.

1. DENETİMLİ SERBESTLİK KAVRAMI

Denetimli Serbestlik kavramı, çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Avrupa Konseyi'nin lügatçesinde, bir mahkeme ya da hâkim tarafından ceza kavramının uygulanması aşamasında veya sonrasında alınan kararı, aynı zamanda cezanın ceza infaz kurumu dışında infaz şekillerini ifade etmektedir⁷³.

Amerikan Baro Birliği'ne göre, denetimli serbestlik; hapiste olmayı içermeyen, hükümlünün üzerine bazı şartları yükleyen, hükümlü eğer şartları yerine getirmeyip, kanuna aykırı hareket ederse, mahkemeler tarafından tekrar hüküm vermeyi saklı tutan bir kanundur⁷⁴.

DÖNMEZER ve ERMAN'a göre; özel şekilde seçilmiş suçlular hakkında kamu davasının açılmasının veya duruşma yapılmasının ya da cezanın hükmedilmesinin şartlı olarak geri bırakılmasını ve serbest bırakılan suçlu hakkında onun kişiliğini hedef tutan bir kontrol, yöneltme ve idare sisteminin uygulanmasını belirleyen bir tedbirdir⁷⁵.

---

⁷³ Luisa GANDİNİ, "Avrupa'da Diğer Yargı Sistemleri İçinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Servisinin Rolüne İlişkin Örnekler". *Türkiye'de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Semineri Ankara Hakimevi 25-28 Ocak 2005*, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri (CTE) Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2005, s. 44.

⁷⁴ J. Tricia WALLER, *The Effectiveness Of Probation In West Virginia: A Study Examining The Practices And The Views Of Probation Officers In West Virginia*, Master of Science, Marshall University, 2003. Akt, Sevda Sevimli YURTSEVEN, *30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 6.

⁷⁵ Sulhi DÖNMEZER ve Sahir ERMAN, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, c. III, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994b, s. 6; Mustafa TIRTIR, "Denetimli Serbestlik", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 80, S. 4, 2006, s. 1464.

NURSAL ve ATAÇ'a göre, "Denetimli serbestlik ve yardım; sınırları yasal bir çerçeveye belirlenmiş olan belirli kategorilerdeki suçlar için öngörülen veya bu yasal çerçevede, belirli suçlular hakkında usulüne uygun olarak adli merciler tarafından hükmedilen ceza ve tedbirlerin, kararda öngörülen yaptırıma uygun biçimde bir hapis dışı infaz kurumunun veya bir sivil toplum kuruluşunun elemanlarının denetimi altında toplum içinde çektirilmesi, mahkemenin en doğru karara ulaşmasına yardımcı olmak amacıyla bu kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi, mahkûmların tahliye sonrasında korunmasına ve iş sahibi olmalarına yardımcı olunması, suçlu ile mağdur arasında arabuluculuk yaparak mağdurun uğradığı zararın giderilmesi, infaz sürecinde suçluya psikolojik, sosyal, pedagojik veya tıbbi yardım ve danışmanlık sağlanması, hükümde öngörülen mükellefiyetlere uyulmaması halinde ise, ceza veya tedbirin yasada belirtilen mercilerin kararıyla hapis cezasına dönüştürülmesi esasları üzerine kurulmuş bir sistem olarak tanımlanabilir"⁷⁶.

ALTINTOPRAK, AKGÜR ve COŞKUNOL'a göre; kişinin işlediği bir suç nedeniyle tutuklanması ya da mahkemece hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi sonucunda ceza infaz kurumuna girmesi yerine, cezasını toplum içerisinde gözetim ve denetim altında çekmesini ifade etmektedir⁷⁷.

İNCE'ye göre, denetimli serbestlik, ceza yargılamasının parçası ve bir ceza infaz yöntemi olarak tanımlanabilir⁷⁸.

DUMAN'a göre, Türk hukuk sisteminde denetimli serbestlik; kişinin işlediği bir suçtan ötürü tutuklanması ya da mahkemece hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi sonucunda cezaevine girmesi yerine, cezasını toplum içerisinde gözetim ve denetim altında çekmesini ifade eder⁷⁹.

Denetimli serbestlik kavramının tanımı, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 4'üncü maddesinde yapılmıştır. Bu tanıma göre, denetimli

---

⁷⁶ Necati NURSAL ve Selcen ATAÇ, *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 34.

⁷⁷ A. Ender ALTINTOPRAK, Serap A. AKGÜR ve Hakan COŞKUNAL, "Yasa Dışı Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanan Kişilerde Tedavi Uygulamaları ve Toksikolojik Analiz", *Türkiye'de Psikiyatri Dergisi*, C. 9, S. 3, 2007, s. 167.

⁷⁸ Hüseyin İNCE, *Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.45.

⁷⁹ Nesrin DUMAN, *Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 44.

serbestlik “mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı” ifade etmektedir.

Sonuç itibariyle, bütün bu vb tanımları da dikkate alarak denetimli serbestlik kavramını iki şekilde tanımlayabiliriz. Birincisi en genel anlamıyla denetimli serbestlik, hapis dışı tedbirlerin infazını yapan sistem olarak tanımlanabilir. İkinci olarak ülkemizde uygulanan şekli ile geniş anlamda tanımlanabilir. Buna göre; ceza adalet sisteminin soruşturma ve kovuşturma evrelerinde şüphelinin daha iyi tanınması ve uygun tedbirin belirlenmesi imkânı sağlayan “sosyal araştırma raporu” düzenleyen; tutuklama yerine verilen adli kontrol tedbirlerinin ve belli şartlar altında hapis cezası yerine öngörülen hapis dışı tedbir kararlarının infazını yapan; hapis cezasının infazı sırasında yükümlülük belirlenerek koşullu salıverilen kişilerin denetimini yapan; koruma kurulları vasıtasıyla, suçtan zarar gören kişiler ile eski hükümlülere yardımcı olan bir sistem şeklinde tanımlanabilir.

2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN CEZA ADALET SİSTEMİNDE YERİ

Denetimli serbestlik sisteminin batı ülkelerindeki uygulamalarına baktığımızda; başlangıçta hükmün açıklanmasının ertelenmesinden sonra uygulanan sistem, daha sonra tahliye sonrasını da kapsayacak şekilde geniş bir alanda hizmet vermeye başlamıştır. Günümüzde; bir taraftan suçlunun iyileştirilmesini ve toplumsal hayata yeniden uyumunu sağlarken diğer taraftan mağdurun suç nedeniyle uğradığı zararın giderilmesini kapsayan ve nihayetinde toplumun korunmasını sağlayan bir sistem haline gelmiştir⁸⁰.

3. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN CEZA ADALET SİSTEMİNDE ÖNEMİ

Cezanın amaçları, geçmişten günümüze kadar hukukçular, sosyologlar ve fikir adamları tarafından üzerinde durulan bir konu olmuştur⁸¹. Cezanın amacına ilişkin çok farklı

---

⁸⁰ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 48.

⁸¹ Sulhi DÖNMEZER ve Sahir ERMAN, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, c. II, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994a, s. 560.

görüşler ortaya konulmuştur. Ancak, günümüzde suç işlemiş olan kişilerin yeniden topluma kazandırılmaları ve tekrar suç işlemelerinin engellenmesi vazgeçilmez bir idealdir⁸².

Konuya vergi ceza hukuku⁸³ açısından baktığımızda; vergi ceza hukuku, vergi suç ve cezalarını konu edinen bir bilim dalı olması nedeniyle, genel olarak ceza hukukunun amaçlarından soyutlanamayacağını⁸⁴ söyleyebiliriz.

ÇİÇEK'e göre, ceza adalet sisteminin, iki temel amacından bir tanesi kamu düzenini tesis etmek, diğeri ise suç işlemiş insanları topluma kazandırmaktır⁸⁵.

Denetimli serbestlik sisteminin ise, tüm dünyada geçerli dört ana amacı vardır. Bunlar; hükümlülerin iyileştirilmesi, topluma veya mağdura verilen zararın onarılması, failerin cezalandırılması ve toplumun korunmasıdır⁸⁶. Bu amaçlar, sistemin ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymaktadır.

Genel olarak, denetimli serbestlik sisteminin önemini altı başlık altında inceleyebiliriz.

3.1. ETKİN CEZA ADALET SİSTEMİNE KATKISI

Denetimli serbestlik ve yardım sistemi, denetim süresinin başlangıcından itibaren oluşturulan ve sürecin devamının ve sonrasının planlandığı raporlama hizmetleri ile ceza adalet sistemine yeni bir bakış açısı getirmiştir⁸⁷.

Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüklerince hazırlanan “sosyal araştırma raporları” ile soruşturma evresinde Cumhuriyet savcılarını şüphelileri, kovuşturma evresinde hâkimler sanıkları daha iyi tanıma imkânına sahip olmakta, hapis cezasının ertelenmesinde veya seçenek yaptırımlara çevrilmesinde en uygun tedbirinin belirlenmesine önemli katkı sağlanmaktadır.

---

⁸² M. Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN ve A. Caner YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler Madde 37-75*, 2. Cilt, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 1100.

⁸³ “Vergi ceza hukuku, devletle yükümlüler arasındaki vergi ilişkisinden doğan, devleti vergi kaybına uğratan veya kamu düzenini bozan suçları ve bu suçlara uygulanacak cezaları gösteren kurallar bütünüdür”, (BAYRAKLI, 2006, a.g.e. s. 8).

⁸⁴ BAYRAKLI, 2006, a.g.e. s. 10.

⁸⁵ Cemil ÇİÇEK, “Adalet Bakanı Cemil ÇİÇEK’in Konuşma Metni”. *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi Açılış Konuşma Metinleri*, Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 7.

⁸⁶ Baroness SCOTLAND, “İngiltere Ceza Adaleti Sisteminden Sorumlu Devlet Bakanı Baroness Scotland Of Asthal’in Konuşma Metni”, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi Açılış Konuşma Metinleri*, Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 15.

⁸⁷ Deniz MÜFTÜOĞLU, *Denetimli Serbestlik Sürecindeki Hükümlülerin Uyumsal Süreçlerinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 7.

Başka bir anlatımla, “sosyal araştırma raporları” ile Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, şüphelileri ve sanıkları tanımakta, cezanın bireyselleştirilmesinde, hapis cezasının ertelenmesinde veya seçenek yaptırımlara çevrilmesinde en uygun tedbiri belirleme imkânına sahip olmaktadır⁸⁸.

Yine koşullu salıverilmesine bir aydan az kalan hükümlüler ile 5275 sayılı CGTİHK'nın 105'inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince kamuya yararlı bir işte çalışmak üzere mahkemeye başvuran hükümlüler hakkında düzenlenen “salıverme öncesi düzenlenecek rapor”da ceza adalet sisteminin etkinliğine çok önemli katkı sağlayan bir rapordur.

Salıverilme öncesi düzenlenecek rapor; infaz sürecine ilişkin bilgiler, hükümlünün işlemiş olduğu suça ilişkin düşünceleri, ceza infaz kurumu psiko-sosyal servisinin değerlendirmesi, hükümlünün eğitim durumu, çalışmaya ilişkin değerlendirme, gündelik yaşamına ilişkin değerlendirme bölümleri ile hükümlünün salıverilme sonrasına ilişkin düşünceleri ve yaşamı hakkındaki planları dikkate alınarak hazırlanır. Raporun genel değerlendirme bölümünde ise, salıverilmeden sonra hükümlü hakkında mahkeme tarafından verilebilecek yükümlülüğe ilişkin düşüncelere yer verilir⁸⁹.

Bu rapor ile denetimli serbestlik görevlisinin kendi bakış açısıyla yaptığı değerlendirme, nihai kararı verecek olan mahkemelere verecekleri kararlar konusunda önemli bir fikir vermektedir.

3.2. SUÇ İŞLEME ORANININ AZALTILMASINA ETKİSİ

Bazı suçları işleyen kişiler için ceza infaz kurumları tek seçenek olmakla beraber, suç işleyen herkesin ceza infaz kurumlarına konulması sakıncalıdır⁹⁰. Günümüz anlayışında; insan kişiliğinin gelişiminin ancak serbest iradeye dayalı olduğu, davranışların serbestçe belirlenebilme hürriyetinin insan kişiliğinin olmazsa olmaz koşulunu oluşturduğu, suç işlemiş

---

⁸⁸ Vehbi Kadri KAMER, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, *Adalet Dergisi*, Sayı:31, Mayıs 2008, s. 75.

⁸⁹ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 100'üncü maddesinin 5'inci fıkrası.

⁹⁰ R. Füsun SOKULLU, “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”. *Prof. Dr. Nurullah KUNTER'e Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı yayını, İstanbul, 1998, s. 341.

olan insanında kişiliğini geliştirebilmesi için belli ölçüde davranışlarını yönlendirme hürriyetine sahip olması gerektiği kabul görmektedir⁹¹.

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencileri tarafından 1996 yılında Buca Ceza İnfaz Kurumu'nda 31'i kadın olmak üzere 543 kişi ile yüz yüze yapılan ankete göre; hükümlülerin % 53'ü iyi bir infaz rejiminin uygulanmadığı ve dolayısıyla infazın uslandırıcı olmadığı; buna karşılık sadece % 23'ü (bu oran kadınlarda yaklaşık % 30'dur) uygulanmakta olan infazın korkutucu ve uslandırıcı olduğunu söylemişlerdir⁹².

1990'lı yıllarda, cezaevleri gerek mahkûm ayaklanmaları gerekse standartlarının yerinde olup olmadığı tartışmaları ile ülkemizin gündeminden düşmemekte, bu kurumların ıslah edilmesi, kalite ve verimliliğinin artırılması gerektiği görüşü genel kabul görmeye başlamıştı⁹³.

Öncelikle fiziki yapıdan kaynaklanan olumsuzlukların ortadan kaldırılması amacıyla terör ve organize suç örgütü mensuplarının kalacağı, bir ve üç kişilik odalardan oluşan yüksek güvenli F Tipi Ceza İnfaz Kurumları inşa edilmiştir.

Hükümlülerin bu ceza infaz kurumlarına sevk edilmeyi kabul etmemesi üzerine, 2000 yılında "hayata dönüş operasyonu" adı altında ceza infaz kurumlarına yönelik bir operasyon yapılmıştır.

Operasyon sonrası ceza infaz kurumlarımızda reform çalışmaları hız kazanmıştır. Cezanın infazından beklenen temel amacı gerçekleştirmeye yönelik yapılan bu çalışmalar;

- ✓ Ceza infaz kurumlarında koğuş sisteminin terk edilerek, oda sistemine geçilmesi,
- ✓ Yeni ve modern ceza infaz kurumlarının yapılması,
- ✓ Psiko-sosyal servisin çalışmalarının etkin hale getirilmesi,
- ✓ Ceza İnfaz Kurumlarında eğitim çalışmalarına ağırlık verilmeye başlanması,

---

⁹¹ Ali PARLAR ve Muzaffer HATIPOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 457.

⁹² Timur DEMİRBAŞ, "Cezaevlerinin Suçun Önlenmesindeki Rolü", 2002, <http://www.kriminoloji.com/cezaevlerinin%20sucun%20onlenmesindeki%20rolu.htm> , 22.05.2011.

⁹³ Vahit BIÇAK, "Ceza Adaleti Yönetiminde Kalite ve Etkinlik", 1999, http://www.kriminoloji.com/Ceza_Adaletinde_Kalite_Yonetimi.Bicak.htm , 22.05.2011.

- ✓ 2000 yılından itibaren cezaevi idare memuru alımında lisans mezunu olma şartının getirilmiş olması,
- ✓ Personel eğitim merkezlerinin açılması ile birlikte personel eğitimine ağırlık verilmeye başlanması,
- ✓ Yapılan mevzuat değişiklikleri vb.

Bu çalışmalar, ceza infaz kurumlarımızın çehresini değiştirmiştir. Yapılan değişiklikler sonucu, ceza infaz kurumlarımız isyanlar ile anılan kurumlar olmaktan çıkmış, suç işlemiş olan kişilerin topluma yararlı bireyler olarak yeniden topluma kazandırılması için çalışmalar yapan birer eğitim kurumu haline döndürmüştür. Ancak, ceza infaz kurumları yapısı gereği, kişilerin hürriyetinden mahkûm bırakıldığı kurumlar olması nedeniyle, ceza infaz kurumlarına giren tüm suç işlemiş olan kişilerin topluma yararlı bireyler olarak yeniden topluma kazandırılması mümkün olamamaktadır.

ÇİFCİ, kapkaç suçundan hüküm giyenler üzerine 17 cezaevinde yaptığı araştırmanın sonunda; ceza adalet sistemi içerisinde ceza infaz kurumlarının, hükümlülerin ıslah oldukları yerler olmaktan çok, onların farklı suçları da öğrenebilecekleri bir tür eğitim evi haline geldiği sonucuna varmıştır⁹⁴. Bu sonuç, tüm yapılan iyileştirmelere rağmen istenilen noktaya ulaşılamadığını göstermektedir.

Bununla birlikte, ceza infaz kurumlarımızın barındırdıkları tutuklu ve hükümlülerden mümkün olduğu kadar fazla kişiyi topluma yararlı kişiler olarak yeniden topluma kazandıran, suçta tekerrürü mümkün olduğu oranda azaltan kurumlar olması yönünde çok önemli çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Ancak, denetimli serbestlik sisteminin yeniden suç işlenmesini önleme fonksiyonunun daha etkili olduğu genel kabul görmektedir. Değişik ülkelerde yapılan araştırmalarda bu görüşü desteklemektedir.

Örneğin; İngiltere’de bir yılda ceza infaz kurumlarından tahliye edilen mahkûmların yeniden suç işleme oranı %45 iken, denetimli serbestlik sistemi altında bulunanların yeniden suç işleme oranı %35’dir⁹⁵. İkinci örnek, Almanya’da, hapis cezasının uygulandığı eyaletlerde

---

⁹⁴ Elif Gökçearslan ÇİFCİ, “Dezavantajlı Doğan Çocuklar: Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenler Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar ve Mağdurlarla İlgili Çalışmaların Geliştirilmesi AB Eşleştirme Projesi Açılış Programı*, 12-13 Mart, Ceza İnfaz Kurumları Personeli Ankara Eğitim Merkezi, Ankara 2009

⁹⁵ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 50.

suç işleme oranı %13 artarken, alternatif cezaların uygulandığı eyaletlerde %7'lik bir düşüş yaşanmıştır⁹⁶.

Ülkemizde denetimli serbestlik ve yardım sistemi yeni olmasına rağmen olumlu sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Buna ilişkin uygulama sonuçları üçüncü bölümde incelenmiştir.

3.3. CEZA İNFAZ KURUMLARININ YOĞUNLUĞUNUN AZALTILMASINA ETKİSİ

Denetimli serbestlik sisteminin, ceza infaz kurumlarının yoğunluğunu doğrudan azaltan yönü, işlediği suç nedeniyle hakkında tutuklama veya hapis cezası uygulanacak olan bazı kişilerin cezalarının denetimli serbestlik sistemi içerisinde infaz edilmesidir. Mahkemece verilen; tutuklama kararı yerine adli kontrol, kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımların, denetimli serbestlik sistemi içinde yerine getirilmesi nedeni ile denetimli serbestlik sistemi ceza infaz kurumlarının yoğunluğunun azaltılması yönünde etki yapmaktadır⁹⁷.

Tablo 2. Ceza İnfaz Kurumlarının Yıllara Göre Mevcutları 1970-2000

Ceza İnfaz Kurumlarının Yıllara Göre Mevcutları							
	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000
Hükümlü	30.119	14.276	31.241	45.388	29.373	22.008	24.855
Tutuklu	26.392	23.340	38.931	25.842	16.233	24.083	24.657
Toplam	56.511	37.616	70.172	71.230	45.606	46.091	49.512

Kaynak: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri (CTE) Genel Müdürlüğü web sayfasından (http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/yas_cins_ogrenim/istatistikler.html) elde edilen veriler kullanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 2'de 1970-2000 yılları arası beşer yıllık aralıklarla verilmiştir. Bu süreçte ceza infaz kurumlarımızın yoğunluğunun arttığı dönemlerde çıkartılan özel ve genel aflarla ceza infaz kurumlarının yoğunluğu azaltılmıştır. 1973 yılında ceza infaz kurumlarımızın mevcudu 60.968 iken 1974 yılında çıkartılan affin etkisiyle, ceza infaz kurumlarının toplam mevcudu

⁹⁶ Hüseyin İNCE, *Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 106.

⁹⁷ Vehbi Kadri KAMER, *Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 7.

24.860 olmuştur. 1985 yılında ceza infaz kurumlarımızın mevcudu 71.230 iken 1986 yılında, ceza infaz kurumlarının toplam mevcudu 52.150 olmuştur. 1990 yılında ceza infaz kurumlarımızın mevcudu 45.606 iken 1991 yılında çıkartılan affin etkisiyle, ceza infaz kurumlarının toplam mevcudu 26.851 olmuştur. Son olarak, 1999 yılında ceza infaz kurumlarımızın mevcudu 68.764 iken 2000 yılında çıkartılan affin etkisiyle, ceza infaz kurumlarının toplam mevcudu 49.512 olmuştur.

Tablo 3. Ceza İnfaz Kurumlarının Yıllara Göre Mevcutları 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2011 ⁹⁸
Hükümlü	24.858	26.336	37.608	45.207	56.581	70.278
Tutuklu	31.012	43.941	53.229	58.028	59.759	53.798
Toplam	55.870	70.277	90.837	103.235	116.340	124.076

Kaynak: Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü web sayfasından

(http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/yas_cins_ogrenim/istatistikler.html) elde edilen veriler kullanılarak düzenlenmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2007 yılı ülkemiz nüfusu 70.586.256 olup, ceza infaz kurumlarının mevcudunun ülke nüfusuna olanı binde 13 idi. 2010 yılında ise ülkemiz nüfusu 73.722.988 olurken, ceza infaz kurumlarının mevcudu daha yüksek oranda artarak ülke nüfusuna olanı binde 16'ya çıkmıştır.

2000 yılı sonrası özel ve genel af çıkmamıştır. Tablo 3'de görüldüğü gibi bu süreçte ceza infaz kurumlarımızın mevcutları sürekli bir artışla 30 Nisan 2011 tarihi itibarıyla cumhuriyet tarihimizin en yüksek rakamı olan 124.076'a ulaşmıştır.

5402 sayılı kanun ile kurulan denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ceza infaz kurumuna gidecek kişilerden bir kısmının denetiminin toplum içerisinde yapılmasını sağlamıştır. 30 Nisan 2011 itibarıyla denetimli serbestlik sistemi tarafından infazı yapılan dosya sayısı 86.402'dir.

Denetimli serbestlik sistemimiz olmasa, hâlihazırda kapasitesinin üzerinde dolu olan ceza infaz kurumlarımız çok daha yoğun bir hale gelebilir ve ülkemiz gündeminin ilk sıralarında olabilirdi.

---

⁹⁸ 30 Nisan 2011 itibarıyla

Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin altında bulunan kişilerin yeniden suç işleme oranlarının düşük olması da, orta vadede ceza infaz kurumlarının yoğunluğunun azaltılması yönünde etki gösterecektir.

Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin kurumsallaşmasını tamamlaması ve kanun değişikliği sonrası oluşacak ihtiyaçların karşılanması ve denetimli serbestlik kararı uygulama alanının genişletilmesi ceza infaz kurumlarının yoğunluğunun azaltılması için bir zorunluluk olmaya başlamıştır.

3.4. SOSYAL YARARI

Kısa süreli cezalara mahkûm olan kişilerin mahkûmiyet cezalarının, daha uzun hapis cezasını gerektirir suç işlemiş olan kişiler ile aynı ortamlarda çektirilmesinde hiçbir sosyal yarar bulunmamaktadır⁹⁹. Denetimli serbestlik, hükümlünün ailesi ve sosyal çevresi ile normal ilişkilerini korumasını mümkün kılar, böylece kendi kendini yönetme imkânından da tamamen yoksun kalmamış olur¹⁰⁰. Aynı zamanda kişi ceza infaz kurumuna girmeyeceği için ekonomik yönden başkalarına bağımlı hale getirmez, tersine hükümlü kendi geçimini sağlamaya devam eder ve cezaevinin olumsuz etkilerinden korunmuş olur¹⁰¹.

Toplum için herhangi bir tehlike riski oluşturmayan kişilerin, mahkûm oldukları cezalarını toplum içerisinde, aile fertleri ve yakın sosyal çevrelerinde çekmelerinde, onlarla olan ilişkilerini korumalarında kimseye muhtaç olmadan geçimlerini sağlamalarında ve ceza infaz kurumlarının olumsuz etkilerinden uzak tutulmalarında suçlunun rehabilitasyonu ve toplumla bütünleşmesi bakımından büyük bir sosyal yarar bulunmaktadır¹⁰². Hükümlü cezasının infazı aşamasında da ailesinin yanında olacağından, aile bireyleri hükümlünün yeniden suça bulaşmaması yönünde olumlu etki yapacaktır.

Denetimli serbestlik, aile birliğinin devamını sağlar ve topluma yeniden intibakını geliştirmek konusunda yardımcı olur¹⁰³. Aile birliğinin bozulmaması, özel bir öneme sahiptir. Kişinin ceza infaz kurumuna girmesi durumunda, kişi kadar eşi, çocuğu vb yakın akrabaları

---

⁹⁹ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 444.

¹⁰⁰ Nur CENTEL, Hamide ZAFER ve Özlem ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2006, s. 738.

¹⁰¹ CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, a.g.e., s. 738.

¹⁰² NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 444.

¹⁰³ İNCE, a.g.e., 2006, s. 48.

da bir nevi cezalandırılmış olmaktadır. Denetimli serbestlik uygulaması ile suçla ilgisi olmayan aile fertleri cezadan etkilenmemektedir.

3.5. GÜVENLİK YARARI

Denetimli serbestlik uygulamasında devlet suçluyu toplum içerisinde bazı yükümlülüklerle tabi tutarken, suçlu tarafından gerçekleştirilen herhangi bir ihlal halinde denetimli serbestliğe son verme ve onu hapsetme hakkını elinde tutmaktadır¹⁰⁴.

Bu sistemle ceza infaz kurumlarında barındırılan mahkûmların sayısında önemli bir oranda azalma olması nedeniyle; geçmişte ceza infaz kurumlarında yaşanan kalabalıklaşma ve bunun getirdiği isyan, firar, yangın vb gibi olayların önüne geçilmiş olacağından denetimli serbestlik ve yardım sisteminin güvenlik yararı da bulunmaktadır¹⁰⁵.

2000 yılında ceza infaz kurumlarına yönelik yapılan hayata dönüş operasyonu sonrası yapılan iyileşmeler, sonrasında denetimli serbestlik ve yardım sisteminin devreye girmesi ile ceza infaz kurumlarımız isyan, firar vb olaylarla anılan kurumlar olmaktan çıkmıştır.

3.6. EKONOMİK YARARI

Hürriyeti bağlayıcı cezaların devlete dolayısıyla vergi mükelleflerine maliyeti yüksek olduğu gibi, hükümlüler açısından da olumsuz etkileri olduğu dikkate alınarak, cezanın amacına en az masrafla ulaşılabileceği ceza türü seçilmelidir¹⁰⁶.

Bazı suçlar için, infazlarının ceza infaz kurumlarında yapılması zorunlu olmakla birlikte, özellikle kısa süreli hapis cezalarının infazı denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılmasında yarar bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Georgia eyaletinde yapılan hesaplamalara göre, ceza infaz kurumundaki bir tutuklu veya hükümlünün yıllık maliyeti 7.760 dolar iken, denetimli serbestlik sisteminin uygulandığı bir kişinin yıllık maliyeti 985 dolardır¹⁰⁷.

---

¹⁰⁴ CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, a.g.e., s. 738; NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 444.

¹⁰⁵ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 444.

¹⁰⁶ Timur DEMİRBAŞ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Seçkin Kitabevi, Ankara 2007, s. 504.

¹⁰⁷ Frank SCHMALLAGER, *Criminal Justice Today: An Introductory Text Fort The Twenty First Century*, New Jersey, 1991; akt. Selcen ATAÇ, *Probasyon Müessesesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2004, s. 15.

Adalet Bakanlığı, CTE Genel Müdürlüğü verilerine göre, bir hükümlü veya tutuklunun devlete olan günlük maliyeti 2003 yılında 22,24TL¹⁰⁸ iken, 28.02.2006 itibariyle 36TL'ye yükselmiştir¹⁰⁹.

Ceza İnfaz Kurumlarımızın mevcudu 30 Nisan 2011 itibariyle 124.076 kişi ve tutuklu/hükümlülerin bir günlük maliyeti 2006 rakamlarıyla 4.590.812 TL'dir.

Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nce 2008 yılı içerisinde denetim altında tutulan bir kişinin günlük maliyeti 2,93 TL olarak hesaplanmıştır¹¹⁰. Görüldüğü gibi, denetimli serbestlik sistemi hapis cezasına göre çok daha ekonomiktir.

4. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TARİHÇESİ

Denetimli serbestlik sisteminin tarihsel gelişimine bakıldığında köklerinin İslam Hukukuna kadar uzandığını görmekteyiz. İslam hukukunda, nefy (sürgün) cezası, çok çeşitli suç ya da suç gruplarına¹¹¹ tatbik imkânı olan ceza türüdür¹¹².

Batı Avrupa ülkelerine baktığımızda; hükümlünün iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasında etkin olacağı düşüncesi ile hapis cezası uygulanmaya başladıktan yüz yıl sonra bu beklentinin büyük oranda gerçekleşmediği anlaşılmıştır¹¹³.

Ceza infaz kurumunun hükümlünün iyileşmesini sağlamadığı gibi, özgüveninin sarsılmasına ve sorumluluk duygusunun kaybolmasına neden olduğu; yine hapis cezalarının maliyetinin yüksekliği ve hapis cezalarının mali gücü zayıf olanlara verilmesi konusundaki

---

¹⁰⁸ Necati NURSAL, "Türk İnfaz Sistemi ve Uluslar arası Standartlar". *Görevde Yükselme Eğitimi Ders Notları*, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukluları Personeli Ankara Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s. 27.

¹⁰⁹ Hilal GÖRKEM, *Kamu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Kapsamında Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s.120.

¹¹⁰ 2008 yılı içerisinde Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi tarafından yapılan harcamaların tamamı alınmıştır (Personel giderleri, Sosyal Güvenlik Kurumuna ödenen primler, mal ve hizmet alımları vb tüm ödemeler dâhil edilmiştir). Diğer taraftan hakkında denetimli serbestlik kararı verilen kişiler tek tek incelenmiş, 2008 yılı içerisinde toplam kaç gün denetimli serbestlik sistemi içerisinde kaldıkları bulunmuştur. Toplam harcama tutarı, infaz yapılan gün sayısına bölünerek, bir hükümlünün günlük maliyeti tespit edilmiştir. Hesaplamalarda dikkate alınmayan hususlar;

- Para Cezalarından çevrilme denetimli serbestlik tedbirleri,
- TCK'nın 53/6. maddesi gereğince sürücü belgesinin geri alınması ile ilgili kararlar,
- Denetimli Serbestlik tedbiri verilerek şube müdürlüğüne gönderilip, ihlal sonrası Ceza İnfaz Kurumuna girenler,
- Aynı kişi hakkında birden fazla yükümlülük yüklenmesi durumunda bir adet hüküm esas alınmıştır.
- Denetimli Serbestlik süresi hapis cezasından uzun ise, hapis cezasındaki süre kadarı hesaplanmıştır.
- Kamuya yararlı işte ücretsiz çalışarak, elde edilen dolaylı kazanç değerlendirmeye alınmamıştır.

¹¹¹ Örneğin, Kuran-ı Kerim'de Maide Suresi 33. ayette bazı suçlar için, buldukları yerden sürülme emri bulunmaktadır. Meal, Hayrettin KARAMAN, Ali ÖZEK, İ. Kafı DÖNMEZ, Mustafa ÇAĞRICI, Sadrettin GÜMÜŞ ve Ali TURGUT. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2009, s.112.

¹¹² Osman KÖKSAL, *Osmanlı Hukukunda Bir Ceza Olarak Sürgün ve İki Osmanlı Sultanının Sürgünle İlgili Hattı-ı Hümayunları*, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 19, 2005, s. 287.

¹¹³ A.M.Van KALMTHOUT, "Kamu Yararına Çalışmadan Toplumsal Yaptırımlara: Karşılaştırmalı Bir Bakış Açısı", (Çev. Burhan ALICI), *Küresel Bakış*, S. 1, Nisan 2011, s. 71.

eğilim, uluslararası alanda genelde hapis cezalarına ve özelde kısa süreli hapis cezalarına karşı olumsuz kampanyaların başlamasını sağlamıştır¹¹⁴.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların kişiler üzerindeki olumsuz etkileri, riskli bir infaz yöntemi olması ve maliyetinin yüksek olması gibi sebepler tüm dünyada alternatif arayışları doğurmuştur¹¹⁵.

Avrupa’da denetimli serbestlik sisteminin kökeninin Ortaçağ’a kadar uzandığı kabul edilmektedir. Kutsal kitaplarda yer alan “sığınma hakkı”nın etkisiyle Ortaçağ’da birçok kilise, o dönem Avrupası’nın acımasız kanunlarından kaçan suçlular için, sığınma kapısı olan, bu sığınma hakkı, İngiltere’de, zaman içerisinde yerini, ruhban sınıfına tanınan “imtiyaz”a bıraktı¹¹⁶. Bu imtiyaz, denetimli serbestliğin ilk uygulanma biçimlerinden biri olarak kabul edilir¹¹⁷.

Başlangıçta İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde pratiklerine rastlanan denetimli serbestlik uygulaması zamanla yasal bir mevzuata bağlanmış ve ülkelerin uygulamaya koyacağı bir hukuk düzenlemesi olarak sistemleştirilmiştir¹¹⁸.

İngiltere ve Amerika’dan sonra diğer Avrupa ülkelerine geçen denetimli serbestlik, mahkûmiyet hükmünün ertelenmesine ilişkin farklı yöntemlerin doğrudan sonucu olarak ortaya çıkmış bir uygulamadır¹¹⁹.

Günümüzde, cezaevlerinin bazı suçlular için uygun ortamlar olmadığı ve orada bulunanlar üzerinde olumsuz neticeleri olduğu görüldüğünden desteklenen denetimli serbestlik sistemi, Avrupa’da, ABD ve İngiltere’deki kadar hızlı bir gelişme gösterememiş ise de, 19. y.y.’in ikinci yarısından itibaren gittikçe genişleyip, sürekli değişime uğrayan bir yaklaşımla bu günkü durumuna erişmiştir¹²⁰.

Bu bölümde, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almanya’da hizmet veren denetimli serbestlik sistemleri konusunda bilgi verilecektir.

---

¹¹⁴ KALMTHOUT, a.g.e., s. 71.

¹¹⁵ Mustafa KALE, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2009, s. 5.

¹¹⁶ Ali Rıza TÖNGÖR, *Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Erteleme*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 301

¹¹⁷ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 35; TÖNGÖR, a.g.e., 2008, s. 301.

¹¹⁸ Sultan KALELİ, *Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Tutulan Kişilerin Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 6.

¹¹⁹ İNCE, a.g.e., 2006, s. 46.

¹²⁰ İNCE, a.g.e., 2006, s. 46.

5. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN DİĞER ÜLKE HUKUKLARINDAKİ YERİ

5.1. İNGİLTERE'DE DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ

Denetimli Serbestlik kurumunun ilk izleri İngiltere'de, kolonilere sevk cezasında görülmüş, 1678 ve 1682 tarihleri arasında ölüm cezası alan hükümlülerinin bu cezalar infaz edilmemiş, bunun yerine önceleri Avustralya'ya ve Amerika'ya sürgün edilmişlerdir¹²¹. Daha sonraları sistem hafifletilmiş bu hükümlülerin vatanlarına bir süre için dönmelerine izin verilmiş, ellerine “izin kâğıdı” verilerek, polis nezareti altında kalmak şartıyla İngiltere'ye kabul edilmişlerdir¹²². Elinde izin kâğıdı olan hükümlü İngiltere'nin belirlenen yerlerinde serbest, fakat polis gözetimi altında dolaşabilmekteydi¹²³. Polis nezareti altında geçirilen bu müddet İngiltere'de “denetimli serbestlik” sisteminin başlangıcı olarak kabul edilebilir.

İngiltere'de 1841 yılında hakim Mathew HİLL, tarihi bir karar vermiştir. Kararında; genç suçluların tamamıyla yozlaşmadıklarını ileri sürerek ıslah olabileceklerine dair bir umut varsa ve onları denetleyecek, sorumluluklarını alacak kişiler bulunduğu hükmün ertelenmesi yoluna gitmiştir¹²⁴. Bu karar ile, suç işleyen kişiler denetim altına alınmış, bu kişilerin denetimi için ise gönüllü kimselerin görevlendirilmesi uygulaması başlamıştır¹²⁵. Bu karar, aynı zamanda İngiltere'de ilk denetimli serbestlik kararı olarak kabul edilmektedir.

Londra'lı matbaacı Frederic RAINER'in 1876'da beş şilini İngiliz Yeşilay Kuruluşunun Kilisesine vermesi ile ise, önemli bir dönem başlamıştır. Daha sonra bu kilise, İngiltere ve Wales Ulusal Denetimli Serbestlik Hizmetleri haline gelecektir. O yıl denetimli serbestlik hizmetlerinde ilk özel görevli George NELSON'un Southwark Sulh Mahkemelerine atanmıştır. Bir yıl sonra ikinci özel görevli William BATCHELOR Bow Street ve Mansion House Sulh Mahkemelerine atanmıştır¹²⁶.

Uygulama; daha sonra 1879 tarihli “Summary Jurisdiction Act” ile kanunlaşmıştır. Bu Kanun'un 16'ncı maddesine göre; suçun vahim olmaması halinde verilecek ceza fail açısından ağır olacaksa hâkim, ya failin suçluluğunun tespitine gitmeden açılmış olan davayı

---

¹²¹ KALELİ, a.g.e., s.7; MÜFTÜOĞLU, , a.g.e., s.4; ÖNDER, a.g.e., s. 245; a.g.e., s.7; Ali Rıza TÖNGÖR, *Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Ertelene*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 318.

¹²² KALELİ, a.g.e., s.7; MÜFTÜOĞLU, , a.g.e., s.4; ÖNDER, a.g.e., s. 245; TÖNGÖR, a.g.e., 2009, s. 318.

¹²³ KAMER, a.g.e., 2007, s.16; ÖNDER, a.g.e., s. 245.

¹²⁴ ATAÇ, a.g.e., s. 36; NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 35-36; TÖNGÖR, 2009, s. 319.

¹²⁵ ÖNDER, a.g.e., s. 246.

¹²⁶ KAMER, a.g.e., 2007, s.17.

geri çevirerek mağdurun zararını tazmin ve mahkeme masraflarını ödemeye mahkûm edilebilmekte veya suçluluğu tespit edilip kefaletle salıverilebilmekteydi. Hâkim isterse faile belirlenen süreyi iyi hâl ile geçireceğine dair kefil göstermesini şart koşabilmekte, isterse kefilsiz de bu tedbiri uygulayabilmekteydi¹²⁷.

1887 yılında ilk defa suç işlemiş kişilere deneme süresi içinde gözetim uygulanması kanun tasarısı şeklinde teklif edilmiştir. 1887 “Probation Of First Offenders Act” gözlemsiz denetimli serbestliği kabul edilmiştir¹²⁸. Bu kanuna göre, denetimli serbestlik uygulanabilmesi için, sanığın daha önceden hüküm giymemiş olması ya da mahkemece suçluluğunun tespit edilmiş olmasının yanında, hâkimde, ilerde sanığın suç işlemeyeceği yönünde olumlu bir kanaatin oluşması aranmaktaydı¹²⁹.

1879 ve 1887 kanunları yürürlükte iken, denetimli serbestlik konusunda ülkede birlik sağlanması amacıyla 21 Ağustos 1907 tarihinde “Probation Of Offenders Act” kabul edilerek, denetimli serbestlik sistemi düzenlenmiştir¹³⁰. Bu Kanun, kendisinden önce iki kanunu yürürlükten kaldırmıştır¹³¹. 21 Ağustos 1907 tarihi, İngiltere’de denetimli serbestlik sisteminin kurumsal anlamda kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.

1998 yılında, denetimli serbestlik sisteminin modernizasyonu ile ilgili çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda; 2001 yılında, teşkilat yapısını değiştiren bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikte, cezaevi ve denetimli serbestlik çalışanları için bir değerlendirme sistemi başlatılmıştır¹³².

İngiltere’de, uygulanan suç politikasının amacı, hapis cezasının en son başvurulacak yaptırım olması ve kısa süreli hapis cezalarının en az aza indirilmesini sağlamaktır¹³³.

İngiltere’de denetimli serbestlik hizmeti çalışanları, denetimli serbestlik memurları unvanı ile anılmakta olup, başlıca görevleri; mahkemeye, nasıl bir hüküm verileceği ve

---

¹²⁷ Mustafa AVCI, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994, s. 19; akt. KAMER, a.g.e., 2007, s.17.

¹²⁸ AVCI, a.g.e., s. 19; akt. KAMER, a.g.e., 2007, s.17.

¹²⁹ TÖNGÖR, a.g.e., 2008, s. 302.

¹³⁰ ATAÇ, a.g.e., s.37.

¹³¹ AVCI, a.g.e., s. 19; akt. KAMER, a.g.e., 2007, s.17.

¹³² YURTSEVEN, a.g.e., s.35.

¹³³ ATAÇ, a.g.e., s. 41.

hükümlülerin toplum içerisindeki denetiminin hangi koşullarda sağlanacağı gibi kararların alınması aşamasında destek vermektir¹³⁴.

Denetimli serbestlik memurları, bir suçtan tutuklanan kişilerle görüşüp; değerlendirme sonrasında tutuklunun yeniden suç işleme olasılıkları, toplum için teşkil ettikleri risk, davranışlarını değiştirmede etkili olacak ve dolayısıyla suç tekrarı olasılığını ve riski azaltacak yöntem gibi konuları içeren bir rapor hazırlamakta ve mahkemeye sunmaktadır¹³⁵. Bu raporda belirtilen önerileri dikkate almak veya almamak tamamıyla mahkemenin takdirine kalmış bir konudur. Ancak çoğunlukla bu rapor mahkemece dikkate alınmaktadır¹³⁶.

Denetimli serbestlik memurları, aynı zamanda toplum içerisindeki hükümlüleri denetim altında tutmaktadır. İngiltere’de bu denetim üç ana başlık altında incelenmektedir. Hükümlüler, ilk önce denetimli serbestlik yaptırımları altında denetime tabi tutulmaktadır. Denetimli serbestlik yaptırımı, hükümlülerin denetimli serbestlik memuru ile belirli aralıklarla görüşmesini, bilgi vermesini gerektirmektedir. Bu yaptırımlara, hükümlünün bir denetimli serbestlik barınma yurdunda kalması veya uyuşturucu bağımlılığı tedavi programına katılması gibi zorunluluklar dahil edilebilmektedir. Bu yaptırım, denetim esnasında kuralların ihlali halinde zaten otomatik olarak verilecek olan hapis cezasının dışındadır¹³⁷.

İkinci olarak ise denetimli serbestlik memurları, kamu yararına çalıştırma cezasına tabi tutulan hükümlüleri denetim altında tutmaktadır. Hükümlü kamu yararına 40 ila 240 saat arasında ücretsiz olarak, genellikle haftada yedi saat kadar çalışmaya mahkum edilmektedir. Kamu yararına maaş almadan çalışma; bahçıvanlık, boyama gibi genellikle vasıfsız işçilik şeklinde veya yardım derneklerinde çalışma şeklinde olabilmektedir. Burada amaç, hükümlünün topluma yararlı bir görev üstlenmek suretiyle diğer insanlara yardımda bulunmanın olumlu etkilerini tecrübe etmesidir¹³⁸.

Üçüncü olarak ise denetimli serbestlik memurları, hapis cezasına çarptırılan yirmi bir yaş altındaki her hükümlü ve yirmi bir yaş üzeri olup on iki ay veya daha uzun bir süre için hakkında hapis cezası verilenleri denetime tabi tutmaktadır. İngiltere ve Galler’de tüm hükümlüler, hapis cezalarının yarısından üçte ikisine kadar olan süreyi cezaevinde geçirdikten

---

¹³⁴ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, *Uygulama Becerileri El Kitabı*, Yayın No:6, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinde Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, s. 3.

¹³⁵ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2007, s. 3.

¹³⁶ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2007, s. 3.

¹³⁷ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2007, s. 4.

¹³⁸ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2007, s. 4.

sonra, tahliye edilmektedir. İzin süresi (şartlı tahliye süresi) adı verilen denetime tabi tahliye süresi içerisinde hükümlü kuralları ihlal ederse, cezasının geri kalanını geçirmek üzere tekrar hapse mahkûm edilmesi yönünde karar alınabilmektedir¹³⁹.

5.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk denetimli serbestlik uygulaması 1830 yılında, hâkim Peter Oxen Bridge Thatcher'in "çağrıldığı zaman mahkemede hazır bulunacağına" dair verilen taahhüde binaen suçluyu serbest bırakma kararıdır¹⁴⁰.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, İngiltere'de ki uygulamanın etkisi ile şartla salıverilen hükümlülerin, belli bir süre denetim altında tutulması şeklinde başlayan uygulama, daha sonra 16 yaşından küçüklerin hapis cezası yerine, kendisine her bakımdan güvenilir kimselerin denetimi altına verilmeye başlanmış, uygulamada olumlu sonuçlar alınması sonucunda uygulama kanunlaşmıştır¹⁴¹.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, denetimli serbestlik hakkındaki ilk yasa, 1878 yılında Massachusetts eyaletinde kabul edilmiş, 1891 yılında aynı eyaletin ceza mahkemelerinde denetimli serbestliğin daha geniş ölçüde kullanımını öngören ikinci bir yasa yürürlüğe konulmuş, 1933 yılında; on üç eyalet dışında bütün eyaletler yetişkinlere yönelik denetimli serbestlik yasalarına ve Wyoming dışındaki bütün eyaletlerde küçüklere yönelik denetimli serbestlik yasalarına sahip hale gelmiştir¹⁴². Başlangıçta ilk kez suç işlemiş olan gençler için uygulanan denetimli serbestlik, daha sonra yetişkinlere ve mükerrer suçlara da uygulanmaya başlamıştır¹⁴³.

Denetimli serbestlik, Amerika Birleşik Devletleri'nde en çok başvurulan seçenek yaptırımlardan biridir. Örneğin; 1984 yılında, Kuzey Carolina'da 40 yaşında bir doktor içkili olarak otomobil kullanırken, bakmakla yükümlü olduğu bir ailesi olan bir kişinin ölümü ile sonuçlanan bir trafik kazası sonucu, beş yıl süreyle denetimli serbestlik rejimine tabi

---

¹³⁹ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e., 2007, s. 4.

¹⁴⁰ TÖNGÖR, a.g.e., 2009, s. 321.

¹⁴¹ Ayhan ÖNDER, *Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler (Mukayeseli Hukukta ve Hukukumuzda)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1011, Hukuk Fakültesi No: 209, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1963, s. 246.

¹⁴² Lewis DIANA, "What is Probation?". *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science* 1960, Vol. 51, s. 189; akt. Mustafa ÖZBEK, "Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması", 2008, <http://www.turkhukuksitesi.com>, 27.03.2009.

¹⁴³ ATAÇ, a.g.e., 2004, s.11.

tutulmasına ve iki mağdurun ailesine 30 yıl boyunca, yılda 25.000 dolar ödemesine karar verilmiştir¹⁴⁴. Bu örnek, sadece kısa süreli hapis cezasını gerektiren suçlar da değil, göreceli olarak daha ağır suçlarda da denetimli serbestlik kararı verilebildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde denetimli serbestliğin uygulama şekillerinden iki tanesi, önemli olması nedeniyle yer verilecektir.

5.2.1. Şok Denetimli Serbestlik

1970 yılından beri Ohio, Kuzey Carolina, Teksas başta olmak üzere birçok eyalette uygulanan sistem, suçlunun denetime tabi tutulmadan önce cezaevi ortamını görmesi sağlanarak, davranış düzeltereği varsayımına dayanır¹⁴⁵.

Şok denetimli serbestlikte; hükümlü önce kısa bir süre cezaevine konulmakta, cezaevi ortamında nelerle karşılaşacağına dair fikir edinen hükümlü, cezaevi ortamından etkilenmeden serbest bırakılmaktadır¹⁴⁶.

New Jersey'de uygulanan şekilde, mahkûm 30 ile 60 gün arası cezaevinde kaldıktan sonra denetimli serbestlik altında 90 gün geçirir, eğer 90 günü başarı ile geçirirse denetimli serbestliği devam edebilir¹⁴⁷.

5.2.2. Yoğun Gözetim Sistemi

Yoğun gözetim sisteminde, kişi düzenli ve standart denetim altında tutmaktan daha sıkı denetlenir, denetimli serbestlik görevlisi, kişinin işyerine veya evine günün herhangi bir saatinde gelerek denetler, kişinin kendisini geliştirmesi için bazı eğitici ve tedavi edici programlara katılması gerekir, hükümlü kendisinin geçirdiği zaman ile ilgili belirlenen aralıklarla denetimli serbestlik görevlisine rapor verir, denetimli serbestlik görevlisinin raporunun olumsuz olması veya bir ihlal durumu, kişinin yeniden cezaevine gitmesine neden olmaktadır¹⁴⁸. Bu sistemde, hükümlü aynı zamanda çalışmak zorundadır¹⁴⁹.

---

¹⁴⁴ İNCE, a.g.e., 2006, s. 48.

¹⁴⁵ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 165.

¹⁴⁶ M. Tören YÜCEL, "Amerika Birleşik Devletlerinde Büyük Suçlulara Tatbik Edilen Deneme Müessesesinin Tetkik ve Tahlili ve Bu Müessesenin Türk Ceza Hukukuna İntikali İmkani", *Adalet Dergisi*, S. 11-12, 1965, s. 1072; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 165.

¹⁴⁷ S. Titus REID, *Criminal Justice, Thirt Editio*, New York, Toronto, 1993, s. 397; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 165.

¹⁴⁸ İNCE, a.g.e., 2006, s. 48.

¹⁴⁹ SOKULLU, a.g.e., 1998, s. 340.

Georgia eyaletinde 1982 yılında uygulamaya başlayan yoğun denetimde, haftada beş defa yüz yüze görüşme, yüz otuz iki saat kamu hizmeti, her hafta suç kayıtlarının kontrolü, belirsiz zamanlarda yapılan alkol ve uyuşturucu madde testleri yer almaktadır¹⁵⁰.

Milwaukee Count'ta, mükerrir alkollü sürücülere yoğun gözetim altında denetimli serbestlik programı uygulanmakta, suçlulara ortalama olarak haftada iki kez denetimli serbestlik elemanı ile irtibat kurmaları zorunlu tutulmakta, bu program ile suçluların alkol alışkanlığından kurtulmalarına çalışılmaktadır¹⁵¹.

5.2.3. Hükümlülerin Alternatif Yaptırımları Tercih Sebepleri Üzerine Yapılan Araştırma

Oklahoma eyaletinde, bir infaz kurumunda Ekim 1995 tarihinde cezalandırma sistemleri ile ilgili olarak toplam 415 (181 erkek ve 224 kadın, 10 kişi cinsiyeti hakkında bilgi vermemişlerdir) o güne kadar hiç şiddet içeren davranış göstermemiş ve en fazla 5 yıl hapis cezası verilmiş hükümlüler üzerinde bir araştırma yapılmıştır¹⁵².

Denekler mümkün olduğunca aynı hayat standartlarına sahip kişiler arasından seçilmiş ve önce orta güvenli bir ceza infaz kurumunda 4 ay boyunca izlenmişler, dört ay boyunca deneklerin şartlara katlanabilme yetenekleri ölçülmüş, daha sonra bu denekler 4 ay, 8 ay ve 12 aylık periyotlarla ceza infaz kurumunda tutulmuşlardır¹⁵³.

Oklahoma'daki 8 ceza infaz kurumunu kapsayan bu geniş çaplı araştırmada; hükümlülerden "sizin alternatif yaptırımları seçmenizde aşağıdakilerden hangi sebep daha etkili olmuştur" sorusuna dört üzerinden (1=çok önemli sebep, 2=normal sebep, 3=az önemli sebep ve 4=çok önemli değil) puan vermeleri istenmiştir¹⁵⁴.

Oklahoma'da yapılan araştırmanın sonuçları, Tablo 4'te verilmiştir.

---

¹⁵⁰ Joel SAMAHA, *Criminal Justice, Second Edition*, New York, 1991, s. 555; akt. ATAÇ, a.g.e., s. 46.

¹⁵¹ İNCE, a.g.e., 2006, s. 49.

¹⁵² İNCE, a.g.e., 2006, s. 34.

¹⁵³ İNCE, a.g.e., 2006, s. 34.

¹⁵⁴ İNCE, a.g.e., 2006, s. 34.

Tablo 4. Hükümlülerin Alternatif Yaptırımları Tercih Sebepleri

Sebepler	1	2	3	4
Hükümlü cezaevi dışında bir iş sahibidir.	% 76.0	%12.8	%5.8	%5.3
Hükümlünün cezaevi dışında kalan bir eşi vardır.	%61.3	%15.3	%10.9	%12.4
Hükümlünün cezaevinin dışında çocukları vardır.	%83.9	%5.4	%5.6	%5.1
Hükümlü cezaevindeki diğer mahkumlar tarafından mağdur edilmekte ve zor anlar geçirmektedir.	%30.2	%19.8	%26.5	%23.5
Suçlu ilk kez cezaevinde cezasını çekmektedir.	%56.5	%21.1	%14.0	%8.4
Cezaevi idaresinin mahkumlar üzerinde çok sıkı davranması	%24.9	%23.4	%25.4	%26.3
Alternatifler cezaevine göre daha iyi hayat stili sunar.	%58.3	%17.6	%12.9	%11.2
Alternatifler mahkumlara cezaevi dışında yaşamalarını sağlar.	%71.2	%14.5	%7.6	%6.7
Alternatifler mahkumlar arasında iyi bir ün sağlar.	%41.5	%23.2	%14.8	%20.5
Alternatifler suçluları daha başarılı rehabilite eder.	%56.7	%19.5	%13.3	%10.6
Suçlu bir kadındır.	%30.9	%12.2	%18.5	%38.4
Alternatifler cezaevi sürecine göre daha kolay tamamlanır.	%40.4	%22.1	%18.1	%19.4
Alternatifler kişinin daha sonraki dönemde cezaevine girmesinden kaçınmasını sağlar.	%63.4	%15.6	%11.0	%10.0

Kaynak: İNCE, a.g.e., 2006, s. 34.

Tablo 4'e göre; hükümlülerin alternatif yaptırımları tercih sebepleri arasında en önemlisi dışarıda çocuğunun olması olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılanların %83,9'u dışarıda çocuğunun olmasını, çok önemli alternatif yaptırımları tercih sebebi olduğu, %5,4'ü ise önemli bir sebep olduğunu bildirmiştir. Toplamda, %89,3'ü alternatif yaptırımları önemli tercih sebebi olduğunu düşünmektedir. Deneklerin sadece %5,1'i dışarıda çocuğunun olmasının tercih sebebi olarak çok önemli olmadığını bildirmiştir.

Hükümlülerin alternatif yaptırımları tercih sebepleri arasında ikinci önemli sebep, işini kaybetme kaygısıdır. Araştırmaya katılanların %76'sı dışarıda işinin olmasını, çok önemli alternatif yaptırımları tercih sebebi olduğu, %12,8'i ise önemli bir sebep olduğunu

bildirmiştir. Toplamda, %88,8'i alternatif yaptırımları önemli tercih sebebi olduğunu düşünmektedir. Deneklerin sadece %5,3'ü dışarıdaki işinin tercih sebebi olarak çok önemli olmadığını bildirmiştir.

Hükümlülerin alternatif yaptırımları tercih sebepleri arasında üçüncü önemli sebep, alternatif yaptırımların ceza infaz kurumu dışında yaşamalarını sağlaması olarak çıkmıştır. Araştırmaya katılanların %71,2'si alternatif yaptırımların ceza infaz kurumu dışında yaşamalarını sağlamasının çok önemli alternatif yaptırımları tercih sebebi olduğu, %14,5'i ise önemli bir sebep olduğunu bildirmiştir. Toplamda, %85,7'si önemli alternatif yaptırımları tercih sebebi olduğunu düşünmektedir. Deneklerin sadece %6,7'si alternatif yaptırımların ceza infaz kurumu dışında yaşamalarını sağlamasını tercih sebebi olarak çok önemli olmadığını bildirmiştir.

Hükümlülerin alternatif yaptırımları tercih sebepleri arasında dördüncü önemli sebep, alternatif yaptırımların daha sonraki dönemde cezaevine girmesinden kaçınmasını sağlaması olarak çıkmıştır. Araştırmaya katılanların %63,4'si bunun çok önemli alternatif yaptırımları tercih sebebi olduğunu, %15,6'sı ise önemli bir sebep olduğunu bildirmiştir. Toplamda, %79'una göre, alternatif yaptırımların suçta tekerrürü önlemede daha etkin olduğunu düşünmektedir. Deneklerin %10'u bunun çok önemli olmadığını bildirmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, bunların dışında alternatif yaptırımları tercih sebepleri olarak; %77,6 ile cezaevine ilk kez girme, %76,6 ile dışarıda eşinin olması, %76,2 ile alternatiflerin daha fazla rehabilite etmesi ve %75,9 ile cezaevine göre daha iyi hayat stili sunması, öne çıkan diğer başlıklar olmuştur.

5.2.4. Amerika Birleşik Devletleri'nde Denetimli Serbestliğe Tabi Tutulanların Özellikleri

5.2.4.1. Yetişkin Denetimli Serbestlik

Tablo 5'te Amerika Birleşik Devletleri'nde, cezasının infazı denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılan yetişkinlerin özellikleri bulunmaktadır.

Tablo 5. Amerika Birleşik Devletleri'nde Denetimli Serbestliğe Tabi Tutulan Yetişkinlerin Özellikleri

	1985	1990	1996	2000
Cinsiyet	%	%	%	%
Erkek	84	82	79	78
Kadın	16	18	21	22
Sona Erme	%	%	%	%
Başarılı İnfaz	80	69	65	60
Hapse Dönerler	8	14	18	15
Diğer	12	17	17	25

Kaynak : ATAÇ, a.g.e., 2004. s.50.

Tablo 5'e göre; 1985 yılında hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanan erkeklerin oranı %84 iken, 2000 yılında bu oran %78 olarak gerçekleşmiştir. Zamanla hakkında denetimli serbestlik kararı verilen kadın sayısında artış görülmüştür.

1985 yılında, yetişkinlere uygulanan denetimli serbestlik kararların infazı %80 gibi çok yüksek bir oranda başarı ile tamamlanırken, bu oran yıllar içerisinde düşerek, 2000 yılında %60 olarak gerçekleşmiştir.

Hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanan yetişkinlerin; 1985 yılında %8 gibi çok küçük bir kısmı hapse giderken, bu oran 1990 yılında %14'e, 1996 yılında ise %18'e çıkmış ise de, 2000 yılında %15 olarak gerçekleşmiştir. Sonuç itibari ile 1985-2000 yıllarında, hakkında denetimli serbestlik uygulanan kişilerden, %20'den azının ceza infaz kurumuna girdiği görülmektedir. Bu rakamlar, yetişkinlere yönelik denetimli serbestlik hizmetlerini başarı ile uygulandığını göstermektedir.

Tablo 6. 2001 Yılında Denetimli Serbestlik Sistemine Tabi Tutulan Yetişkinler

2000 Yılından Devir	Gelen	Çıkan	2002 Yılına Devir	Yıllık Artış Oranı
3.826.309	2.110.550	1.999.164	3.932.751	%2,8

Kaynak: ATAÇ, a.g.e., 2004, s. 51.

Tablo 6, Amerika Bileşik Devletleri'nde denetimli serbestlik sisteminin büyüklüğünü ortaya koymaktadır. 2002 yılında 3.932.751 yetişkin denetimli serbestlik sistemine tabi tutulmuştur. Bu tedbirin kullanılmasındaki artışın nedeni, ceza evlerinin aşırı ölçüde

kalabalıklaşmasıdır. Ancak, bu tedbirin uygulanması son yıllarda o kadar çok artmıştır ki, denetimli serbestlik yığılmasından söz edilmektedir. Büyük şehirlerde denetimli serbestlik memuru başına 200 dosya düşmektedir¹⁵⁵.

5.2.4.2. Genç Denetimli Serbestlik

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1878 yılında Massachusetts eyaletinde kabul edilen ilk denetimli serbestlik kanunu ile önce gençler için denetimli serbestlik uygulanırken, zamanla yetişkinlerde bu kapsama alınmış, 1901 yılında New York yetişkinler için denetimli serbestlik kanununu kabul etmiş, zamanla yayılarak 1956 yılında ise tüm eyaletlerde yetişkinler için denetimli serbestlik kanunları kabul edilmiştir¹⁵⁶.

1993 yılında genç mahkemelerinde yaklaşık bir buçuk milyon genç yargılanmış, tamamına yakınında denetimli serbestlik memurlarından çeşitli aşamalarda yararlanmış, görülen davarın %53'ü denetimli serbestlik kararı ile sonuçlanmıştır¹⁵⁷.

Denetimli serbestlik, düşük risk grubundaki genç suçlulara uygulanabildiği gibi, daha ciddi suç işlemiş olan gençler için hapsin alternatifi olarak uygulanabilmektedir¹⁵⁸.

Tablo 7. Hakkında Denetimli Serbestlik Uygulanan Gençlerin Cinsiyetleri

	1985	1994
Cinsiyet	%	%
Erkek	82	79
Kadın	18	21

Kaynak: Nursal ve Ataç, a.g.e., 2006, s. 168'deki bilgilere göre düzenlenmiştir.

5.3. ALMANYA'DA DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ

Almanya'da başlangıçta sadece cezaevinde bulunanlara yönelik olarak özel sektör eliyle suçlulara yardım ve destek yapılmaya başlamış, ancak daha sonra haptisten çıkan eski mahkûmları da kapsayacak şekilde yardımların kapsamı genişletilmiştir¹⁵⁹.

¹⁵⁵ ÖZBEK, a.g.m., <http://www.turkhukuksitesi.com>, 27.03.2009.

¹⁵⁶ Joan PETERSILLIA, Probation In The United States, Practices and Challenges, National Institute Of Justice Journal, Issue No:233, 1997, s. 33; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 167.

¹⁵⁷ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 167.

¹⁵⁸ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 167.

¹⁵⁹ KALE, a.g.e., s. 9.

Almanya’da denetimli serbestlikle ilgili ilk kanunlaşan hüküm, 16 Şubat 1923 tarihli Çocuk Muhakemeleri Kanununun 9/II maddesi olup, bu madde ile çocuklar hakkında isteğe bağlı olarak gözetim kararının da verilebilmesi kabul edilmiştir¹⁶⁰.

Almanya’da denetimli serbestlik 1953 yılında ceza yasasına girmiş, 1969, 1975, 1977 ve 1980 yılında yapılan reformlarla, oldukça ileri bir düzeye getirilmiştir¹⁶¹.

1953 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nda denetimli serbestlik tahliye sonrası zorunluluk olarak düzenlenmiştir. Genel ceza hukukunda 1953 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Hukuk Reform Kanunu ile 27 yaşını bitirmeyenler ve dokuz aydan fazla hapis cezası alanlar için seçenek olarak düzenlenmiştir¹⁶².

1 Nisan 1953 tarihinde iki ilk gözetim memuru, Gözetim Memurları Birliğinde ve Eyalet Gençlik Dairesinin kontrolü altında işe başlamışlardır. Sistem kısa zaman içinde kurumsallaşarak Bavyera’da 2002 yılında 21.622 kişi 270 gözetim memurundan, Almanya’nın tamamında 165.000 kişi 2.344 denetim memurundan yardım almıştır¹⁶³.

Alman Hukuku’nda yargılama aşamasında kural olarak, kaçma tehlikesi dışındaki her tutuklama nedeninde, suç ne olursa olsun daha hafif tedbirlerle adli kontrol uygulanmaktadır¹⁶⁴. Hâkim yasada gösterilen adli kontrol tedbirlerin dışında da tedbir öngörebilmektedir¹⁶⁵. Mahkemece öngörülen yükümlülüklerle aykırı davranılırsa, kaçma hazırlığı yapıldığı tespit edilirse, yapılan çağrıya mazeretsiz gelinmez ise, güven kaybına sebep olacak davranışta bulunulursa ve yeni bir tutuklama nedeni ortaya çıkarsa adli kontrol tedbiri sona ermektedir¹⁶⁶.

Almanya’da denetimli serbestlik uygulamaları sayesinde, 1982 ile 1990 yılları arasında çocuk suçluların ceza infaz kurumuna girme oranında yaklaşık %50 (9.500’den 5400’e) bir düşme sağlanmış, yetişkin suçluların ceza infaz kurumuna girme oranında bu oranda bir düşüş olmamakla birlikte, sayısal olarak 39.000’den 33.000’e düşmüştür¹⁶⁷. Aynı

---

¹⁶⁰ ÖNDER, a.g.e., s. 247.

¹⁶¹ TÖNGÖR, a.g.e., 2009, s. 323.

¹⁶² Heinz SCHOCH, *Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı*, Çev.Pınar BACAĞIZ, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006, s. 376; akt. KAMER, a.g.e., 2007, s.24.

¹⁶³ SCHOCH, a.g.e., s. 375; akt. KAMER, a.g.e., 2007, s.24.

¹⁶⁴ Ahmet ALTINAY, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 138.

¹⁶⁵ ALTINAY, a.g.e., s. 138.

¹⁶⁶ Nur CENTEL, “Karşılaştırmalı Hukukta Tutuklamanın İşlevini Gören Diğer Kurumlar ve Türk Hukuku”, *Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000*, C. 2, 2000, s. 294-304; akt. ALTINAY, a.g.e., s. 138.

¹⁶⁷ İNCE, a.g.e., 2007, s. 106.

zamanda, hapis cezasının uygulandığı eyaletlerde suç işleme oranı %13 artarken, alternatif cezaların uygulandığı eyaletlerde %7'lik bir düşüş yaşanmıştır¹⁶⁸.

Almanya eyaletlere ayrılmış federal bir yönetim biçimi ile yönetilmekte olduğundan her eyalette farklı uygulamalar görülebilmektedir¹⁶⁹. Federal eyaletler, federal yasaları, eyalet yasalarını ve genel işleyişe dair yönetmeliklerle rahatça uygulamaktadırlar. Bununla birlikte, denetimli serbestlik uygulamalarının başarılı sonuçları görülerek, kapsamı ve uygulama alanı sürekli gelişim göstermiştir. Günümüzde, denetimli serbestlik alanında yaklaşık 2.500 sosyal hizmet uzmanı, 140.000 suçluyu denetlemektedir¹⁷⁰.

Çocuk ve genç denetimli serbestlik kurumu, çocuk ve gençlerden sorumlu Bakanlığa bağlı olup, yetişkinlerden sorumlu denetimli serbestlik kurumu ise Adalet Bakanlığı'na bağlı bulunmaktadır¹⁷¹.

5.3.1. Almanya'da Çocuk ve Genç Suçlular İçin Ceza Süreci

Bir çocuk veya genç suç işlediyse durum kolluk tarafından Gençlik Dairesi'ne bildirilmektedir¹⁷².

Suç işleyen çocuk, suçun işlendiği tarih itibariyle on dört yaşını doldurmamışsa, çocuk hakkındaki bilgiler Gençlik Dairesi'ne bildirilmekte, burada pedagojik olarak neler yapılabileceğine karar verilmektedir¹⁷³.

Suç işleyen çocuk, suçun işlendiği tarih itibariyle on dört yaşını doldurmuşsa, çocuk hakkındaki soruşturma açılmakta Gençlik Dairesi ile birlikte, Savcılık ve Gençlik Mahkemesine bilgi verilmekte, ağır suç söz konusu ise çocuk göz altına alınmakta ve mahkemeye kadar en fazla 6 ay göz altında bulunmaktadır¹⁷⁴. Bu durumda, savcılığın 6 ay içinde gençle ilgili hazırlığı tamamlamış olması gerekmektedir.

---

¹⁶⁸ İNCE, a.g.e., 2007, s. 106.

¹⁶⁹ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, "Suç Mağdurlarına Yönelik Almanya Çalışma Ziyareti, Çalışma Raporu", 2009a, s. 34, http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfaları/bilgibankasi/yurtdisiziyareti/Almanya_2709_031009.pdf , 11.03.2010.

¹⁷⁰ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 138.

¹⁷¹ T.C. Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, "Çocuk ve Genç Adalet Sistemi Almanya Çalışma Ziyareti Raporu", 2009b, s. 6, http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfaları/bilgibankasi/yurtdisiziyareti/Almanya_2709_031009.pdf , 30.04. 2011.

¹⁷² CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 10.

¹⁷³ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 14.

¹⁷⁴ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 14.

Denetimli serbestlik en fazla 2 yıl ve altı hapis cezaları için uygulanmakta, 2 yılı aşarsa ceza infaz kurumuna gönderilmektedir¹⁷⁵.

Denetimli serbestlik tedbirinin verilmesi halinde, denetimli serbestlik süreci ile ilgili 6 ayda bir hâkime rapor sunulmaktadır¹⁷⁶.

5.3.2. Alman Gençlik Mahkemesi Kanunu'nda Öngörülen Tedbirler

Gençlik Mahkemesi Kanunu'nda geniş bir yelpazede tedbirler sıralanmakta, dava süresince denetimli serbestlik görevlilerinin öneride bulunma fırsatı bulunmakta, ancak son kararı hâkim vermektedir¹⁷⁷.

Alman Gençlik Mahkemesi Kanunu'nda belirtilen tedbirler; kamu yararına hizmet, eğitim kurslarına katılma, fail- mağdur arabuluculuğu (uzlaştırmayı denetimli serbestlik veya Gençlik Dairesi yapmaktadır), ehliyete el koyma tedbiri, yurttan veya ailede kalma tedbiri, denetimli serbestlik görevlisi ile görüşme tedbiri, tedavi tedbiri¹⁷⁸, psikolojik tedavi tedbiri, sadece ihtar¹⁷⁹, hâkimin takdir ettiği herhangi bir şeyi yapma tedbiri¹⁸⁰, tutuklama, para cezası¹⁸¹ ve hapis cezasıdır¹⁸².

Mahkemeler, çocuk veya genç hakkında herhangi bir tedbire hükmettikten sonra tedbirin çocuğa uygun olmadığı görülürse, denetimli serbestlik biriminin önerisi ile karara gerekli gördüğü yeni bir tedbir ekleyebilmektedir. Kesin kararı mahkemeler vermekle birlikte, denetimli serbestliğin önerilerine genelde uymaktadırlar¹⁸³.

Çocuk ve genç yükümlülüklerini yerine getirmemezse hakkında 1 ila 4 hafta arasında tutuklama tedbiri verilebilmektedir. Çocuk ve genç tutukevlerinde, çocuk veya gencin tedavi tedbiri, boş zaman etkinlikleri ya da 40 saat park bahçe işleri gibi yapması gereken yükümlülükler bulunmakta, ancak bu çocuk veya gencin siciline işlememekte, eğer bu tedbire de uymazsa hakkında hapis cezası verilmektedir¹⁸⁴.

---

¹⁷⁵ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 14.

¹⁷⁶ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 14.

¹⁷⁷ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 14.

¹⁷⁸ Alkol ve/veya uyuşturucu madde tedavisi.

¹⁷⁹ Bir daha mahkemeye gelirse hakim ceza vereceğini söylemektedir. Bu tedbirin dezavantajı gencin kendisini cezadan kurtulmuş hissetmesidir, ancak bu tedbir polisine değil hakim tarafından tutulan sicile işlenmektedir.

¹⁸⁰ Hâkimlere, kişinin durumuna en uygun tedbirin uygulanabilme olanağı verilmektedir.

¹⁸¹ Hâkim, çocuk veya gencin herhangi bir derneğe veya mağdura belli bir miktar para ödemesine karar verebilmektedir.

¹⁸² CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, ss. 14-15.

¹⁸³ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, ss. 14-15.

¹⁸⁴ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 16.

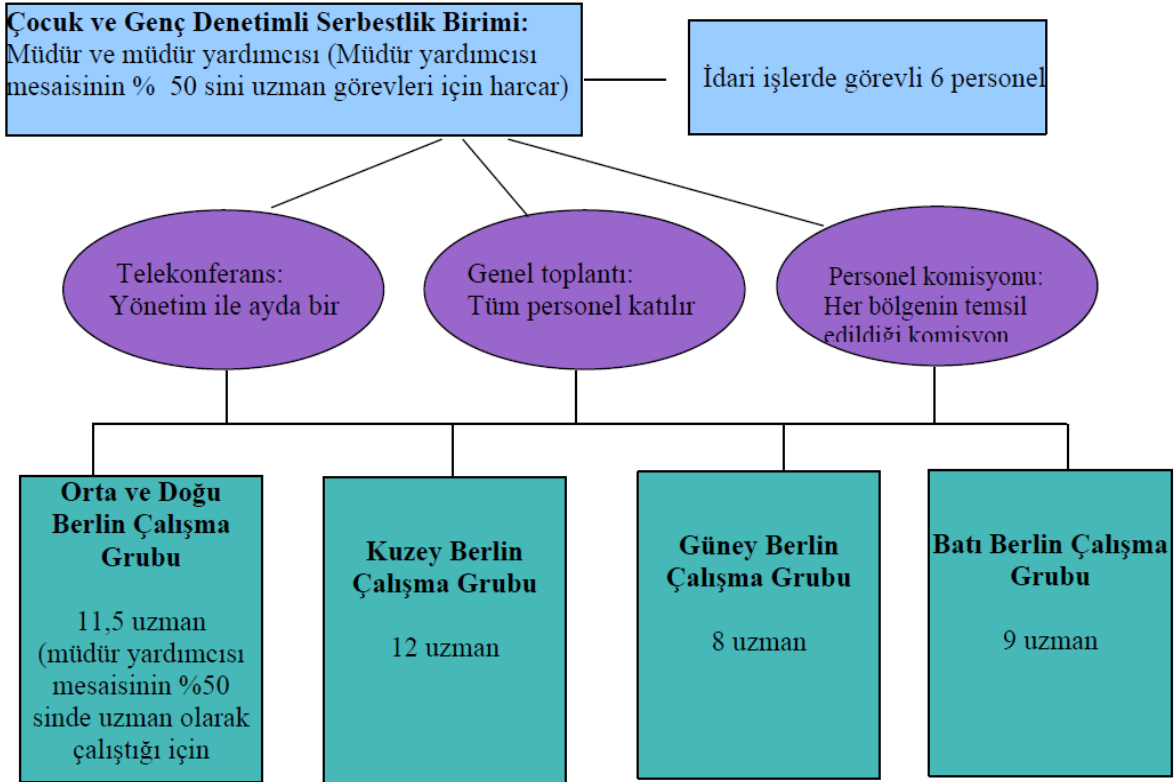
5.3.3. Berlin Çocuk ve Genç Denetimli Serbestlik Kurumu

Almanya'nın en eski denetimli serbestlik birimi olan, Berlin Çocuk ve Genç Denetimli Serbestlik Kurumu 1950 yılında kurulmuş olup, kurum çalışmalarını pedagog, psikolog ve sosyologlardan oluşan 40 denetimli serbestlik görevlisi ile 14-25 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik olarak yürütmektedir¹⁸⁵.

Berlin'de 14-25 yaş aralığında 228.218 çocuk ve genç bulunmakta, bu sayının 33.280'ini göçmen geçmişi olan yabancı kökenli (Arap, Türk, vb) çocuk ve gençler oluşturmakta, suçların %91-92'si erkekler tarafından işlenmektedir¹⁸⁶.

Çocuk ve genç denetimli serbestlik kurumunun amacı; çocuk ve genç suçluların ayrı bir hayat sürmelerini, suçtan uzak durmalarını, meslek edinmelerini ve kendi başlarına ayaklarının üzerinde durmalarını sağlamaktır¹⁸⁷.

Şekil 1. Berlin Çocuk ve Genç Denetimli Serbestlik Kurumunun Teşkilat Yapısı

Kaynak: CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, S. 9.

¹⁸⁵ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 6.

¹⁸⁶ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, ss. 6-7.

¹⁸⁷ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 9.

Denetimli serbestlik görevlileri denetim altında olan çocuk veya gencin tüm duruşmalarına katılmak zorunda olup, bir gencin hali hazırda devam eden davasının yanı sıra açılacak olan yeni davalar için de denetimli serbestlik görevlisinden bir değerlendirme istenebilmektedir¹⁸⁸.

Denetimli serbestlik denetimi altında olan çocuk ve gençler; daha önceden mahkemeye çıkmış veya eskiden suç işlemiş çocuk ve gençler ile işledikleri ağır suçlar nedeniyle hapis cezasının infazının sona ermesini takiben denetimli serbestliğe tabi tutulmuş kişilerdir¹⁸⁹.

28 Eylül 2009 itibariyle, Berlin Çocuk ve Genç Denetimli Serbestlik Kurumu tarafından takip edilen çocuk ve genç suçlu sayısı 2.267'dir¹⁹⁰. Bu çocuk veya gençlerin %62'si okulunu bitirmemiş, çoğunluğunun anne- babası ayrı veya annesi ya da babası bulunmamakta, sosyal yardım almaktalar ve sadece % 6'sının düzenli bir işi bulunmaktadır¹⁹¹.

---

¹⁸⁸ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 9.

¹⁸⁹ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 9.

¹⁹⁰ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 13.

¹⁹¹ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2009b, s. 11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ VE UYGULAMA SONUÇLARI

1. TÜRKİYE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TARİHÇESİ

Bu bölümde önce Osmanlı döneminde denetimli serbestlik sistemi ile ilgili bilgiler verildikten sonra Cumhuriyet Dönemi ve sistemin ülkemizde kurumsallaşma süreci aktarılmaya çalışılacaktır.

1.1. OSMANLI DÖNEMİNDE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

Osmanlı döneminde, denetimli serbestlik sistemi kurumsal anlamda bulunmamakla birlikte denetimli serbestlik uygulamaları vardı. Bu uygulamalardan en önemli olan iki uygulama:

Birincisi, “nefy” diğer adıyla “sürgün” cezasıdır. Nefy cezasına mahkûm edilenler 3 aydan 3 yıla kadar devletçe belirlenen yerlerde ikamet etmek zorundaydı.

İkincisi ise, bazı suçlulara uygulanan zaptiye nezareti altında bulundurma tedbiriydi.

Osmanlı ceza kanunnamelerinde yer alan nefy cezası ile zaptiye nezareti altında bulundurma cezaları ile amaçlanan, mahkûmun yeniden suç işlemesinin önlenmesiydi¹⁹².

1.1.1. Nefy (Sürgün) Cezası

Osmanlı ceza kanunnamelerinde de nefy (sürgün) cezasının yer aldığı görülmektedir. Miladi 3 Mayıs 1840 tarihli¹⁹³ Kanun-ı Ceza’daki yaptırımlar ile miladi 1851 tarihli Kanun-ı Cedit’de düzenlenen yaptırımlara bakıldığında bunların arasında nefy cezasının olduğu görülür, bahse konu nefy cezalarının büyük ölçüde İslam Hukukundan etkilenecek şekilde düzenlenen cezalar olduğu anlaşılmaktadır¹⁹⁴.

---

¹⁹² NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

¹⁹³ Coşkun ÜÇÖK, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, 1946, s.125.

¹⁹⁴ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

Nefy cezasını gerektirir suçlar¹⁹⁵;

- 1) Devletin düzenine, iç ve dış siyasetine, asayişine zarar verecek eylemler,
- 2) Memuriyet görevini kötüye kullanmak, halka zulüm,
- 3) Gerek askerî gerekse sivil otoritelerin her türlü emredici veya yasaklayıcı kuralları aykırı davranışlar,
- 4) İslam hukukunca yasaklanan; içki, fuhuş, hırsızlık, yalancı şahitlik ve benzeri suçlar,
- 5) Her türlü ahlak ve âdâba aykırı fiiller vb

Osmanlı döneminde, 3 Mayıs 1840 tarihli Kanun-ı Ceza'dan öncede nefy cezasının uygulanmalarının olduğu bilinmektedir. Buna ilişkin örnekler Osmanlı arşivlerinde bulunmaktadır. Örneklerden birisinde;

1789 yılında Elazığ (Harbrut) kazası halkı, Ergani ve Keban Madenleri Emni Yusuf Efendi'nin kendilerine ait 530 kese yi aşkın akçelerini zorla alıp etrafında topladığı, eşkıya yardımıyla kendilerini tehdit edip yem ve yiyeceklerini talan ettirip zulmettiği yolunda şikâyette bulunarak sürülmesini istemişlerdir¹⁹⁶. Fakat bölgedeki bazı kaza kadıları ve Palu beyi Mehmed Bey Maden Eminini savundular, bu sayede Eminin konu netlik kazanana kadar yerinde bırakılması ve olayın derinlemesine araştırılması yolunda hatt-ı hümayûn çıkmıştır¹⁹⁷.

Aynı yıl, halka kötü davranan, civardaki Rahova ve Cebelce köylerindeki topraklardan bir kısmını sahte senetlerle gasp ve zapt eden Zihneli Hasan Paşa, azledilerek Midilli'ye sürgün edilmesi kararlaştırıldığı halde hastalığını beyan ederek memleketi Zihne'de ikamet isteği kabul edilmiş, ancak bölgedeki halka davranışlarını devam ettirmesi sonucu Gelibolu'ya sürgün edilmiştir¹⁹⁸.

---

¹⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için; Osman KÖKSAL, Osmanlı Hukukunda Bir Ceza Olarak Sürgün ve İki Osmanlı Sultanının Sürgünle İlgili Hatt-ı Hümayunları, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 19, 2005, s. 283-341.

¹⁹⁶ KÖKSAL, a.g.m., s. 290.

¹⁹⁷ KÖKSAL, a.g.m., ss. 290-291.

¹⁹⁸ KÖKSAL, a.g.m., s. 291.

1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayununa bakıldığında ise; bu Kanun 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan alınmış olduğundan kapsamında bulunan cezalarda hem Fransız hukukunun hem İslam Hukukunun etkisi görülür¹⁹⁹.

Her üç kanunda bulunan nefy cezası, mahkûmun devlet tarafından tayin edilen bir mahalle gönderilerek orada ikamet etmeye ve başka bir yere gidememeye mahkûm edilmesidir²⁰⁰.

Mahkûmun gönderildiği mekânın devletin sınırları içerisinde olması zorunluydu. Örneğin Fransa'da olduğu gibi kolonilere gönderilme söz konusu değildi²⁰¹.

Mahkûm cezasının infazı için gönderildiği yerde kendi arzusuyla bir işte çalışabileceği gibi ailesini de yanına getirebilmekteydi. Ancak büyük çoğunluğunun ceza yerine yalnız başına gittikleri, kendileri veya ailelerince yazılan af talepleri içerikli arzuhallerde açıkça görülür²⁰². Cezayı ağırlaştırıcı ve çekilmez hâle getiren unsurlardan birisi de budur²⁰³.

Ceza süresi üç aydan üç yıla kadardı. Ancak padişah tarafından bir başka ceza nefy cezasına çevrildiğinde daha uzun olabilmekte, yine tekrür durumunda da mahkeme tarafından üç yıldan fazla muvakkat nefy cezası verilebilirdi²⁰⁴.

Nefy cezalarında suçlunun gönderileceği mahalli devlet tayin etmekte ancak bu konuda mahkemenin görüşü alınmakta ve bu görüş temyiz mahkemesince de tasdik edilmekteydi²⁰⁵.

Bu cezaya mahkûm olanlar gönderildiği memleketten başka bir yere gidemezlerdi. Ancak özgürlüklerine herhangi bir kısıtlama getirilmezdi²⁰⁶. Yani herhangi bir denetim ve kontrol altında tutulmaz ve bu konuda herhangi bir memur görevlendirilmezdi. Ancak suçlu yükümlülüğüne uymayarak kaçtığı veya cezanın infazı sırasında bir suç işlediğinde cezalandırılırdı²⁰⁷.

---

¹⁹⁹ Ahmet GÖKCEN, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, İstanbul, 1989, s. 27; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

²⁰⁰ GÖKCEN, a.g.e., s. 49; akt. TÖNGÖR, a.g.e., 2009, s. 325.

²⁰¹ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

²⁰² KÖKSAL, a.g.m., s. 288.

²⁰³ KÖKSAL, a.g.m., s. 288.

²⁰⁴ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

²⁰⁵ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

²⁰⁶ GÖKCEN, a.g.e., s. 49; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 277.

²⁰⁷ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 278.

1.1.2. Zaptiye Nezareti Altında Bulundurulma Cezası

Osmanlı Kanunlarından, 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun'da, kanunun 12'inci, 13'üncü ve 14'üncü maddelerinde düzenlenen zaptiye nezareti altında bulundurulma cezası günümüzdeki denetimli serbestlik sistemine konu edilebilecek diğer cezadır.

12'nci maddede zaptiye memurları tarafından göz hapsine alınmak olarak tanımlanan bu cezaya mahkûm edilen kişi, bulunmaktan men edildiği yerde ikamet edemez. Ancak asıl cezasını tamamlayıncaya kadar yasaklanan yerin dışında seçtiği herhangi bir yerde ikamet edebilir ve oraya gidene kadar yol üzerindeki yerlerde kalabilirdi.

Mahkûm ikamet olarak seçtiği mahalli ve giderken geçeceği yerleri zaptiyeye bildirmekte ve kendisine bir yol tezkeresi verilmekteydi. Mahkûm ikamet edeceği yere ulaştığında bu tezkerayı mahalli zabıtaya 24 saat içerisinde vermek zorundaydı. Mahkûm bu yükümlülüğe uymayıp başka bir yerde ikamet eder veya tezkerede belirtilen yoldan başka bir güzergâhı takip eder ya da 24 saat içinde zaptiyeye bildiride bulunmaz ise 24 saatten 1 yıla kadar hapis cezasına çarptırılırdı²⁰⁸.

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

Cumhuriyet dönemine bakıldığında, Osmanlı ceza kanunlarında yer alan “nefy” cezasının 13.03.1926 tarih ve 320 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mülga 765 sayılı TCK'da “sürgün” cezası adı altında, “zaptiye nezareti altında bulundurulmak” cezasının ise “emniyeti umumiyyeye idaresinin nezareti mahsusası altında bulundurulmak” adı altında yer aldığı görülmektedir.

Mülga 765 sayılı kanunun 11'nci maddesinde cürümlere uygulanacak cezalar arasında sürgün cezası da sayılmaktadır. Sürgün, hükümlünün mahkeme kararıyla, ikamet ettiği yerden belirli bir yere gönderilerek orada yaşamaya mecbur tutulmasıdır.

Sürgün cezası, 16.07.1965 tarih ve 12050 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un geçici 2'nci maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

---

²⁰⁸ GÖKCEN, a.g.e., s. 50-51; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 278.

Mülga 765 sayılı kanununda yer alan ve denetimli serbestliğe konu edilebilecek olan diğer bir yaptırım ise emniyeti umumiyeye idaresinin nezareti mahsusası altında bulundurulmak yaptırımını iki şekilde uygulanmaktaydı.

Bunlardan birincisi, mülga 765 sayılı kanunun 28'inci maddesi gereğince asıl cezaya fer'i olarak verilebilen, bir seneden az, üç seneden fazla olmayan bir genel emniyet cezası olarak uygulanması; ikincisi ise, aynı kanunun 32'nci ve 101'inci maddelerinde düzenlendiği şekilde çektirilmesi zorunlu olan genel emniyet tedbirleriydi, bu tedbirler mahkemece hüküm altına alınmış olmasa bile, mahkûmiyet hükmünün infazından sonra yerine getirilmesi gerekiyordu²⁰⁹.

Mülga 765 sayılı kanunun 32'nci Maddesine göre idama bedel 24 sene hapse mahkumiyet halinde 10 sene emniyeti umumiyeye idaresinin nezareti mahsusası altında bulundurulmak zorunluydu. Mahkeme kararında belirtilmiş olsun veya olmasın asıl mahkumiyet hükmünden sonra dikkate alınır ve yerine getirilirdi²¹⁰.

1946 yılında, 10 devlet tarafından kurulan ve kuruluşundan üç ay sonra Türkiye'nin de üyeleri arasında yer aldığı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere tavsiye ettiği 22 Ocak 1965 tarih ve R (65) 1 sayılı kararı ülkemizce de kabul edilmiştir. Bu kararda şu hususlara yer verilmiştir: “Bakanlar Komitesi, suçlular hakkında özgürlüğü bağlayıcı cezalara sadece, cezanın amaçlarına ulaşılması için gerekli görüldüğünde, özellikle suçun tekrarlanmaması ve suçlunun kendi gidişatını düzenlenmesini sağlayacak şekilde hükmedilmesi gerektiğini düşünerek; hükümetlere, suçlunun rehabilitasyonunu teşvik eden ve davranışlarını kontrol edecek şekilde, hakkında verilen kararda öngörülen süre kadar gözetim altında tutulmasını ve kendisine yardım edilmesini sağlayacak avantajları içeren ve bu alanda özel bir değere sahip olan, denetimli serbestlik emirlerinin veya benzer tedbirlerin uygulanmasının sağlanması ve yayılması için mümkün olan bütün adımları atmalarını tavsiye eder”²¹¹.

Bu tarihten sonra ulusal mevzuatımız içerisinde denetimli serbestlik hizmetlerini hatırlatacak düzenlemeler daha fazla yer almıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir²¹²;

---

²⁰⁹ Rıza MENGÜÇ, *Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri*, Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1968, s. 197.

²¹⁰ Tahir TANER, *Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3. Basım*, İstanbul, 1953, s. 630; akt. NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 281.

²¹¹ Orhan ARSLAN, “Denetimli Serbestlik (Probasyon) Nedir? (1)”, *Sesleniş Gazetesi*, 15.09.2005, S. 42, s. 2.

²¹² CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2007, s. 1-3.

- a) Mülga 13 Temmuz 1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 4'üncü maddesinde kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirler düzenlenmiştir. Buna göre, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine ve suçun işlenmesindeki özelliklerine göre mahkemece;
- aa) Aynen iade ve tazmine,
- ab) Altı ayı geçmemek üzere bir eğitim veya ıslah kurumuna devam etmeye,
- ac) Bir yıl veya daha az belirli bir yere gitmekten yasaklamaya,
- ad) Bir yılı geçmemek kaydı ile bazı faaliyetleri veya meslek ve sanatı icradan yasaklamaya,
- ae) Her türlü ehliyet ve ruhsatnamenin bir aydan bir yıla kadar geri alınmasına,
- çevrilebilmekteydi.

Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının ilk halinde "Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza yerine suçlunun ahvalı mahsusasına ve suçun işlenmesindeki suret ve şekil hususiyetlerine göre mahkemece altı ayı geçmemek üzere Devlet, belediye hizmetlerinde, İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalıştırılmaya hükmolunabileceği" belirtilmekteydi²¹³. Bu düzenleme, uygulamada yaşanan zorlukların etkisiyle 03 Mayıs 1973 tarih ve 1712 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

Bunun yanında, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları, para cezasına da çevrilebilmekteydi. Ancak para cezası, denetimli serbestlik konusunun dışındadır.

- b) Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinde kısa süreli cezaların yerine getirilmesinde evde infaz, hafta sonu infaz ve geceleri infaz şekilleri düzenlenmişti.
- ba) Evde İnfaz: 65 yaşını doldurmuş olan hükümlüler ile sağlık durumu cezaevinde bulunmaya uygun olmadığını doktor raporu ile belgelendirebilen hükümlüler, hükümlülük süresi 60 günü geçmiyorsa cezalarının infazının evde yapılmasını isteyebiliyorlardı²¹⁴. Mahkemece talep uygun görülürse cezalarının infazı evde yapılabilirdi.

---

²¹³ KAMER, a.g.m., 2009, s. 32.

²¹⁴ Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrası.

- bb) Hafta Sonu İnfaz: Hükümlülük süresinin 60 günü geçmeyen hükümlülerin, her hafta Cuma günleri en geç 19.00'da girmek ve pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle bir cezaevinde cezalarının infazına mahkemece karar verilebiliyordu²¹⁵.
- bc) Geceleri İnfaz: Hükümlülük süresinin 4 ayı geçmemesi halinde, hükümlünün serbestçe çalışabilmesini temin için her gün saat 19.00'da girmek ve sabahları 07.00'da çıkmak suretiyle bir cezaevinde çektirilmesine mahkemece karar verilebiliyordu²¹⁶.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, ancak hükümlünün veya varsa kanuni vekili veya Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine, mahkemece de talebin uygun bulunması halinde; evde infaz, hafta sonu infaz ve geceleri infaz şeklinde infaz edilebiliyordu. Hükümlü tarafından kasden veya ihmali neticesi verilen karara riayet etmediği takdirde, Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinin son fıkrası gereğince, geriye kalan cezası aynen çektirilir, ayrıca bir aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırdı.

- c) Mülga 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun, günümüz denetimli serbestlik ve yardım sistemi benzeri hükümler içeren bir başka kanundur.

- ca) Mülga 2253 sayılı kanunun 10'uncu maddesinde çocuklar hakkında uygulanacak tedbirler bulunmaktaydı. Bu tedbirler:

caa) Veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim²¹⁷,

cab) Bakıp gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme²¹⁸,

cac) Bu maksatla kurulmuş çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına, benzeri resmi veya özel kurumlara yerleştirme²¹⁹,

cad) Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, bankalar, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların ortaklıkları tarafından kurulmuş

---

²¹⁵ Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinin ikinci fıkrası.

²¹⁶ Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinin üçüncü fıkrası.

²¹⁷ Mülga 2253 sayılı kanunun 10'uncu maddesinin birinci fıkrası.

²¹⁸ Mülga 2253 sayılı kanunun 10'uncu maddesinin ikinci fıkrası.

²¹⁹ Mülga 2253 sayılı kanunun 10'uncu maddesinin üçüncü fıkrası.

fabrika, müessese veya ziraat işletmeleri veya benzeri teşekküllerle işyerlerine yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme²²⁰,

cae) Resmi veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme²²¹.

cb) Mülga 2253 sayılı kanunun 13'üncü maddesinde tedavi kurumlarına yerleştirme konusu düzenlenmekteydi.

cc) Mülga 2253 sayılı kanunun 17'nci maddesinde; gözetici, veli, vasi, bakıp gözetmeyi üzerine alan kimse veya Cumhuriyet Savcılığı ile ilgili teşekkül veya kurumların yetkilileri tarafından yapılan müracaat üzerine veya re'sen çocuk mahkemesinin küçük hakkında uygulanan tedbir yerine bir diğerini uygulamaya veya büsbütün kaldırmaya yetkili olduğu belirtilmekteydi.

Bu düzenleme, günümüzdeki anlamda bir denetimli serbestlik faaliyetidir. Madde de düzenlenen "gözetici veya bakıp gözetmeyi üzerine alan kimse" bugün ki anlamda, denetimli serbestlik görevlisidir ve onunla hemen hemen aynı görevleri yerine getirmektedir²²².

cd) Mülga 2253 sayılı kanunun 20'nci maddesinde, çocuğa ceza ve tedbirlerin uygulanmasından önce yapılacak olan incelemeye ilişkindir. Düzenleme günümüz uygulamaları ile örtüşmektedir.

5395 sayılı ÇKK'nun 35'inci maddesinde düzenlenen "Sosyal İnceleme Raporu" ile 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu ile getirilen "Sosyal Araştırma Raporu" aynı amaca yönelik düzenlenen raporlardır.

ce) Mülga 2253 sayılı kanunun 29'uncu maddesinde; işlediği suçtan dolayı hakkında tedbir uygulanmış veya hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan çocuk hakkında 3 yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına karar verilebileceği belirtilmekteydi.

---

²²⁰ Mülga 2253 sayılı kanunun 10'uncu maddesinin dördüncü fıkrası.

²²¹ Mülga 2253 sayılı kanunun 10'uncu maddesinin beşinci fıkrası.

²²² NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 287.

Burada geçen “gözetim” bugünkü anlamda koruma ve denetim faaliyetidir²²³.

d) Denetimli serbestlik ile ilgili bir diğer düzenlemede CTE Genel Müdürlüğü bünyesindeki tahliye sonrası koruma şubesidir. Söz konusu şubenin görevleri, ceza infaz kurumlarından tahliye olan hükümlülerin ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlarının çözümüne yardımcı olmak üzere resmi ve özel kuruluşlarla protokol hazırlamak; tahliye olan hükümlüleri takip etmek; eğitim, beslenme, barınma, ısınma, sağlık ve iş temini hususlarında somut çözümler bulunmasına çalışmak idi.

Son olarak, 13 Aralık 2004 tarih ve 5275 Sayılı CGTİHK'nın, “Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurulları” başlıklı 104'üncü maddesi ile yargı sistemimiz içerisine alınmıştır²²⁴. Bu Kanun kapsamındaki en önemli yenilik, ceza adalet sistemine yeni bir anlayış getirecek olan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurullarının kurulacağına dair düzenlemedir²²⁵.

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu, 20 Temmuz 2005 tarih ve 25881 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

5402 sayılı kanununun 6'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, CTE Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri ile koruma kurulları; ikinci fıkrasına göre ise Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine ilişkin danışma organı olarak Adalet Bakanlığında Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu kurulmuştur.

2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TEMEL İLKELERİ

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 4'üncü maddesi, 18 Nisan 2007 tarih ve 26497 tarihli RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 5'inci maddesinde Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerinde dikkate alınacak temel ilkeler sayılmıştır. Buna göre temel ilkeler;

---

²²³ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 287.

²²⁴ CTE Genel Müdürlüğü, a.g.e, 2007, s. 3.

²²⁵ ATAÇ, a.g.e., s. 624.

a) İnsan onuruna saygı ve dürüstlük: Bu hizmetlerin uygulanmasında görev alanlar; insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder; görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz.

b) Gizlilik: Bu hizmetlerin uygulanmasında görev alanlar; suçtan zarar gören, şüpheli, sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş olduğu bilgilerin veya düzenlediği raporların gizliliğini korumak zorundadır. Bu bilgiler kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

c) Tarafsızlık: Bu hizmetlerin uygulanmasında görev alanlar; görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir; ancak buradan elde ettiği bilgilerle ilgili olarak soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır.

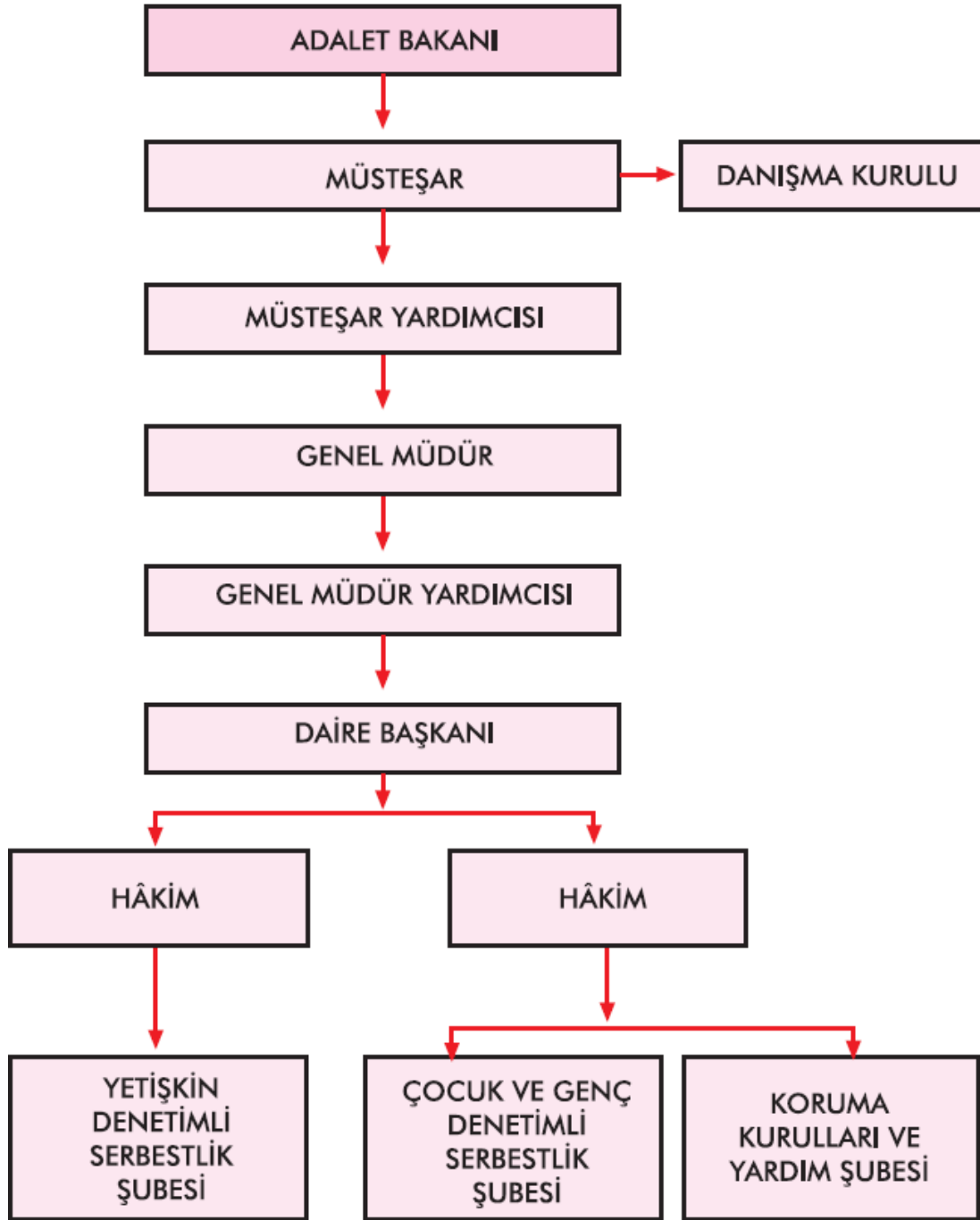
ç) Çocuğun yüksek yararı: Bu hizmetlerin uygulanmasında, yetişkin ve çocuklar hakkında yürütülecek işlemler ayrı ayrı yapılır ve çocukların yüksek yararının korunmasına özen gösterilir.

3. DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM SİSTEMİNİN TEŞKİLAT YAPISI

Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetleri, Bakanlık merkez teşkilatında Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü'ne bağlı Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden sorumlu Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri ile Koruma Kurulları tarafından yürütülmektedir.

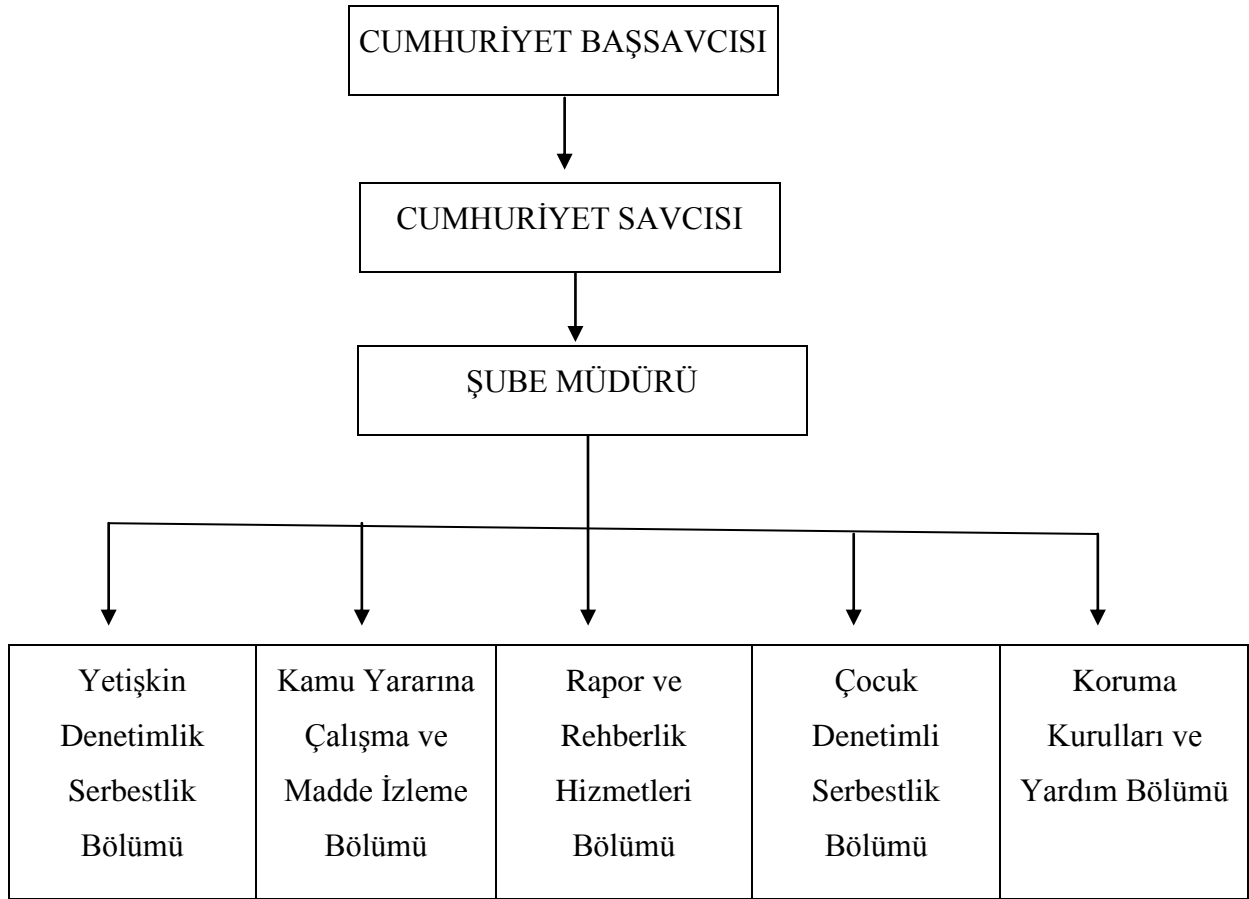

Şekil 2. Denetimli Serbestlik Merkez Teşkilat Yapısı

Kaynak: CTE Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, Tanıtım Kitapçığı, www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/kitap/handbook.pdf , 07.06.2011.

Şekil 3. Denetimli Serbestlik Taşra Teşkilat Yapısı

4. TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

Türk denetimli serbestlik sistemi, öne çıkan özellikleriyle birçok kurum ve kuruluşta ve gelişmiş ülkelerdeki muadil sistemlerden farklılık göstermektedir²²⁶. Gelişmiş denetimli serbestlik sistemleri, tarihteki uygulamalar ve kültürel değerlerimiz dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Türk denetimli serbestlik sisteminin özellikleri altı başlık altında incelenecektir²²⁷.

4.1. ULUSAL BİR SİSTEMDİR

Türk Denetimli Serbestlik Sistemi, yabancı ülkelerde ki, iyi uygulama örnekleri ile suçtan zarar görene yardım gibi kültürümüzde bulunan uygulamalar, uluslararası standartlar

²²⁶ KALE, a.g.e, 2009, s. 33.

²²⁷ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 313-314.

ve ceza adalet sistemimizin ihtiyaçları dikkate alınarak ortaya çıkarılmış bulunan ulusal bir sistemdir.

4.2. MERKEZİYETÇİ BİR YAPIYA SAHIPTİR

Merkezde CTE Genel Müdürlüğüne bağılı daire başkanlığı, taşrada ise Cumhuriyet Başsavcılığına bağılı şube müdürlükleri ve bağılı bürolar şeklinde teşkilatlanmış bulunmaktadır. Taşra teşkilatının işlemleri merkez tarafından denetlenmektedir. Bu yönüyle sistem merkeziyetçi bir yapıya sahiptir.

4.3. HEM SUÇLUYA HEM SUÇTAN ZARAR GÖREN KİŞİLERE HİZMET VERMEKTEDİR

Mukayeseli hukukta baktığımızda, bazı ülkelerde denetimli serbestlik sistemi sadece suçluya yardım etmekte, suçtan zarar gören kişilere yönelik bir yardım görevi bulunmamaktadır. Ülkemizde ise; sadece suçluya değil, aynı zamanda suçtan zarar gören kişilere de yardım etmektedir. Türk Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, suçtan zarar gören kişilere yardım özelliğı ile birçok Batı Avrupa ve Amerika sistemlerinden daha ileri bir düzenleme içermektedir²²⁸.

4.4. KARMA BİR PERSONEL REJİMİ MEVCUTTUR

Çalışan personele bakıldığında, devlet memuru olan denetimli serbestlik görevlileri yanında sivil topluma yer verildiğini görülmektedir. Eski hükümlülere ve suçtan zarar gören kişilere yardım yapma görevi olan Koruma Kurullarında görev yapan 2162 üyeden, 672 si sivil toplum temsilcisidir²²⁹. Yine gönüllü çalışanlara yer verilmektedir. Dolayısıyla karma bir personel rejimi söz konusudur.

4.5. RESMİ BİR KURULUŞTUR

Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığına bağılı “resmi” bir kuruluştur. Bu özelliğı ile, Adalet Bakanlığı ile yaptıkları bir sözleşme hükümleri çerçevesinde bir sivil toplum örgütü

---

²²⁸ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 313.

²²⁹ KAMER, a.g.e., 2007, s.2.

olarak denetimli serbestlik ve yardım hizmeti veren ve bu bakanlıkça denetlenen bazı batı sistemlerinden ayrılmaktadır²³⁰.

4.6. CEZA VE TEDBİRLERİN SÜRESİ BELLİDİR

Ülkemizde, ceza veya tedbirlerin süresi kanunlarla belirlenmiştir.

Denetimli serbestlik kararları ve süreleri, kanunda belirlenen koşullar altında ve sınırlar çerçevesinde karar vermeye yetkili mahkemeler tarafından belirlenmektedir.

Ceza ve tedbirlerin süresinin belli olması nedeniyle, istisnai hallerde belirsiz süreli hapis dışı ceza veya tedbire hükmedilmesi mümkün kılan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R(2000) 22 sayılı tavsiye kararının ek-1'inci maddesinden ayrılmaktadır²³¹.

5. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN GÖREVLERİ

5.1. DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM HİZMETLERİNDEN SORUMLU DAİRE BAŞKANLIĞININ GÖREVLERİ

5402 sayılı Kanunun 9'uncu maddesi ile ilgili Yönetmeliğin 10'uncu maddesinde, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının görevleri sayılmıştır.

Bu görevler, aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- 1) Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurullarının genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- 2) Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerini geliştirmek,
- 3) Hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirmek amacına yönelik çalışmalar yapmak,
- 4) Toplum için tehlike hali taşıyanlara özel dikkat gösterilmesini sağlamak ve bunlara özgü iyileştirme tedbirlerini geliştirmek,
- 5) Şube müdürlükleri ve koruma kurullarınca hazırlanan yıllık iş programları ve projeleri ile çalışma raporlarını CTE Genel Müdürlüğüne sunmak,

---

²³⁰ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 314.

²³¹ NURSAL ve ATAÇ, a.g.e., s. 314.

- 6) CTE Genel Müdürlüğünce yayınlanacak yıllık faaliyet raporunu hazırlamak,
- 7) Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi bulunmayan ilçelerde büroların kurulmasını veya kaldırılmasını CTE Genel Müdürlüğüne önermek,
- 8) Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ve koruma kurullarının yönetim, denetim ve gözetim görevlerini yürütmek,
- 9) Görevleri ile ilgili bakanlık, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapmak,
- 10) Görev alanına giren kanun ve düzenleyici işlemlerdeki ihtiyaçlara ilişkin inceleme ve araştırma yaparak CTE Genel Müdürlüğüne öneride bulunmak, bu konuda gerekli tasarıları hazırlamak,
- 11) Görev alanına giren konularda çocuk ve gençlere özel dikkat gösterilmesini, özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya bu etkiyi doğuran her türlü madde kullanma ve aile içi şiddet söz konusu olduğunda, koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin özenle uygulanmasını sağlamak,
- 12) Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulunun yazı işleri hizmetlerini yürütmek.

5.2. DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZLERİNİN GÖREVLERİ

Ülkemizde Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin, ceza adalet sistemimizin her aşamasında görevleri vardır. 5402 sayılı Kanunun 11-15'inci maddeleri ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 12-16'ncı maddelerinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerinin soruşturma, kovuşturma ile cezanın yerine getirilme aşamasındaki görevleri sayılmıştır. Bununla birlikte, diğer mevzuat hükümlerinde de verilen görevler bulunmaktadır.

Bu görevler özetle:

- 1) Kanunlarla verilen görevleri, soruşturma ve kovuşturma evreleri ile hükümden ve salıvermeden sonra bir denetim veya denetleme planı çerçevesinde yerine getirmek,

- 2) Görevleriyle ilgili olarak mahkemelerce verilen kararların yerine getirilmesini sağlamak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak,
- 3) Çocuk mahkemeleri ile aile mahkemelerine denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri alanında gözetim esaslarına göre yardımda bulunmak,
- 4) Bir önceki yıla ait aylık istatistiki veriler dikkate alınarak bir sonraki yıl gelebilecek işlerin belirtildiği “yıllık iş programı ile projelere ilişkin faaliyet raporları”nı her yılın Aralık ayının ilk haftasında, “çalışma raporları”nı Aralık ayı sonuna kadar; Cumhuriyet başsavcılığının görüş ve önerileri ile birlikte Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığına göndermek,
- 5) Bir sonraki yıla ait yıllık iş programları ve bu programlara ait projeler ile o yıla ait çalışma raporlarını hazırlayarak, her yıl Ocak ayının ikinci haftasında Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığına sunmak,
- 6) Görev alanına giren konularda; bilgilerin, verilerin ve dosyaların elektronik ortama girilmesini, aktarılmasını ve elektronik ortamda tutulmasını sağlamak.

5.2.1. Soruşturma Evresindeki Görevler

Mevzuatımıza göre, yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden, iddianamenin kabulüne kadar geçen evrede, şube müdürlüğünün görevleri şunlardır:

- 1) 4 Aralık 2004 tarihli ve 5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesi ile 3 Temmuz 2005 tarihli ve 5395 sayılı ÇKK'nın 20'nci maddesi gereğince haklarında adli kontrol kararı verilen şüphelilerle ilgili olarak, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin çalışmaları yürütmek.
- 2) Cumhuriyet başsavcılığınca; kendiliğinden ya da şüpheli veya müdafinin başvurusu üzerine gerekli görüldüğünde şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenleyip sunmak.
- 3) Suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları, psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yaparak yardımcı olmak.
- 4) İstek hâlinde, şüpheliye psiko-sosyal danışmanlık yapmak.

Soruşturma evresindeki görevlerden “adli kontrol” ve “sosyal araştırma raporu” konularını açıklamakta yarar vardır.

5.2.1.1. Adli Kontrol

5271 sayılı CMK'da, tutuklamaya son çare olarak başvurulması amacı ile adli kontrol tedbirinin uygulanmasına olanak sağlayan düzenlemeler yapılmıştır²³².

Adli kontrol, tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, şüphelinin tutuklanması yerine, şüpheli veya sanığın, bir veya birden fazla yükümlülüğe tâbi tutularak, toplum içerisinde denetim altında tutulmasını ifade eder.

Ceza infaz kurumlarımızın mevcudu, tarihin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Adli kontrol, tutuklamanın bir alternatifi olup, bazı sanıklar hakkında tutuklama yerine adli kontrol uygulanmakta, böylece ceza infaz kurumlarımızın yoğunluğunun daha fazla artması engellenmiş olmaktadır. Bu açıdan çok önemlidir.

17 Aralık 2004 tarihinde RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK ve 5395 sayılı ÇKK ile düzenlenmiştir.

Adli kontrol; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile (CMK md. 110/1), kovuşturma evresinde ise, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından (CMK md. 110/1) uygulanır.

5.2.1.1.1. Adli Kontrolün Şartları

Adli kontrol altına alma da tutuklama gibi bir koruma tedbiri olduğundan, bu tedbirlere başvurabilmek için de bazı şartların varlığı zorunludur²³³. Bu şartları aşağıdaki gibi üçe ayırabiliriz.

1) Adli kontrol altına almak için kanunda sayılan bir tutuklama nedeninin mevcut olması gerekir (CMK md. 109/1).

Tutuklama nedenleri CMK'nın 100'üncü maddesinde sayılmıştır. Kanunda sayılan bu tutuklama nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması (CMK md. 100/2-a),

---

²³² ALTINAY, a.g.e., s. 133.

²³³ Hüsamettin BİNİCİ, "Tutuklamanın Alternatifi Olarak Adli Kontrol Kurumu", *Adalet Dergisi*, Eylül 2007, S. 29, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/29sayi.pdf>, 29.12.2009.

- b) Şüpheli veya sanığın davranışlarının; delilleri yok etme, gizleme, değiştirme; tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunacağı konularında kuvvetli şüphe oluşturması (CMK md. 100/2-b),
- c) 100'üncü maddenin üçüncü fıkrasında sayılan suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması.

Bu üç nedenden birinin bulunması halinde adli kontrol sebebi varsayılır.

- 2) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgular bulunmalıdır (CMK md. 100/1). Soyut, tahmine ya da varsayıma dayalı değil, yaşanan somut olaylara dayanan kuvvetli şüphe bulunmalıdır²³⁴.

CMK'nın 109'uncu maddesinin gerekçesinde açıkça, adli kontrol kararı verebilmek için 100'üncü maddedeki tutuklama koşullarının var olması, başka bir anlatımla bu kurumun uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın suçluluğu ve tutuklama nedenlerinin varlığı hakkında kuvvetli belirtilerin saptanmış olması gerektiği ifade edilmektedir²³⁵.

- 3) Adli kontrol, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç nedeniyle yürütülen soruşturmada uygulanabilir (CMK md. 109/1). Ancak, iki durumda suçun cezasının üst sınırının üç yıl olma şartı aranmaz.

Birincisi; şüphelinin, yurt dışı çıkış yasağı ve güvence yükümlülüklerine tâbi tutulmada süre sınırı dikkate alınmaz²³⁶.

İkincisi, kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında süre koşulu aranmaksızın adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir²³⁷.

Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adlî kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir (CMK md. 110/1).

---

²³⁴ BİNİCİ, a.g.m., s. 161.

²³⁵ BİNİCİ, a.g.m., s. 161.

²³⁶ 25 Mayıs 2005 tarih ve 5353 sayılı kanunu 14'üncü maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesinin dördüncü fıkrası.

²³⁷ 06 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı kanununun 19'uncu maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesinin yedinci fıkrası.

Tedavi veya muayene tedbiri haricinde, adlî kontrol altında geçen süre, şahsî hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez (CMK md. 109/6).

5.2.1.1.2. Adli Kontrol Olarak Uygulanabilecek Yükümlülükler

5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre verilebilecek olan adli kontrol yükümlülükleri şunlardır:

- 1) Yurt dışına çıkamamak,
- 2) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak,
- 3) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak,
- 4) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek,
- 5) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu Maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek,
- 6) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak,
- 7) Silâh bulduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adlî emanete teslim etmek,
- 8) Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak,
- 9) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adlî kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.

Mahkeme bu yükümlülüklerden bir tanesi uygulanabileceği gibi, birden fazla yükümlülükte uygulanabilmektedir.

5395 sayılı ÇKK'nın 20'inci maddesine göre, suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adlî kontrol tedbiri olarak 5271 sayılı CMK'nın

109'uncu maddesinde sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilmektedir:

- 1) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak,
- 2) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek,
- 3) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.

5.2.1.1.3. Adli Kontrolün Sona Ermesi

Adli kontrol uygulaması beş şekilde sona erer.

Birinci olarak, şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra mahkeme yükümlülükleri kaldırabilir (CMK md. 111/1).

İkinci olarak, itiraz üzerine üst mahkeme tarafından kaldırılabilir.

Üçüncü olarak, adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir (CMK md. 112/1).

Dördüncü olarak, tedbir olarak güvence uygulanmışsa, öngörülen güvence miktarının yatırılması ile sona erer.

Beşinci olarak ise, mahkeme kararında belirli bir süre belirlenmiş ise o sürenin dolması ile sona erer.

5.2.1.2. Sosyal Araştırma Raporu

Sosyal araştırma raporu; şüphelinin (veya kovuşturma sırasında sanığın) ve çevresinin sistemli bir bakış açısıyla değerlendirildiği ve toplumla bütünleşmesi amacıyla ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynaklarla ilgili önerileri içeren, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezinde görevli denetim görevlisi²³⁸ tarafından hazırlanan rapor şeklinde tanımlanabilir.

Ceza adalet sistemimize, denetimli serbestlik ve yardım sistemi ile giren sosyal araştırma raporu ile, hem mahkemelerin önüne kişinin adeta bir fotoğrafı konmakta, hem de kişiye uygun yükümlülük konusunda farklı bir bakış açısı ile öneri sunulmaktadır.

---

²³⁸ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri veya bağlı büroda kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog veya öğretmen.

5.2.2. Kovuşturma Evresindeki Görevler

İddianamenin kabulü ile başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evrede şube müdürlüğünün görevleri şunlardır:

a) 5271 sayılı Kanunun 109'uncu maddesi ile 5395 sayılı Kanunun 20'nci maddesine göre adli kontrol altındaki sanıklarla ilgili olarak, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin çalışmaları yürütmek.

b) 5271 sayılı Kanunun 231'inci maddesinin sekizinci fıkrasının; (a) bendinde belirtilen sanığın bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesi, (b) bendinde belirtilen sanığın bir meslek veya sanat sahibi olması halinde bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılması, (c) bendinde belirtilen sanığın belli yerlere gitmekten yasaklanması, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınması ya da takdir edilecek başka yükümlülükler ile ilgili işlemleri yapmak.

c) 5237 sayılı Kanunun 191'inci maddesi gereğince tedavi ve denetimli serbestlik veya denetimli serbestlik ile ilgili görevleri yerine getirmek.

ç) Karar öncesinde mahkeme veya hâkimin isteği üzerine; sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu, topluma ve suçtan zarar görene karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

d) Suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları, psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yapmak ve bu kişilere yardımcı olmak.

e) İstek hâlinde sanığa psiko-sosyal danışmanlık yapmak.

Görüldüğü üzere, denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin kovuşturma evresinde de soruşturma evresinde olduğu gibi, adli kontrol kararlarının infazı, suçtan zarar gören kişilere yardım, istek hâlinde, şüpheliye psiko-sosyal danışmanlık yapma görevleri bulunmaktadır. Bu görevlere ilave olarak, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları ile "tedavi ve/veya denetimli serbestlik" kararlarının infazı görevleri bulunmaktadır.

5237 sayılı TCK'nın 191'inci maddesine göre; kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu suçtan dolayı açılan davada mahkeme, hapis cezasına hükmetmeden

önce, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine karar verebilir. Bu şekilde verilen kararların infazı, kişinin ikametgâhının bulunduğu yer de görevli denetimli serbestlik ve yardım merkezi tarafından yapılmaktadır. Ancak bu kararlar vergi suçları kapsamında bulunmadığından konumuz dışındadır.

Kovuşturma evresinde verilebilecek olan kararlardan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması konusu ele alınacaktır.

5.2.2.1. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Değişik nedenlerle ilk defa suç işlemiş olmasına rağmen, ıslah olma ihtimali olan kişileri cezaevi ortamından uzak tutmak ve böylece tekrar suç işlemelerine engel oluşturmak amacıyla, 5395 sayılı ÇKK ve 5271 sayılı CMK, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını da benimsemiştir²³⁹.

Ceza mahkemesince yapılan yargılama sonucunda, sanığa yüklenen suçtan dolayı hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir²⁴⁰.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına yasal süresi içerisinde itiraz edilebilir (CMK md. 231/12).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir ve bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, 5271 sayılı CMK'nın 231'inci maddesinde belirtilen amaç için kullanılabilir (CMK md. 231/13).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler, Anayasanın 174'üncü maddesinde koruma altına alınan inkılâp kanunlarında yer alan suçlarla ilgili olarak uygulanmaz (CMK md. 231/14).

---

²³⁹ Yasin SEZER, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Kamu Personel Hukukuna Etkileri", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 3, Ekim 2010, s. 44.

²⁴⁰ 06 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı kanunun 23'üncü maddesi ile, 5271 sayılı Kanunun 231'inci maddesine 5'inci fıkra olarak eklenmiştir. Buna göre; sanığa suçtan dolayı hükmolunan ceza, bir yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecek iken, 23/01/2008 tarih ve 5728 sayılı kanunun 562'inci maddesi ile "bir yıl" ibaresi "iki yıl" olarak değiştirilmiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, sanığın denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmemesi ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davrandığı takdirde kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmaması anlamına gelir.

5.2.2.1.1. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Şartları

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için:

- 1) Sanık hakkında bir hüküm kurulmuş olması ve cezaya hükmedilmiş olması gerekir. Bu husus CMK'nın 231'inci maddesinin beşinci fıkrasında “yargılama sonunda hükmolunan ceza iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise” şeklinde açıkça belirtilmiştir²⁴¹.
- 2) Kurulan hükmün, adli para cezası veya en fazla iki yıl hapis cezası olması gerekir²⁴².
- 3) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış olmalıdır (CMK md. 231/6-a).
- 4) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği kanaatinin oluşması gerekir (CMK md. 231/6-b).
- 5) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zarar; aynen iade, suçtan önceki hale getirilmeli veya tazmin suretiyle tamamen giderilmelidir (CMK md. 231/6-c).

Sanık, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşulunu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmektedir (CMK md. 231/9).

---

²⁴¹ M. Ramazan AKSOY, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, *Adalet Dergisi*, S. 31, Mayıs 2008, s. 229-230.

²⁴² 06 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı kanunun 23'üncü maddesi ile, 5271 sayılı Kanunun 231'inci maddesine beşinci fıkraya eklenmiştir. Buna göre; sanığa suçtan dolayı hükmolunan ceza, bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecek iken, 23/01/2008 tarih ve 5728 sayılı kanunun 562'inci maddesi ile "bir yıl" ibaresi "iki yıl" olarak değiştirilmiştir.

6) Sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmesi gerekir²⁴³.

Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez (CMK md. 231/7).

5.2.2.1.2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasında Uygulanabilecek Denetimli Serbestlik Tedbirleri

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak (CMK md. 231/8);

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

karar verilebilir.

Madde de, “takdir edilecek başka yükümlülük” denilmek suretiyle hâkimlerimize yükümlülüğü belirleme konusunda çok geniş bir takdir yetkisi verilmiştir. Örneğin, futbol maçına gittiğinde suç işleyen birisine belirlen süre içinde “futbol maçlarına gitmeme ve bu süre zarfında psiko-sosyal destek alma” yükümlülük olarak belirlenebilmektedir.

5.2.2.1.3. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Sonuçları

Sanık, denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülöklere uygun davrandığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir (CMK md. 231/10). Sanık hakkında

---

²⁴³ 06 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı kanunun 23'üncü maddesi ile eklenen, 5271 sayılı Kanunun 231' inci maddesinin 6'ncı fıkrasına, 22 Temmuz 2010 tarih ve 6008 sayılı kanun ile eklenen son cümle.

kesinleşen bir hüküm olmadığından sanığın hükümlü olmaması sonucunu doğuracak bu karar, temyize tabidir²⁴⁴.

İki durumda ise, açıklanması geriye bırakılan hüküm açıklanır.

- 1) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi,
- 2) Denetimli serbestlik tedbirine ilişkin uyarıya rağmen²⁴⁵ yükümlülüklerle aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar.

Bu durumda mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir (CMK md. 231/11).

5.2.2.2. Psiko-sosyal Yardım

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu'nun denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin soruşturma evresindeki görevlerini düzenleyen 12'nci maddesinin birinci fıkrasının "c" ve "d" bentleri ile kovuşturma evresindeki görevlerini düzenleyen 13'üncü maddesinin birinci fıkrasının "c" ve "d" bentleri psiko-sosyal yardım ile ilgilidir. Buna göre, suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları, psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yapmak ve bu kişilere yardımcı olmak, istek hâlinde ise soruşturma evresinde şüpheli/sanığa psiko-sosyal danışmanlık yapmak görevi denetimli serbestlik ve yardım merkezlerine verilmiştir.

Psiko-sosyal yardım, ceza adalet sistemimize çok önemli katkı sağlayan bir uygulamadır.

5.2.3. Kovuşturma Evresinden Sonraki Görevler

Sanık hakkındaki hükmün kesinleşmesinden sonraki evrede şube müdürlüğünün görevleri²⁴⁶ şunlardır:

---

²⁴⁴ Nevzat ÖZSOY, "‘Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması’ Kurumunun Uygulama Açısından Değerlendirilmesi", <http://www.adalet.org/makale/xysbekran.php?idno=6785>, 18.08.2011.

²⁴⁵ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 81'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, ilk yükümlülüklerle aykırı davranışta sanık denetimli serbestlik ve yardım merkezi tarafından uyarılmaktadır. Uyarıya rağmen yükümlülük aykırı davranılması ihlal olarak değerlendirilmektedir.

a) Haklarında 5237 sayılı Kanunun 50'nci maddesinin birinci fıkrasının;

1) (c) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme,

2) (d) bendinde belirtilen belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma,

3) (e) bendinde belirtilen ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma,

4) (f) bendinde belirtilen kamuya yararlı bir işte çalıştırma,

seçenek yaptırımlarının, gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla iş birliği içinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak.

b) 13 Aralık 2004 tarih ve 5275 sayılı CGTİHK'nın 105'inci maddesinde belirtilen kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı ile ilgili işlemleri, gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla iş birliği içinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak.

c) Haklarında 5237 sayılı Kanunun 51'inci maddesinin dördüncü fıkrasının;

1) (a) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün bu amaçla bir eğitim programına devam etmesi,

2) (b) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalışması,

3) (c) bendinde belirtilen çocuk hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi,

yükümlülüklerine karar verilenlerin denetim sürelerini, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinde belirtilen usul ve esaslara uygun

---

²⁴⁶ 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 14'üncü maddesi ile 18 Nisan 2007 tarih ve 26497 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 15'inci maddesinde sayılmıştır.

olarak geçirmelerini ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini gerektiğinde kolluk ve ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde sağlamak.

ç) 5237 sayılı Kanunun 53'üncü maddesinin beşinci fıkrası gereğince belli bir hak veya yetkinin kullanılmasının yasaklanması ve altıncı fıkrası gereğince meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması kararı verilenlerin bu güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini gerektiğinde, kolluk ve ilgili diğer makamlarla iş birliği içinde sağlamak.

d) 5237 sayılı Kanunun 51'inci maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen rehberlik ile ilgili görevleri yerine getirmek.

e) 5237 sayılı Kanunun 191'inci maddesi gereğince tedavi ve denetimli serbestlik ile ilgili görevleri yerine getirmek.

f) Tedbirlerin uygulanması süresince hükümlüleri izlemek, denetlemek ve yönlendirmek, hükümlülerin psiko-sosyal sorunlarını çözmek ve bunlara yardımda bulunmak, izleme, denetim ve denetleme sonucu ile yükümlülüğe uymayanları ya da suç işleyenleri mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek.

g) 5275 sayılı Kanunun 96'ncı maddesi gereğince salıverilmesine bir ay kalmış olan hükümlülere, verilen iş arama izni süresince yardımcı olmak.

ğ) Hükümlülerin topluma kazandırılmasında ve salıvermeye hazırlanmasında ceza infaz kurumlarının psiko-sosyal servisleriyle iş birliği yapmak, gerektiğinde hükümlü ile görüşerek salıverme öncesi değerlendirme raporunun hazırlanmasına katılmak.

h) 5275 sayılı Kanunun 110'uncu maddesinde düzenlenen hapis cezasının konutta infaz edilmesi sırasında hükümlünün psiko-sosyal sorunlarının çözümüne yardımda bulunmak, bu konuda rapor düzenlemek, hükümlünün infazın gereklerine uymadığının belirlenmesi durumunda Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek.

ı) 5237 sayılı Kanunun 221'inci maddesine göre etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanıp da haklarında güvenlik tedbirine hükmolunanlarla ilgili bu tedbirlerin uygulanmasını sağlamak.

Yukarıda sayılan görevlerden, TCK'nın 50'nci maddesinde düzenlenen seçenek yaptırımlar, 5275 sayılı CGTİHK'nın 105'inci maddesinde belirtilen kamuya yararlı bir işte çalıştırma, 5237 sayılı Kanunun 51'inci maddesinde düzenlenen cezanın ertelenmesi ve 5275

sayılı kanununun 110'uncu maddesinde düzenlenen hapis cezasının konutta infaz konularına değinilecektir.

5.2.3.1. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar

Bazı kişiler için, hapis cezasına mahkûm olması, işlediği suç nedeniyle pişmanlık duyması için yeterlidir. Eğitim seviyesi, yaşadığı sosyal çevre vb itibarıyla tesadüfi suçlu özelliği taşıyan kişilerin, mahkûm oldukları cezalarının infaz kurumunda çektirilmesi toplum barışı açısından bir zorunluluk taşımıyorsa, ceza infaz kurumlarının doğurduğu sakıncalarda dikkate alınarak kısa süreli hapis cezasına mahkûm olan kişinin infaz kurumuna girmesini önleyecek seçenek yaptırımlara hükmedilmesi yararlı olacaktır²⁴⁷.

Hapis cezalarının ne kadarının kısa süreli olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda görüş birliğine varılamamıştır. Konu; uluslararası kongrelerde de tartışma konusu olmuş, 1950 yılında Hollanda'nın Lahey şehrinde yapılan 12'nci Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi'nde üç aya kadar olan hapis cezaları kısa süreli olarak kabul edilmiş, 1960 yılında Londra Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Uygulanacak Muamele Hakkında Birleşmiş Milletler Kongresi'nde ise üst sınır altı ay olarak kabul edilmiştir²⁴⁸.

5237 sayılı TCK'nın 49'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre ise, hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezası olarak kabul edilmektedir.

Seçenek yaptırımlar, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlenmenin amacı, her olayın özelliği dikkate alınarak verilecek cezanın suçlunun kişiliğine ve suça uydurulması suretiyle daha insancıl ve dengeli adaletin gerçekleştirilmesidir²⁴⁹.

Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre (TCK md. 50/1);

a) Adli para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

---

²⁴⁷ Necati MERAN, "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar", *Adalet Dergisi*, S. 27, Ocak 2007, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/27sayi.pdf>, 29.12.2009.

²⁴⁸ Bahri ÖZTÜRK ve M. Ruhan ERDEM, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Yeni TCK'ya Göre Yenilenmiş 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006, s. 290-291.

²⁴⁹ PARLAR ve HATİPOĞLU, a.g.e., s.459.

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, çevrilebilir.

Suç tanımında hapis cezası ile adlî para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hâllerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adlî para cezasına çevrilmez (TCK md. 50/2).

Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir (TCK md. 50/3).

Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı hâlinde, adlî para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir hâlinde uygulanmaz (TCK md. 50/4).

Uygulamada asıl mahkûmiyet, TCK'nın 50'nci maddesine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbirdir (TCK md. 50/5).

Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhâl infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz (TCK md. 50/6).

Hükmedilen seçenек tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir (TCK md. 50/7).

Bazı özel kanunlarda, hürriyeti bağlayıcı cezaların, kısa süreli de olsa para cezasına veya başka bir tedbire²⁵⁰ çevrilemeyeceği öngörülmüştür²⁵¹.

5.2.3.2. Kamuya Yararlı İşte Çalıştırma Yaptırımı

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasının "f" bendi ile 5275 sayılı CGTİHK'nın 105'inci maddesinin dördüncü fıkrasında olmak üzere iki farklı şekilde düzenlenmiştir²⁵².

5275 sayılı kanunun 105'inci maddesinin dördüncü fıkrası, denetimli serbestlik sisteminde ayrı bir öneme sahiptir²⁵³. Buna maddeye göre, iki yıl veya daha az süre ile hapis cezasına mahkûm olan ve ceza sürelerinin yarısını iyi hâlde geçiren hükümlülerin, kendilerinin, yasal temsilcilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, mahkûmiyet sürelerinin geriye kalan yarısının kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına mahkemece karar verilebilmektedir. Kamuya yararlı çalışma kararının verilebilmesi için, hükümlünün isteğinin bulunması zorunludur.

5.2.3.2.1. Kamuya Yararlı İşte Çalıştırma Yaptırımının Yerine Getirilmesi

Hakkında kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilen hükümlüye on gün içinde denetimli serbestlik ve yardım merkezine başvurması hususunda bildirim yapılır²⁵⁴.

---

²⁵⁰ Bu durumlara örnek olarak, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'na 31 Mart 2005 tarih ve 5329 sayılı kanun ile eklenen ek 8'inci madde ile "Yedek subaylar hariç olmak üzere subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erler ve Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silâhlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel hakkında, askerî ve adliye mahkemelerince verilen kısa süreli hapis cezaları Türk Ceza Kanununun 50'nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (d) bentlerinde yazılı olanlar dışındaki seçenек yaptırımlara çevrilemez" hükmü getirilmiştir. Yine 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun en son 2008 yılında değiştirilen 13'üncü maddesi "Bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanununun 231'inci maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez; verilen hapis cezası seçenек yaptırımlara çevrilemez ve ertelenemez" şeklindedir.

²⁵¹ ARTUK, GÖKÇEN VE YENİDÜNYA, a.g.e., s. 1126.

²⁵² Hasan AYDIN, "Denetimli Serbestlik ve Kurumsal Yapılanma". *Akhisar'da Denetimli Serbestlik*, Akhisar Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Yayını, Manisa, 2010, s. 3.

²⁵³ Vehbi Kadri KAMER, "5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Yüzbeşinci Maddesinde Yer Alan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma", *Adalet Dergisi*, S. 33, Ocak 2009, s. 42.

²⁵⁴ 18 Nisan 2007 tarih ve 26497 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 48'inci maddesinin birinci fıkrası.

Hükümlünün süresinde başvurması hâlinde, denetimli serbestlik ve yardım merkezinde görevli denetim görevlisi²⁵⁵ veya denetleme memuru²⁵⁶ tarafından tanıma formu²⁵⁷ ve denetleme planı²⁵⁸ düzenlenir.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının infaz süresi, mahkeme kararında yer alan gün sayısı dört saat ile çarpılarak toplam çalışma süresi belirlenir. Hükümlünün çalışacağı gün ve saatler; hükümlünün işi, ekonomik durumu, ikamet adresi, eğitim hayatı gibi özellikler dikkate alınarak belirlenir. Hükümlü günde en az iki, en çok sekiz; haftada en az on, en çok kırk saat çalıştırılır²⁵⁹.

Denetleme planında; hükümlü veya çocuğun hangi kurum veya kuruluşta, hangi gün ve saatlerde çalışacağı ve yaptırımın başlayış ve bitiş tarihleri belirtilir²⁶⁰. Denetleme planı; hükümlüye, ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilir²⁶¹. Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı, denetimli serbestlik görevlilerince her zaman denetlenir. Yaptırımın denetimi, ulaşım güçlüğü veya güvenlik gibi nedenlerin bulunması halinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa yazı yazılmak suretiyle yerine getirilir²⁶².

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımına karar verilen hükümlülere, çalıştıkları sürece haklarında, 17 Temmuz 1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun ilgili hükümleri uygulanmaz²⁶³.

On beş yaşını doldurmamış çocukların çalışması yasaktır. Ancak böyle bir karar verilmişse, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine; eğitimini sürdürenler ise okullarına devamına engel olmayan,

---

²⁵⁵ Denetimli serbestlik ve yardım merkezinde kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmeni ifade etmektedir.

²⁵⁶ Denetimli serbestlik ve yardım merkezinde kadrolu veya geçici olarak görev yapan infaz ve koruma memurunu ifade eder.

²⁵⁷ “Tanıma formu;

a) 5237 sayılı Kanunun 50’nci maddesinin birinci fıkrasının “f” bendi ile 5275 sayılı Kanunun 105’inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince ücretsiz olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilen,

b) 5271 sayılı Kanunun 231’inci maddesinin sekizinci fıkrasının “b” bendi, 5275 sayılı Kanunun 107’nci maddesinin yedinci fıkrası ile 5237 sayılı Kanunun 51’inci maddesinin dördüncü fıkrasının “b” bendi gereğince ücret karşılığında çalıştırılmasına karar verilen,

c) 5237 sayılı Kanunun 50’nci maddesinin birinci fıkrasının “c” bendi, 51’inci maddesinin dördüncü fıkrasının “a” ve “c” bentleri, 5275 sayılı Kanunun 107’nci maddesinin sekizinci fıkrası ve 5271 sayılı Kanunun 231’inci maddesinin sekizinci fıkrasının “a” bendi gereğince bir eğitim kurumuna veya programına devam etme kararı verilen, sanık veya hükümlü hakkında denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından doldurulan belgedir” (Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin 93’üncü maddesinin birinci fıkrası).

²⁵⁸ Denetimin yöntemini belirleyen, gerektiğinde sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen gibi uzmanlar ile infaz ve koruma memurları tarafından hazırlanan, şüpheli, sanık veya hükümlünün yükümlülüklerinin planlandığı belgedir.

²⁵⁹ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin 59’uncu maddesinin birinci fıkrası.

²⁶⁰ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin 48’inci maddesinin dördüncü fıkrası.

²⁶¹ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin 48’inci maddesinin altıncı fıkrası.

²⁶² Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin 48’inci maddesinin yedinci fıkrası.

²⁶³ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin 48’inci maddesinin sekizinci fıkrası.

hafif işlerde çalışabilir. Bu konuda 22 Mayıs 2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 71, 85 ve 87'nci madde hükümleri uygulanır²⁶⁴.

5.2.3.2.2. Kamuya Yararlı İşte Çalıştırma Yaptırımının İnfazının Tamamlanması

Kamuya yararlı işte çalışmanın infazı üç şekilde sona erer.

- 1) Yapılan bildirim²⁶⁵ rağmen, hükümlünün bildirim tarihinden itibaren on gün içinde denetimli serbestlik ve yardım merkezi başvurmaması hâlinde; 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 5'inci maddesinin ikinci fıkrası²⁶⁶na göre, yapılan çağrılara uyulmaması, denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülük ihlali sayıldığından durum mahkemeye bildirilir.
- 2) Denetleme planına uyulmadığının kolluk, ilgili kurum veya kuruluş tarafından bildirilmesi ya da denetimli serbestlik ve yardım merkezi görevlileri tarafından tespit edilmesi hâlinde, hükümlü denetleme planına uyması yönünde denetimli serbestlik ve yardım merkezince uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 5'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre yükümlülüğün ihlali sayıldığından, ilgilinin dosyası mahkemeye gönderilir²⁶⁷.
- 3) Hazırlanan denetleme planına uygun olarak, yaptırım sona erdiğinde, kolluk ve ilgili kurum ve kuruluşa iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir²⁶⁸.

5275 sayılı CGTİHK'nın 105'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre verilen kamuya yararlı işte çalışmanın infazı sırasında, ihlal nedeniyle infaz sonlanırsa, geri kalan ceza aynen çektirilir. Bir başka ifade ile, bu durumda koşullu salıverme uygulanmaz.

---

²⁶⁴ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 48'inci maddesinin dokuzuncu fıkrası.

²⁶⁵ 5275 sayılı kanunun 20'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre "Çağrı kâğıdı, hükümde gösterilen adrese tebliğ edilir. Hükümlü, adres değişikliklerini mahkemeye veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmekle yükümlüdür. Aksi hâlde hükümde gösterilen adreste yapılan tebligat geçerlidir".

²⁶⁶ 06 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı kanunun 42'inci maddesi ile, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'na 5'inci maddesinin ikinci fıkrası olarak eklenmiştir.

²⁶⁷ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 49'uncu maddesinin birinci fıkrası.

²⁶⁸ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 49'uncu maddesinin ikinci fıkrası.

5.2.3.3. Hapis Cezasının Ertelenmesi

Erteleme, ilk defa suç işleyen ya da öyle kabul edilen kimsenin cezasının yerine getirilmesinin belli bir süre için geri bırakılması ve failin bu süre içinde hakim tarafımdan bir yükümlülük belirlenmişse ona uygun davranması ve yeniden suç işlememesi halinde, cezanın infaz edilmiş sayılmasıdır.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların ve duruma göre para cezalarının özel bir infaz biçimi olarak nitelendirilebilir²⁶⁹.

5237 sayılı TCK'nın 51'inci maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre; işlediği suçtan dolayı iki yıl²⁷⁰ veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilmektedir.

Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin; daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması ve suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekmektedir.

Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilmekte, bu durumda, koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektirilmesine devam edilmektedir. Koşulun yerine getirilmesi hâlinde, hâkim kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhâl salıverilmektedir (TCK md. 51/2).

Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenmekte, bu sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamamaktadır (TCK md. 51/3).

5.2.3.3.1. Hapis Cezasının Ertelenmesinde Yükümlülükler

Denetim süresi içinde;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine (TCK md. 51/4-a),

---

²⁶⁹ M.Ruhan ERDEM, *Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemeye Anayasal Bakış (Cilt 18)*, 2001, s. 20.

²⁷⁰ Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır (TCK md. 51/1).

b) Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına (TCK md. 51/4-b),

c) On sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine (TCK md. 51/4-c),

d) Denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirilmesine (TCK md. 51/5),

Mahkemece karar verilebilir.

5237 sayılı Kanunun 51'inci maddesine göre, hükümlünün eğitim kurumu veya programına devam etmesi kararları ile birlikte rehber görevlendirilmesi kararının verilmesi halinde, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından rehber öğretmen, yeterli sayıda rehber öğretmen bulunmaması halinde diğer branşlardan öğretmen görevlendirilir²⁷¹. Ücret karşılığında çalışma ile birlikte veya yükümlülük yüklemekten rehber görevlendirilmesine karar verilmesi halinde ise, denetimli serbestlik ve yardım merkezinde görevli denetim görevlilerinden birisi rehber olarak görevlendirilir.

Mahkeme kararı gereği görevlendirilen rehber, hükümlünün kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenler (TCK md. 51/5). Düzenlenen rapor mahkemesine bildirilir.

Mahkeme, hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden de geçirilmesine de karar verebilir (TCK md. 51/6).

Cezanın ertelenmesinde, yükümlülük belirlenmemesi ve rehber görevlendirilmemesi halinde ilam, denetimli serbestlik ve yardım merkezine gönderilmeyerek Cumhuriyet başsavcılığınca takip edilir.

---

²⁷¹ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 90'inci maddesinin birinci fıkrası.

5.2.3.3.2. Hapis Cezasının Ertelenmesinde İnfazın Sona Ermesi

5237 sayılı TCK'nın 51'inci maddesinin yedinci fıkrasına göre, hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir. Bu fıkra iki konu öne çıkıyor.

Birincisi, hükümlü öngörülen yükümlülüklere aykırı hareket etmesi durumudur. Hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın, hakkında hazırlanan ve kendisine bildirilen denetim planına aykırı hareket etmesi halinde, hükümlünün uyarılması için mahkemeye bilgi verilmektedir. Hâkimin uyarısına rağmen yükümlülük ihlali devam ederse, mahkemece cezanın kısmen veya tamamen ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir.

İkincisi, neye göre kısmen veya neye göre cezanın tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verileceği belirlenmediğinden, bu fıkra hâkime çok geniş bir takdir yetkisi sunmaktadır²⁷².

Denetim süresi yükümlülüklere uygun veya iyi hâlli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır (TCK md. 51/8).

Belirtmek gerekir ki, 12 Ekim 2004 tarih ve 25611 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK, 1926 tarihli 765 sayılı eski TCK'dan farklı olarak, sadece hapis cezalarının ertelenmesini kabul etmiştir²⁷³. Oysa 765 sayılı eski TCK'da adli para cezalarının da ertelenme olanağı bulunmaktaydı²⁷⁴.

5.2.3.4. Konutta İnfaz

5275 sayılı kanunun 110'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre; mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere;

- a) Kadın veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay,
- b) Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl,

---

²⁷² M. Tören YÜCEL, "Yeni Türk Ceza Kanunu Üzerine", *Çankaya Gündem Dergisi*, S. 19, 2004, s. 11.

²⁷³ Nevzat TOROSLU, *Ceza Hukuku*, TC Anadolu Üniversitesi Yayını No:1657, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:864, 3. Bası, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 2009, s. 136.

²⁷⁴ ÖZTÜRK ve ERDEM, a.g.e., s. 303.

c) Yetmiş beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları üç yıl,

veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine hükmü veren mahkemece veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa bulunduğu yerde aynı derecedeki mahkemece karar verilebilir²⁷⁵.

Bu durumda; kadın kaç yaşında olursa olsun, altı ay ve daha az süreli hapis cezasının konutta çektirilmesine mahkemece karar verilebilmektedir²⁷⁶.

Cezanın özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilenler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmamaktadır (CGTİHK, md. 110/4). Örneğin, alınan bir yıl hapis cezası, ceza infaz kurumunda iyi halli olarak geçirilirse²⁷⁷, cezasının üçte ikisi olan sekiz ay infaz edildikten sonra hükümlü koşullu salıverilecektir. Eğer koşullu salıverilirken, herhangi bir yükümlülük yüklenmemiş ise kalan dört ay serbest bir şekilde yaşayabilecektir. Oysa bir yıllık ceza ile ilgili olarak, konutta infaz kararı verilmişse, sekiz ayın sonunda koşullu salıverme söz konusu olmayacak, hükümlü bir yıl boyunca cezasını konutta infaz edecektir.

Hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazeretine dayanarak, konuttan geçici süreli ayrılması gerekir ise, buna ilişkin talebi şube müdürlüğü veya büroya yazılı olarak iletilir. Şube müdürlüğü veya büro, hükümlünün talebini Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirdiği Cumhuriyet savcısı tarafından bu konuda bir karar verilir²⁷⁸.

Konutta infaz kararının infazı aşamasında iki durumda mahkemeden karar istenir;

- 1) Sağlık, yangın, deprem gibi konutu terk etmenin zorunlu olduğu durumlarda,
- 2) Hükümlü konutunu değiştirmek istediğine zaman.

Birinci durumda, şube müdürlüğü veya büroya bilgi verilir. Ayrıca durum tutanakla tespit edilerek zorunlu halin takibi sağlanır.

İkinci durumda, hüküm konut değiştirme isteğini şube müdürlüğü veya büroya yazılı olarak iletilir. Şube müdürlüğü veya büro hükümlünün talebini bu konuda bir karar alınmak

---

²⁷⁵ 06 Nisan 2006 tarih ve 5485 sayılı kanunun birinci maddesine göre değiştirilen, 5275 sayılı CGTİHK'nın 110'uncu maddesinin ikinci fıkrası.

²⁷⁶ Çetin AKKAYA, *Açıklamalı ve İçtihatlı Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 182.

²⁷⁷ Burada iyi hal, hükümlünün ceza infaz kurumunda disiplin cezasının olmamasını ifade eder.

²⁷⁸ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 63'üncü maddesinin altıncı fıkrası.

üzere Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye gönderir. Konutta infaz kararlarına karşı itiraz yolu açıktır (CGTİHK, md. 110/6).

Konutta infaz iki şekilde sonuçlanır.

- 1) İhlal Nedeniyle: Hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen bir mazereti olmaksızın konut ve eklerinin dışına çıkması durumunda, hükümlü denetimli serbestlik ve yardım merkezi tarafından uyarılır. Uyarıya rağmen mazeretsiz olarak konut ve eklerinin tespiti halinde, denetimli serbestlik ve yardım merkezi tarafından kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir²⁷⁹. Bu durumda, mahkemece cezanın baştan itibaren ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir (CGTİHK, md. 110/5).
- 2) İnfazın Tamamlanması: Ceza süresinin tamamlanması ile infazın sonuçlanır.

5.2.4. Salıverme Sonrası Görevler

Koşullu salıverme, hapis cezasının infazı sırasında iyi hal gösteren hükümlünün, cezasının belli bir kısmının, mahkemece belirlenen yükümlülükler doğrultusunda toplum içerisinde infaz edilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Mahkeme, koşullu salıverme kararı verirken, salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbiri uygulamasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldırabilir (CGTİHK, md. 107/10).

5275 sayılı kanunun 107'nci maddesinde yer alan denetimli serbestlik, hükümlünün şartla salıvermeden faydalanarak tahliye olmasından sonra başlamaktadır²⁸⁰.

Koşullu salıverilen hükümlünün tâbi tutulacağı denetim süresi, 5275 sayılı kanunun 107'nci maddesine göre infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde denetim süresi, hak ederek tahliye tarihini geçemez (CGTİHK, md. 107/6).

Koşullu salıverme sonrasındaki evrede denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin görevleri şunlardır²⁸¹;

---

²⁷⁹ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 64'üncü maddesinin ikinci fıkrası.

²⁸⁰ TIRTIR, a.g.m., s. 1470.

a) 5275 sayılı Kanununun 107'nci maddesinin;

1) Yedinci fıkrasında düzenlenen denetim süresinde hükümlünün kamu kuruluşunda veya bir başkasının gözetiminde ücretle çalıştırılması,

2) Sekizinci fıkrasında düzenlenen çocuk hükümlülerin, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna yerleştirilmesi,

3) Dokuzuncu fıkrasında düzenlenen uzman bir kişinin görevlendirilmesi ve hükümlünün davranışlarının izlenerek hâkime rapor verilmesi,

4) On ikinci fıkrasında düzenlenen denetim süresinde hükümlünün yükümlülüklerine uyması veya hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlememesi,

5) On dördüncü fıkrasında düzenlenen denetim süresini iyi hâlle geçirmesi,

Şeklindeki yükümlülüklerin denetimi kapsamında kendisine verilen görevleri, gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla iş birliği yaparak yerine getirmek.

Hükümlü, denetim süresi yükümlülüklerine uygun ve iyi hâlli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılmaktadır (CGTİHK, md. 107/14).

b) 5275 sayılı kanununun 107'nci maddesinin onuncu fıkrasında belirtilen denetimli serbestlik tedbirinin veya belirlenen yükümlülüklerin kaldırılması konusunda düzenlenecek raporla görüş bildirmek.

c) 5237 sayılı kanununun 58'inci maddesinin dokuzuncu fıkrası ile 5275 sayılı Kanununun 108'inci maddesinin dördüncü ve altıncı fıkraları gereğince belirlenen denetim süresinin iyi hâlle geçirilmesi yükümlülüğünün denetimi kapsamında kendisine verilen görevleri, gerektiğinde kolluk makamlarıyla iş birliği yaparak yerine getirmek.

ç) Hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirme amacına yönelik çalışmalar yapmak.

---

²⁸¹ 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 15'inci maddesi ile 18 Nisan 2007 tarih ve 26497 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 16'ncı maddesinde sayılmıştır.

d) Koruma kurulları²⁸² vasıtasıyla, salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurlmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psiko-sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmak.

5.2.4.1. Koruma Kurulu

5402 sayılı kanunun 16'ncı maddesi ile adli yargı ilk derece mahkemeleri adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde kurulmuştur.

5.2.4.1.1. Koruma Kurullarının Oluşumu

Koruma kurulları; Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısının başkanlığında oluşturulur. Üyelerinin bir kısmı, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu gereğince bulunması zorunlu üyelerden, diğer bir kısmı da Cumhuriyet başsavcısının takdirine bağlı olarak kurula kabul edilecek üyelerden oluşmaktadır²⁸³.

Koruma Kurulu üyeleri;

- 1) Baro temsilcisi,
- 2) Belediye başkanı veya görevlendireceği yardımcısı,
- 3) Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenecek bir ceza infaz kurumu müdürü,
- 4) Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürü,
- 5) Milli eğitim müdürü,
- 6) Sosyal hizmetler müdürü,
- 7) Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı temsilcisi,
- 8) Teşkilatı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu müdürü,
- 9) Ziraat Bankası müdürü,
- 10) Halk Bankası müdürü,

---

²⁸² 5275 sayılı Kanunun 90 ve 91'inci maddeleri ile 20 Mart 2006 tarih ve 2006/10218 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 141'inci maddesinin gereği olarak, 5402 sayılı kanunun 16'ncı maddesi ile kurulmuştur.

²⁸³ KAMER, a.g.e., 2007, s. 650.

- 11) Varsa ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkarlar birliği yöneticileri,
- 12) Varsa kamuya ait fabrikaların yöneticileri,
- 13) İstekleri halinde o yerde şubesi bulunan kamuya yararlı dernek veya vakıfların ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerden, oluşur.

Cumhuriyet başsavcısı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri iki yıldır, görev süresi sona eren üye yeniden görevlendirilebilir, herhangi bir sebeple ayrılan üyelerin yerine yeni üyeler görevlendirilir, bu üyeler ayrılan üyelerin süresini tamamlar²⁸⁴.

Cumhuriyet başsavcısının onayı ile koruma kurulu üyeleri dışında kişi ve kurumların temsilcileri kurul toplantılarına katılımcı olarak davet edilebilir veya katılımcı olarak katılmayı isteyenlerin de talepleri kabul edilebilir²⁸⁵.

Koruma kurullarının yazı işleri hizmetleri, denetimli serbestlik ve yardım merkezlerince yürütülür²⁸⁶.

5.2.4.1.2. Koruma Kurullarının Görevleri

Koruma Kurulların görevleri şunlardır²⁸⁷:

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi tarafından iletilen,

- 1) Suçtan zarar gören kişilerin suç nedeniyle karşılaştıkları, sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunların çözümünde yardımcı olmak,
- 2) Ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak,

---

²⁸⁴ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 101'inci maddesinin ikinci fıkrası.

²⁸⁵ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 101'inci maddesinin üçüncü fıkrası.

²⁸⁶ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 101'inci maddesinin dördüncü fıkrası.

²⁸⁷ 5402 sayılı kanunun 17'inci maddesi, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 102'nci maddesi.

- 3) Ceza infaz kurumundan salıverilen çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamaya yönelik her türlü tedbiri almak; salıverilen diğer hükümlülere de bu konuda yardımcı olmak,
- 4) Suçtan zarar gören veya ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülere öğrenimlerine devam etmelerini sağlamaya yönelik şube müdürlüğü tarafından hazırlanan projeleri görüşmek ve karara bağlamak,
- 5) Mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak.

5.2.4.1.3. Koruma Kurullarının Çalışma Usul ve Esasları

Koruma kurulları, aşağıdaki usul ve esaslar²⁸⁸ çerçevesinde çalışmalarını yürütür.

- a) Koruma kurulu, her ayın ikinci haftası içerisinde belirlenen gün ve saatte toplanır.
- b) Kurul; üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar alır. Toplantı yeter sayısına ulaşamazsa, bu husus bir tutanakla saptanarak toplantı bir hafta sonra çoğunluk aranmaksızın yapılır.
- c) Kurul, kurul başkanının talebi hâlinde her zaman toplanır.
- d) Kurulda alınan kararlar bir tutanakla tespit edilerek katılanlarca imzalanır ve ilgililere bildirilir. Kararların yerine getirilmesini denetimli serbestlik ve yardım merkezi takip ederek sonucu hakkında kurula bilgi verir.
- e) Gerektiğinde işe veya bir eğitim kurumuna yerleştirilen kişiler hakkında buldukları kurumdaki durumlarına ilişkin "koruma kurulları takip formu", denetimli serbestlik ve yardım merkezi tarafından belirli aralıklarla doldurularak koruma kuruluna bilgi verilir.

5.2.4.2. Koşullu Salıverme Kararıyla Birlikte Verilen Yükümlükler

5275 sayılı kanunun 107'nci maddesinin 7'nci, 8'inci ve 9'uncu fıkralarında hükümlünün koşullu salıverilmesi ile birlikte, tabi tutulabileceği yükümlülükler yer almıştır. Buna göre;

---

²⁸⁸ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 108'inci maddesinin birinci fıkrası.

a) Hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir (CGTİHK md. 107/7).

b) On sekiz yaşından küçük olan hükümlülere, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam etmeleri (CGTİHK md. 107/8) yükümlülük olarak belirlenebilir.

c) Hâkim, denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişi görevlendirmesine (CGTİHK md. 107/9) karar verilebilir. Bu karar, 5237 sayılı TCK'nın 51'inci maddesinin 5'inci maddesine verilen rehberlik kararlarının infazı gibi yapılmaktadır. Bu durumda, denetimli serbestlik ve yardım merkezi tarafından görevlendirilecek rehber hükümlüye, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda öğütte bulunur. Hükümlü eğitim görüyorsa, eğitim gördüğü kurum yetkilileri ile çalışıyorsa yanında çalıştığı kişilerle görüşerek; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.

Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır (CGTİHK md. 107/12).

Koşullu salıverilme kararının geri alınması hâlinde hükümlünün;

a) Sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen (CGTİHK md. 107/13-a),

b) Yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde, bu yükümlülüklerle uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla takdir edilecek bir sürenin (CGTİHK md. 107/13-b),

Ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir, koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilmez (CGTİHK md. 107/13-son).

6. VERGİ CEZALARINDA DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI

6.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI SUÇUNDA DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI

VUK'un 359'uncu maddesinin "a" fıkrasına göre ceza alanlar için; ceza alt sınırı on sekiz ay olarak belirlendiğinden, aldıkları cezanın TCK'nın 50'inci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilme olanağı bulunmamaktadır. Ancak; 18-65 yaş aralığındaki kişilerin aldığı iki yıl (diğer kişiler için üç yıl) ve altı cezalar TCK 51'inci maddeye göre ertelenebilir veya verilmesi öngörülen ceza iki yıl ve altı hapis cezası ise CMK'nın 231'inci maddesinde belirtilen koşullarında bulunması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

CMK'nın 231'inci maddesinin altıncı fıkrasına göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için gerekli koşullar:

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunmalıdır (CMK md. 231/6-a).

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılmış olmalıdır (CMK md. 231/6-b).

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir (CMK md. 231/6-c).

Burada önemli olan "Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi", şartının vergi suçları için nasıl uygulanacağıdır.

Vergi suçlarında mağdur durumunda olan Maliye Bakanlığı'nın zararı, kayba uğratılan vergidir. Sanığa yüklenilen suç herhangi bir vergi kaybına neden olmamış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecektir. Vergi kaybı olmuş ve hüküm verilinceye kadar tarh edilen vergi ile buna ilişkin gecikme faiz ve zammı ile cezalar ödenmiş ise yine sorun yoktur, diğer şartları varsa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar

verilebilecektir²⁸⁹. Ancak, vergi kaybı gerçekleşmiş ve ödenmemişse, hükmün açıklanmasının geri bırakılması uygulanamamaktadır.

VUK'un 359'uncu maddesinin "b" fıkrasındaki fiiller için öngörülen cezanın alt sınırı üç yıl olduğundan söz konusu fiilleri işleyenlerin cezalarının TCK'nın 50'nci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilememektedir. Bununla birlikte, CMK'nın 231'inci maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması olanağı da ortadan kalkmaktadır²⁹⁰. Ancak, aşağıdaki şartların birlikte bulunması halinde, TCK'nun 51'inci maddesine göre ceza ertelenebilir.

- 1) Ceza alt sınırdan yani üç yıl olarak uygulanmış olmalıdır.
- 2) Suçlu, VUK'un 359'uncu maddesinin "b" fıkrasındaki fiili gerçekleştirdiği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olmalıdır.
- 3) Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmamalıdır.
- 4) Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekir.

VUK'un 359'uncu maddesinin "c" fıkrasındaki fiiller için öngörülen cezanın alt sınırı iki yıl olduğundan söz konusu fiilleri işleyenlerin cezalarının TCK'nın 50'inci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilme olanağı bulunmamaktadır. Ancak, 18-65 yaş aralığındaki kişilerin aldığı iki yıl (diğer kişiler için üç yıl) ve altı ceza TCK 51'inci maddeye göre ertelenebilir veya verilmesi öngörülen ceza alt sınırdan yani iki yıl ise CMK'nın 231'inci maddesinde belirtilen koşullarında bulunması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

Mahkeme sonunda hükmolunacak ceza üç yıl veya altı hapis cezası ise, yukarıda belirtilen şartlarında bulunması halinde TCK'nun 51'inci maddesine göre ceza ertelenebilir.

Mahkeme sonunda hükmolunacak ceza üç yıldan fazla olması veya hükmolunan ceza üç yıldan az olmakla birlikte hapis dışı bir tedbire çevrilmemiş ise; 5275 sayılı CGTİHK'nın 107'inci maddesine göre cezasının üçte ikisini iyi halli geçirdikten sonra, koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenebilmektedir.

---

²⁸⁹ Bekir BAYKARA, "Mini Af Olarak Nitelendirilen Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusundaki Değişikliğin VUK 359'inci Maddeye Göre Verilen Hapis Cezalarına Etkisi", *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 321, 2008, <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIndeks.aspx?ay=5&yil=2008>, 28.07.2009.

²⁹⁰ Şafak Ertan ÇOMAKLI, *Vergi Ceza Hukukunda Mahsus Suç*, Savaş Yayınevi, Ankara 2008, s. 45.

5275 sayılı CGTİHK'nın 108'inci maddesine göre ise tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenmektedir.

6.2. VERGİ MAHREMİYETİNİ İHLALDE DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI

Vergi mahremiyetinin ihlali nedeniyle verilecek olan ceza, alt sınırdan verilerek bir yıl hapis olarak belirlenirse; 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesine göre hapis cezası seçenек yaptırımlara çevrilebilmekte, 51'inci maddesi gereğince yasal şartları uygun olanların cezası ertelenerek yükümlülük yüklenebilmektedir.

Mahkeme sonunda hükmolunacak ceza iki yıl veya altı hapis cezası veya para cezası ise, CMK'nın 231'inci maddesinde belirtilen koşullarında bulunması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmekte, bu kişiler hakkında hâkim tarafından uygun görülecek yükümlülükler yüklenebilmektedir. Yine 5275 sayılı CGTİHK'nın; 105'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, iki yıl ve altı hapis cezalarına mahkûm olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi halli olarak geçirenlerin kalan süreleri kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilebilmekte, 110'uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen koşulların bulunması²⁹¹ halinde hapis cezasının konutta infazına karar verilebilmektedir.

Hapis cezasının ceza infaz kurumunda infazı durumunda; 5275 sayılı CGTİHK'nın 107'nci maddesine göre cezasının üçte ikisini iyi halli geçirdikten sonra, koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenmesi şeklinde denetimli serbestlik kararı verilebilir.

Eğer suçta tekerrür söz konusuysa 5275 sayılı CGTİHK'nın 108'inci maddesine göre, cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenmektedir.

---

²⁹¹ 06 Nisan 2006 tarih ve 5485 sayılı kanunun 1'inci maddesi ile değiştirilen, 5275 sayılı CGTİHK'nın 110'uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen koşullar. Buna göre "Mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere;

a) Kadın veya altmışbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay,

b) Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl,

c) Yetmişbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları üç yıl,

veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine hükmü veren mahkemece veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemece karar verilebilir."

6.3. MÜKELLEFLERİN ÖZEL İŞLERİNİ YAPMA SUÇUNDA DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI

Mükelleflerin özel işlerini yapma suçu için öngörülen cezanın üst sınırı iki yıl olduğundan, CMK'nın 231'inci maddesinin altıncı fıkrasındaki koşullarda uygun ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

Hükmün açıklanması durumunda ise, TCK'nın 51'inci maddesine göre ceza ertelenebileceği²⁹² gibi, aldığı cezası bir yıl veya altı hapis cezası ise, TCK'nın 50'nci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir.

Hapis cezasının ceza infaz kurumunda infazı durumunda 5275 sayılı CGTİHK'nın; 105'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, hükümlülük süresinin yarısını iyi halli olarak geçirenlerin kalan süreleri kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilebilmekte, 110'uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen koşulların bulunması halinde hapis cezasının konutta infazına karar verilebilmektedir.

5275 sayılı CGTİHK'nın 107'nci maddesine göre cezasının üçte ikisini iyi halli geçirdikten sonra, koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenmesi şeklinde denetimli serbestlik kararı verilebilir.

Eğer suçta tekerrür söz konusuysa 5275 sayılı CGTİHK'nın 108'inci maddesine göre, cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenmektedir.

7. ÜLKEMİZDE DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN UYGULAMA SONUÇLARI

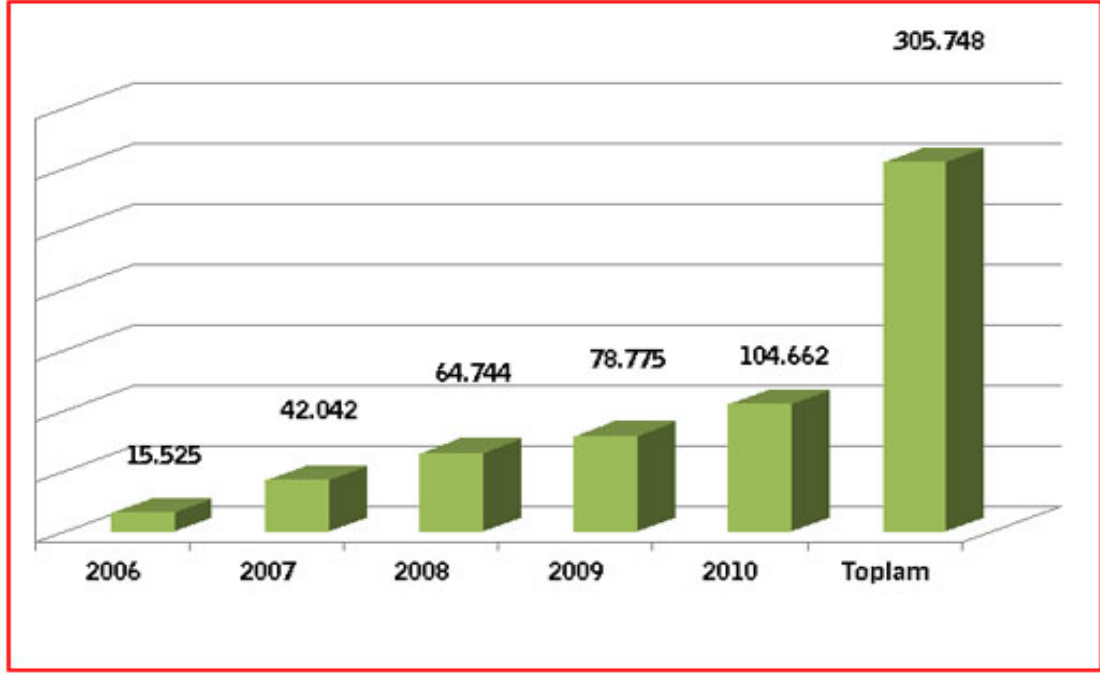
7.1. TÜRKİYE'DE DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZLERİNİN OLUŞUMU

Ülkemizde, 2005 yılı Aralık ayında, geçici yetkili Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlerinin atamaları yapılmıştır. Ataması yapılan personelin göreve başlaması ile ülkemiz genelinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri çalışmalarına Ocak 2006 itibari ile başlamıştır.

---

²⁹² Verilen ceza, 5237 sayılı TCK'nın 51'inci maddesine göre ertelenir ve maddenin 6'ncı fıkrasına göre, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük yüklenmeden ve rehber görevlendirmeden geçirilmesine karar verilirse, dosya infaz için denetimli serbestlik ve yardım merkezine gönderilmez.

Şekil 4. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerine İnfaz İçin Gelen Karar Sayılarının Dağılımı

Kaynak: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı <http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/istatistik/istatistik.htm>, 26.05.2011.

Şekil 4'te görüldüğü üzere, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüklerine infaz için gelen karar sayıları sürekli bir artış göstermişti. 2006 yılında gelen dosya sayısı 15.525 iken, sistemin kuruluşunun tamamlanması, tanınmaya başlaması ve ilk olumlu sonuçların alınması ile birlikte 2007 yılında %170,80 artışla 42.042'ye ulaşmıştır. 2008 yılında, bir önceki yıla göre %54 artışla 64.744; 2009 yılında, bir önceki yıla göre %21,67 artışla 78.775; 2010 yılında ise, bir önceki yıla göre %32,86 artışla 104.662 dosya infaz için Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlerine gönderilmiştir. Bu rakamlar, denetimli serbestlik sisteminin Cumhuriyet Savcılarımız ve hâkimlerimiz tarafından çok kısa bir sürede benimsendiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüklerine infaz için gelen karar sayılarındaki artışa paralel olarak infazı devam eden dosya sayısı da, sürekli bir artış göstermiştir.

Tablo 8. 2010 Yılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerince İnfazı Devam Eden Dosya Sayıları

Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
56.709	58.580	62.003	63.449	67.305	70.734	69.587	73.241	72.103	74.142	76.855	79.822

Kaynak: Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım

Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı; <http://www.cte->

[dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/istatistik/istatistik2010.htm](http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/istatistik/istatistik2010.htm),

07.01.2011.

Tablo 9. 2011 Yılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerince İnfazı Devam Eden Dosya Sayıları

Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos
80.072	82.033	84.526	86.402	88.199	91.144	93.455	95.487

Kaynak: Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım

Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı; <http://www.cte->

[dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/istatistik/istatistik.htm](http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/istatistik/istatistik.htm) , 13.09.2011.

2010 Ocak ayı sonunda infazı devam eden dosya sayısı 56.709 iken, 2010 sonu itibariyle 79.822, 2011 yılı içerisinde her ay artış göstererek 31 Ağustos 2011 tarihi itibari ile 95.487 olmuştur. 2011 yılı içerisinde denetimli serbestlik kararlarının uygulama alanını genişleten yasal bir düzenleme yapılmamış olmamasına rağmen, infazı devam eden dosya sayısında görülen sürekli artış eğilimi, ülkemizde denetimli serbestlik sisteminin benimsendiğini göstermektedir.

Tablo 10. 31 Temmuz 2011 İtibariyle İnfazı Devam Eden Dosyaların Türleri

KARAR TÜRLERİ	YETİŞKİN	ÇOCUK	TOPLAM
Adli Kontrol	13.526	957	14.483
Tedavi ve Denetimli Serbestlik	61.132	4.277	65.409
Seçenek Yaptırımlar	2.559	837	3.396
Erteleme, Denetimli Serbestlik Altına Alma	717	195	912
Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	4.038	1.135	5.173
Tahliye Sonrası Denetimli Serbestlik (CGTİHK 107/7, 107/8, 107/9)	206	30	236
Mükerrirlere Özgü Denetimli Serbestlik (CGTİHK 108/4-6'ncı maddeler)	472	0	472
Şarta Bağlı Erken Tahliye	248	3	251
Konutta İnfaz	75	0	75
Etkin Pişmanlık	207	28	235
Diğer Ceza ve Tedbirler	2.497	316	2.813
TOPLAM	85.677	7.778	93.455

Kaynak: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı; <http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfaları/bilgibankasi/istatistik/temmuz2011.xls>, 20.08.2011.

Tablo 10'da, infazı devam eden dosyalar incelendiğinde dosya çeşitliliğinin bulunduğu, başka bir anlatımla mahkemelerimiz tarafından denetimli serbestlikle ilgili uygulanabilecek her türlü kararın uygulandığı görülmektedir. Bu durum, denetimli serbestlik sisteminin mahkemelerimiz tarafından benimsendiğinin göstergelerinden birisidir.

Ülkemizde denetimli serbestlik ve yardım sistemi henüz yeni olduğundan, kuruluş süreci dikkate alınarak kanunlarımızda bazı kararların uygulama alanı sınırlı tutulmuştur. Örneğin, 5275 sayılı CGTİHK'nun 110'uncu maddesinde düzenlenen "konutta infaz", 65 yaşın altındaki erkeklerin sadece altı aydan az hapis cezası almaları durumunda söz konusu

olabilmektedir. Diğer taraftan altı aydan az hapis cezalarında hükmün açıklanmasının geri bırakılması, cezanın ertelenmesi, seçenek yaptırımlara çevrilmesi gibi seçeneklerde bulunmaktadır. Bu durumun infazı devam eden dosya sayısına yansıdığı görülmektedir. 31 Temmuz 2011 itibariyle infazı devam eden dosya sayısı içerisinde konutta infazın payı %0.08'de kalmıştır.

Tablo 10'da ortaya çıkan bir diğer çarpıcı sonuç tahliye sonrası denetimli serbestlik dosya sayısının, infazı devam eden dosya sayıları içerisindeki payının %0,25 olmasıdır. Bu durumun, denetimli serbestlik ve yardım sistemi öncesi dönemde bu tür kararların uygulama olanağı olmaması, suç tarihi itibariyle lehe olan Mülga 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun hükümlerine göre infazı yapılan hükümlülere bu tür kararların uygulanamaması vb nedenlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Denetimli serbestlik ve yardım sistemi altı yıllık geçmişi bulunan ve tecrübe kazanmış bir kurum haline gelmiştir. Altı yıllık tecrübe dikkate alınarak, fiziki alt yapı ve personel yönünden desteklenmesi durumunda gerekli yasal düzenlemeler yapılarak denetimli serbestlik kararlarının uygulama alanı genişletilebilir.

7.2. DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİNE TABİ TUTULAN HÜKÜMLÜLERE UYGULANAN ARAŞTIRMA

7.2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; ülkemizde denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin, kurumsal anlamda yeni bir uygulama olan denetimli serbestlik sistemi hakkındaki görüşlerini belirleyerek, sistemin tercih edilme, yararlılık ve caydırıcılığını tespit etmektir. Alınan sonuçlara göre, denetimli serbestlik sisteminin adli vergi cezaların infazı başta olmak üzere cezaların infazında iyi bir alternatif olup olmadığının değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- 1) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin profilleri nasıldır?
- 2) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişiler, cezalarının infazını ceza infaz kurumu içerisinde mi yoksa denetimli serbestlik sistemi içerisinde mi infaz etmeyi tercih etmektedirler?

- 3) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin, denetimli serbestlik sisteminin caydırıcı olup olmadığı ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 4) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin, cezanın infazının denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılmasının, yeniden suç işleme oranını (suçta tekerrürü) azaltıcı etki yapıp yapmayacağı konusundaki görüşleri nelerdir?
- 5) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişiler, sistemin yararlı olduğunu düşünüyor mu?
- 6) Denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tercih edilme nedenleri nelerdir?

7.2.2. Araştırmanın Önemi

Vergi, devletler için; hem harcamalarının finansman kaynağı, hem de ekonomik ve sosyal hedefleri gerçekleştirmek için kullanabileceği bir araçtır. Bu nedenle, vergi yükümlülüklerine aykırı hareket olan vergi suçu²⁹³ ile mücadele çok önemli bir konudur. Vergi suçu işleme oranının mümkün olan en az seviyeye indirilmesi gerekir.

Çalışmamızın konusu olan adli vergi cezalarının amacına ulaşması, bir başka ifadeyle vergi kanunlarına aykırı davranışların asgari seviyeye inmesi için, uygun ceza infaz sisteminin uygulanması önemlidir.

Denetimli serbestlik ve yardım sistemi de, 5402 sayılı yasa ile ceza adalet sistemimizde yerini almış, alternatif bir ceza infaz sistemidir. Kuruluşundan bu tarafa beş yılı geride bırakan sistemin tercih edilme, caydırıcılık, yararlılık açısından değerlendiren BABAĞLAN tarafından Burdur Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'nde sınırlı sayıda denekle yapılan araştırma²⁹⁴ dışında bilimsel bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Gerek vergi suçları, gerekse diğer suçlara uygulanan cezaların infazında yeni olan denetimli serbestlik sisteminin iyi bir alternatif olup olmadığının ortaya konulması açısından araştırmanın çok önemli olduğu düşünülmektedir.

---

²⁹³ BAYRAKLI, a.g.e., 2006, s. 66.

²⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Emine BABAĞLAN, "Denetimli Serbestlik Sisteminin Etkinliği", *Suçla Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik Amasya Sempozyumu*, HEGEM Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 215-225.

7.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma aşağıda belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür.

- a) Araştırmanın uygulanacağı merkezler belirlenirken, her bir coğrafi bölgeden en az bir olmak üzere, bulunduğu bölgeyi temsil edebileceği düşünülen ve takip ettiği dosya sayısı araştırmayı uygulamak için yeterli olan merkezler değerlendirilmiştir. Çalışma grubu; İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Konya, Eskişehir, Afyonkarahisar, Balıkesir, Uşak, Burdur, Hatay, Kastamonu ve Van denetimli serbestlik ve yardım merkezlerince, 2011 yılı Nisan, Mayıs ve Haziran ayı içerisinde cezalarının infazı yapılan ve en az üç ay önce infazına başlanmış olan kişiler ile sınırlıdır.
- b) Araştırma, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin ankete verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

7.2.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın varsayımları aşağıda belirtilmiştir.

- a) Araştırmaya katılan denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişiler, anketteki maddeleri doğru bir şekilde anlamışlardır.
- b) Araştırmaya katılan denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişiler, anketteki maddelere, samimi ve gerçek düşüncelerini yansıtan cevaplar vermişlerdir.

7.2.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, ülkemizde denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tercih edilme, yararlılık ve caydırıcılığını tespit etmek ve cezaların infazında iyi bir alternatif olup olmayacağını belirlemek amacıyla, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu araştırmada, anket araştırması yöntemi kullanılmıştır.

Ölçek türü olarak, kişilerin tutumlarını ve eğilimlerini ölçme amaçlı kullanılan 5’li Likert ölçeği²⁹⁵ tercih edilmiştir.

---

²⁹⁵ Bu ölçek adını geliştiricisi Rennis Likert’ten alan, sosyal bilimler alanından çok yoğun olarak kullanılan ve “katılıyorum-katılmıyorum” şeklindeki cevaplardan ibaret bir ölçektir (Remzi ALTUNIŞIK, Recai COŞKUN, Serkan BAYRAKTAROĞLU ve Engin YILDIRIM, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*, Sakarya Yayıncılık, Sakarya 2007, s. 108).

7.2.6. Evren ve Örneklem

Bu araştırmada, 2011 yılı Nisan, Mayıs ve Haziran ayları içerisinde belirlenen merkezlerde denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişiler ‘‘olasılığa dayalı örneklem yöntemlerinden küme örneklem’’ yöntemi²⁹⁶ kullanılmıştır.

Araştırmanın evreni, ülkemizde hakkında herhangi bir denetimli serbestlik kararı verilip, cezasını denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde infaz eden kişilerdir.

Araştırmanın uygulanacağı merkezler belirlenirken, her bir coğrafi bölgeden en az bir olmak üzere, bulunduğu bölgeyi temsil edebileceği düşünölen ve takip ettiği dosya sayısı araştırmayı uygulamak için yeterli olan merkezler değerlendirilmiştir.

Denetimli Serbestlik Sistemi ülkemizde henüz çok yeni olduğu için uygulama sonuçlarına yönelik çok sınırlı sayıda çalışma yapılabilmıştır. Yapacağımız araştırmaya en benzer olanı, BABAÖĞLAN tarafından Burdur’da ‘‘Denetimli Serbestlik Sisteminin Etkinliği’’ üzerine yapılan araştırma olduğundan, öncelikle Burdur Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi’nin alınması düşünölmüştür.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda; Marmara Bölgesi’nden İstanbul ve Balıkesir, Ege Bölgesi’nden Afyonkarahisar ve Uşak, Akdeniz Bölgesi’nden Burdur ve Hatay, İç Anadolu Bölgesi’nden Ankara, Konya ve Eskişehir, Karadeniz Bölgesi’nden Kastamonu, Doğu Anadolu Bölgesi’nden Van, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden ise Diyarbakır araştırmasının uygulanacağı denetimli serbestlik ve yardım merkezleri olarak belirlenmiştir.

Belirlenen on iki denetimli serbestlik ve yardım merkezinde, denetimli serbestlik ve yardım sisteminde en az üç ay takibi yapılan, 360 kişiye uygulanması uygun görölmüştür.

7.2.7. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmada veriler, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilere yönelik bir anket formu uygulanarak elde edilmiştir.

Taslak anket BABAÖĞLAN’ın geliştirdiği ankettten de yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak ile ilgili değişik meslek gruplarında yer alan yüksek lisans eğitimi almış kişilerin görüşüne başvurulmuştur. Bu kişilerden iki tanesinin

---

²⁹⁶ ‘‘Elemanların değil, sadece grupların tesadüfi seçildikleri örnekleme türüdür’’, ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 131.

kadrosu Ceza İnfaz Kurumu Müdürü olup, halen Ceza İnfaz Kurumları Personeli Eğitim Merkezlerinde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadırlar. Ceza infaz kurumlarında çalışan iki Psikolog, iki Sosyal Çalışmacı, bir Öğretmen ile denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde görevli bir Psikolog, bir Sosyal Çalışmacı, bir Sosyolog, iki Öğretmen görüşüne başvuru arasında. Ayrıca bir Milli Emlak Memurunun görüşü alınmıştır. Yine bir üniversitede görevli araştırma görevlisinin görüşü alınmıştır.

Taslak anketlerin kapsam ve görünüş geçerlilikleri için uzman araştırmacıların görüşlerine başvurulmuştur. Bu kapsamda, bir eğitim fakültesi öğretim üyesi ile iktisat bölümü öğretim üyesinden yardım alınmıştır. Anket formuna, araştırmacı ile araştırmanın danışmanı tarafından son şekli verilmiştir²⁹⁷.

Denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilere yönelik olarak hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, anket uygulanan kişilerin profilleri belirlenmeye, ikinci bölümde örneklem grubunun görüşlerini likert tipi dereceleme ölçeğiyle belirlemeye çalışılmıştır.

Anketlerdeki sorular beşli likert ölçeğinde (5) Kesinlikle katılıyorum, (4) Katılıyorum, (3) Kısmen Katılıyorum, (2) Katılmıyorum, (1) Kesinlikle katılmıyorum biçimindedir.

Araştırmada uygulanacak anket formu ve araştırmanın uygulanacağı denetimli serbestlik ve yardım merkezlerin belirlenmesi sonrası, araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli olan izin Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğünden alınmıştır²⁹⁸.

Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğünden gelen izin sonrası, araştırmanın uygulanacağı merkezlere hem e-posta, hem de dilekçe yazarak resmi yazı ekinde gönderilmiştir. Araştırmanın denetimli serbestlik görevlilerinin nezaretinde, titizlikle uygulanması hususunda ayrıca ilgili merkezlerle görüşülerek yardım istenmiştir.

Araştırma; öncelikle vergi suçlarından (213 sayılı VUK'un 359'uncu, 362'nci ve 363'üncü maddelerinde düzenlenen; kaçakçılık suçları, vergi mahremiyetini ihlâl suçu ve yükümlünün özel işlerini yapma suçları, yine 4358 sayılı kanunun 5'inci maddesi, 6183 sayılı AATUHK'nın 107'nci maddesi kapsamında) ceza alıp, aldığı cezası;

---

²⁹⁷ Ek 1'de Anket Formu bulunmaktadır.

²⁹⁸ Ek 2'de izin talep dilekçesi, Ek 3'te Adalet Bakanlığından gelen izin yazısı bulunmaktadır.

- ✓ 5237 sayılı TCK'nın;
  - 50'nci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilen,
  - 51'inci maddesi gereğince ertelenerek yükümlülük yüklenen veya rehber görevlendirilen;
- ✓ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;
  - 231'inci maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilerek yükümlülük yüklenen;
- ✓ 5275 sayılı CGTİHK'nın;
  - 105'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, iki yıl ve altı hapis cezalarına mahkûm olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi halli olarak geçirenlerden kalan süreleri kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilen,
  - 110'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre hapis cezasının konutta infazına karar verilen,
  - 107'nci maddesine göre koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenen,
  - 108'inci maddesine göre ise tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenen kişilere, araştırmanın uygulandığı merkezde bu kişilerin bulunmaması veya yeterli sayıda olmaması halinde denetimli serbestlik ve yardım merkezlerince infazı yapılan ve en az 3 ay önce infazına başlanmış olan diğer kişilere uygulanması planlanmıştır. Uygulamada anket uygulamasının yapıldığı 12 denetimli serbestlik ve yardım merkezinde vergi suçundan gelen kişi bulunmadığından en az 3 ay süre ile infazı yapılan kişilere uygulanmıştır.

7.2.8. Veri Toplama Yönteminin Güvenilirliği

Bilimsel araştırmalarda, cevabı aranan sorulara yanlış cevap alma ihtimalini ortadan kaldırmak için “geçerlilik ve güvenilirlik” konularına özel önem verilmektedir²⁹⁹.

Geçerlilik, bir test veya ölçeğin ölçülmek istenen şeyi ölçme derecesi olup, “ölçekte yer alan sorularla gerçekten ölçmeyi amaçladığımız şeyi ölçebilir miyiz?” sorusuna cevap arar³⁰⁰. Güvenirlik ise, araştırmanın farklı araştırmacılar tarafından aynı yöntem kullanılarak yapılması durumunda aynı veya benzer sonuçlar vermesidir³⁰¹.

Veri toplama aracı, geçerliliğini yükseltmek için araştırma yapma konusunda deneyimli değişik meslek gruplarından kişiler ve araştırma yöntemleri konusunda uzman öğretim üyelerine inceletilmiş ve getirilen öneriler çerçevesinde düzenlemeler yapılmıştır.

Veri toplama aracının güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı³⁰² hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında bir değer alır ve ölçek puanlarının güvenilirliği için 0.70 veya daha yüksek³⁰³ olması gerekir³⁰⁴.

Araştırmada veri toplamak için kullanılan anketlerdeki veriler bilgisayara girilmiş ve SPSS programıyla Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilere uygulanan anket formunun, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) 0,859 olarak hesaplanmıştır.

KAYIŞ’a göre, 0,81 ile 1.00 arasındaki alfa değeri yüksek dereceli güvenilirlidir³⁰⁵.

7.2.9. Araştırmanın Bulguları ve Yorumlanması

7.2.9.1. Araştırmaya Katılanlar İle İlgili Bilgiler

Anket uygulanan kişilerin cinsiyetleri Tablo 11’de verilmiştir.

---

²⁹⁹ ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 113.

³⁰⁰ ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 113.

³⁰¹ ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 116.

³⁰² “İçsel tutarlılığın ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem katsayısı Cronbach alfa olarak bilinen alfa katsayısıdır”, ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 115.

³⁰³ Bazı araştırmacılar tarafından, İnceleme türü çalışmalarda, Alfa değerinin 0,5’e kadar makul kabul edilebileceği değerlendirilmektedir. (ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 116).

³⁰⁴ ALTUNIŞIK, COŞKUN, BAYRAKTAROĞLU ve YILDIRIM, a.g.e., s. 116.

³⁰⁵ Aliye KAYIŞ, *SSPS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri (2. Baskı)*, Asil Yayın ve Dağıtım, Ankara, 2006, s. 321.

Tablo 11. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	331	%91,94
Kadın	29	%8,06

Tablo 11’de, anket uygulanan kişilerden %91,94’ünün cinsiyetinin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Ocak 2011 İtibariyle Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Cinsiyetleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	118.067	96,46%
Kadın	4.337	3,54%

Kaynak: CTE Genel Müdürlüğü,

http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/yas_cins_ogrenim/istatistikler.html,
12.06.2011.

Ülkemizde de, diğer ülkelerde de mahkûm olan erkeklerin sayısının kadınlardan çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Ocak 2011 itibariyle ceza infaz kurumlarımızda bulunan toplam 122.404 kişiden sadece 4.337’si kadındır³⁰⁶. Tablo 12’de görüldüğü gibi bu hükümlü/tutuklulardan %96,46’sı erkektir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılanların Yaş Durumları

Yaşı	18 yaşından küçük	18-30 yaş	31-40 yaş	41-50 yaş	51 yaş ve üzeri
Frekans	8	202	84	41	25
Yüzde	%2,22	%56,11	%23,33	%11,39	%6,95

³⁰⁶ CTE Genel Müdürlüğü; http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/yas_cins_ogrenim/istatistikler.html,
12.06.2011.

Anketi cevaplayanların %79,44'ü 18-40 yaş aralığındadır. Ceza İnfaz Kurumlarında Ocak 2011 itibariyle bulunan hükümlü ve tutukluların %70,96'sı 18-39 yaş aralığındadır³⁰⁷. Bu aralıkta suç işleyen kişi sayısının fazlalığı, genç nüfusumuzun ve bu yaş gurubunda suç eğiliminin fazla olmasının neden olduğunu söyleyebiliriz.

Suç işleme oranının azaltılması yönünde yapılacak çalışmalarda 18-40 yaş gurubu üzerinde yoğunlaşılması yerinde olacaktır.

Tablo 14. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur Yazar Değil	10	%2,78
Okur Yazar	21	%5,83
İlkokul Mezunu	113	%31,39
İlköğretim(Ortaokul) Mezunu	79	%21,95
Ortaöğretim(Lise) Mezunu	98	%27,22
Önlisans Mezunu	18	%5,00
Lisans Mezunu	21	%5,83
Lisansüstü	0	%0,00

Araştırmaya katılan kişilerin, %2,78'inin okur-yazar olmadığı, %5,83'unun okur-yazar, %31,39'unun ilkokul mezunu, %21,95'ünün ilköğretim mezunu, %27,22'sinin ortaöğretim mezunu, %5'inin önlisans mezunu ve %5,83'ünün lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, araştırmaya katılan hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanan kişilerin %89,17'sinin üniversite eğitimi almamış kişiler olduğunu göstermektedir.

Hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanan kişilerin, eğitim düzeyi düşük (okur-yazar olmayan, okur-yazar ve ilkokul mezunu) ve eğitim düzeyi orta olan (ilköğretim ve ortaöğretim mezunu) olan kişilerin, eğitim düzeyi yüksek olan (önlisans ve üstü mezunu)

³⁰⁷ CTE Genel Müdürlüğü, http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/yas_cins_ogrenim/istatistikler.html, 12.06.2011.

kişilerden daha fazla sayıda suç işledikleri tespit edilmiştir³⁰⁸. Bu sonuç, suçla mücadelede eğitimin, önemli bir araç olduğunu göstermektedir³⁰⁹.

Diğer önemli bir sonuç, araştırmanın uygulandığı 360 kişi arasında hiç lisansüstü eğitim görenin bulunmamasıdır.

Tablo 15. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları

Medeni Durumu	Evli	Bekâr	Boşanmış
Frekans	151	183	26
Yüzde	%41,95	%50,83%	%7,22

Tablo 15'te, araştırmaya katılanların %41,95'unun evli olduğu görülmektedir. Bu sonucu Tablo 13 ile birlikte değerlendirdiğimizde anlamlı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Araştırma uygulanan kişilerin %97,78'inin 18 yaş ve üzeri olmasına karşı, bu kişilerden %43,99'unun evli olması, toplumsal yapımızla birlikte değerlendirildiğinde düşük bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç, evli olan insanların suç işleme olasılığının, evli olmayanlara göre daha düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 16. Araştırmaya Katılanların İş Durumları

İş Durumu	Frekans	Yüzde
Çalışıyor	193	%53,61
Çalışmıyor	105	%29,17
Düzensiz İşlerde Çalışıyor	62	%17,22

Ankete katılanların %29,17'sinin çalışmadığı görülüyor. Ülkemizde ki işsizlik oranının Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre, Haziran 2011 itibariyle %9,4³¹⁰ olduğu düşünüldüğünde, hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanmış olan kişilerde, işsizlik oranının, ülkemizdeki işsizlik oranından %310,32 daha yüksek olduğu anlaşılıyor.

³⁰⁸ Bu sonuç, BOZDAĞ (2008)'in tekerrüre düşen suçlularla ilgili yaptığı araştırmanın sonucu ile de uyumludur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ahmet BOZDAĞ, *Türk Ceza Hukukunda ve Vergi Ceza Hukukunda Tekerrür (Afyonkarahisar Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2008, s.124.

³⁰⁹ KIZMAZ (2006) tarafından yapılan benzer araştırmada da benzer sonuçlar çıkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Zahir KIRMAZ, *Cezaevi Müdavimleri (İnatçı Suçlular)*, Orion Yayınevi, Ankara 2006, s. 78; akt. BOZDAĞ, a.g.e., 2008, s.124.

³¹⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, Tarih: 15 Ağustos 2011, Sayı: 168, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8570>, 20.08.2011.

Tablo 16'dan çıkan sonuca göre, suç işlemeyi etkileyen etmenlerden birisinin de iş durumu olduğu anlaşılıyor. Bu durumda, işsizlikle yapılan mücadele aynı zamanda suçla mücadele anlamına gelecektir.

Tablo 17. Araştırmaya Katılanların Çalıştıkları Sektör

Çalıştığı Sektör	Frekans	Yüzde
Kamu	11	%3,06
Özel	157	%43,61
Diğer	192	%53,33

Tablo 17'de, ankete katılanların %3,06'sının kamu sektöründe çalıştığı görülüyor. Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre, 31 Aralık 2010 tarihi itibarıyla ülkemiz nüfusu 73.722.988 kişidir³¹¹. Maliye Bakanlığı tarafından derlenen verilere göre, 30 Haziran 2011 itibarıyla toplam kamu istihdamı 3.064.980 kişidir³¹². 31 Aralık 2010 tarihi ile 30 Haziran 2011 arasında nüfus artışı dikkate alınmadığında kamu sektöründe çalışanların oranı %4,15'dir. Çalışılan sektör ile suç işleme oranı arasında dikkate değer bir fark olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 18. Araştırmaya Katılanların Daha Önceki Sabıkalılık Durumları

Sabıka	Kendisinin		Ailesinin		Arkadaşlarının	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Var	113	%31,39	64	%17,78	173	%48,06
Yok	247	%68,61	296	%82,22	187	%51,94

Tablo 18'de araştırmaya katılanların %48,06'sının arkadaş çevresinde suç işleyenlerin olması, suç işleme üzerinde arkadaş çevresinin etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırma katılanlar arasında, hakkında denetimli serbestlik kararı verilmesine neden olan suçu, vergi suçu olan bulunmamaktadır. 7 coğrafi bölgemizde 12 denetimli serbestlik ve yardım merkezinde araştırmanın uygulandığı dönemde vergi suçunda gelen kimsenin bulunmaması; denetimli serbestlik sisteminin yeni olması, ekonomik suçta ekonomik ceza eğiliminin fazlalığı vb nedenlerin etkili olduğunu göstermektedir.

³¹¹ Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11, 20.08.2011.

³¹² Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8570&tb_id=7, 20.08.2011.

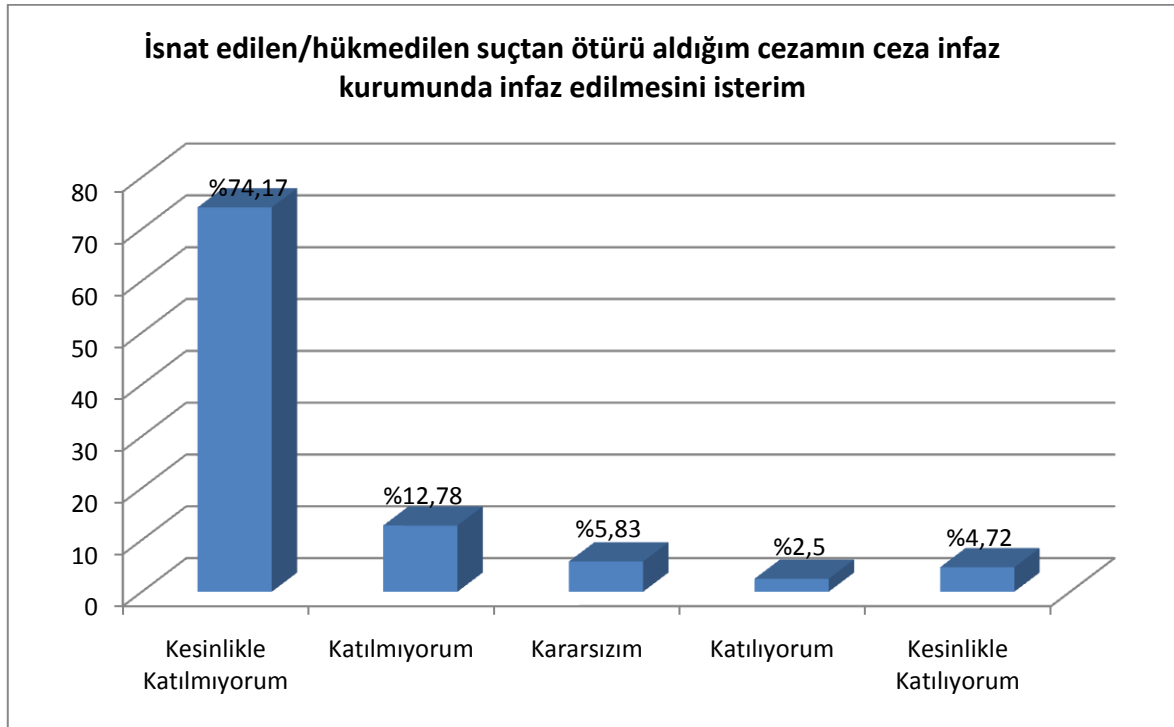
Denetimli serbestlik sisteminin yeni olması nedeniyle yasa koyucu tarafından uygulama alanı sınırlı tutulmuştur. Örneğin, 5271 sayılı CMK'nın 231'inci maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılabilmesi ve yükümlülük yüklenebilmesi için, öncelikle suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekmektedir (CMK md. 231/6-c).

7.2.9.2. Araştırmanın Sonuçları

7.2.9.2.1. İnfaz Sistemlerinin Tercih Edilme Durumları

Anket formunun ikinci bölümünün ilk iki sorusu cezanın infazında ceza infaz kurumunun mu, yoksa denetimli serbestlik sisteminin mi tercih edildiğini belirlemeye yöneliktir. Şekil 5'te ceza infaz kurumlarının tercih edilme oranları bulunmaktadır.

Şekil 5. Ceza İnfaz Kurumlarının Tercih Edilme Oranları

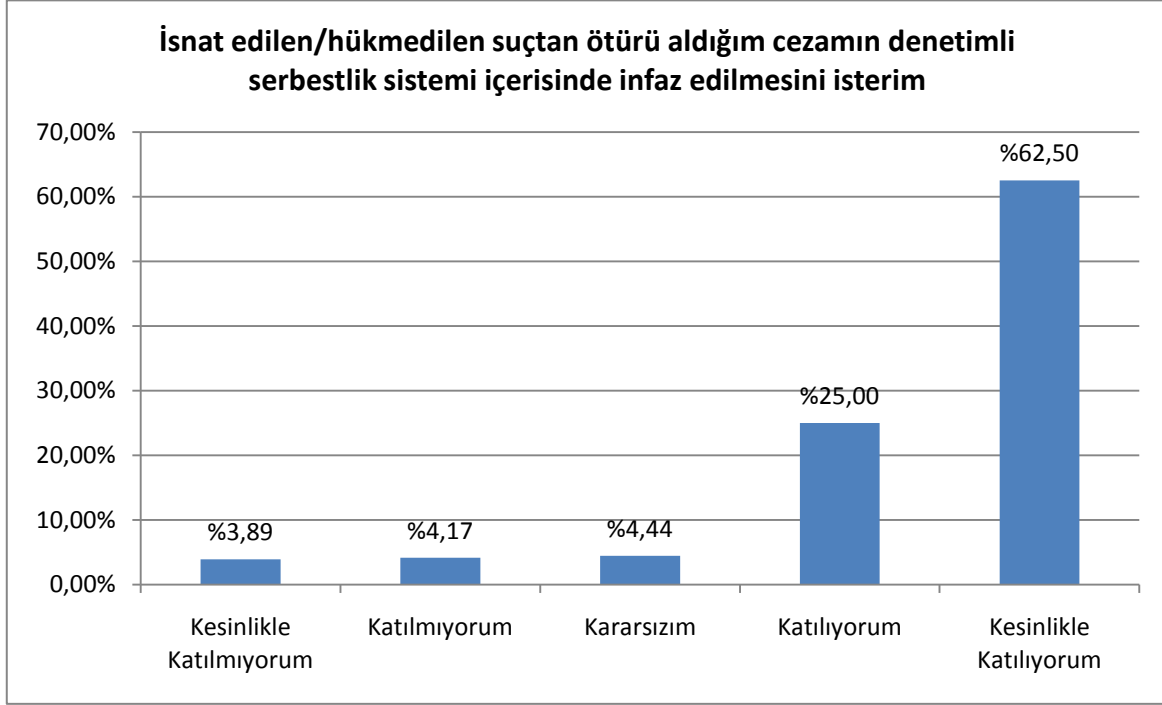

Ankete katılan kişilerden %7,22'si cezasının infazının ceza infaz kurumunda yapılmasını tercih ettiğini ifade etmektedir. BABAĞLAN'ın uyguladığı anket sonucunda bu

oran %9,1 olarak çıkmıştır³¹³. %86,95 ise cezasının infazının ceza infaz kurumunda yapılmasını tercih etmediğini belirtmiştir.

Her iki anket uygulamasında da, sayıları az da olsa suç işlemiş olan kişilerden bir kısmının cezasını ceza infaz kurumunda çekmek istediği görülmektedir.

Şekil 6. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tercih Edilme Oranları

Ankete katılan kişilerden %87,5'i cezasının infazının denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılmasını tercih etmektedir. Bu görüşe katılmayanların oranı ise %8,06'dır.

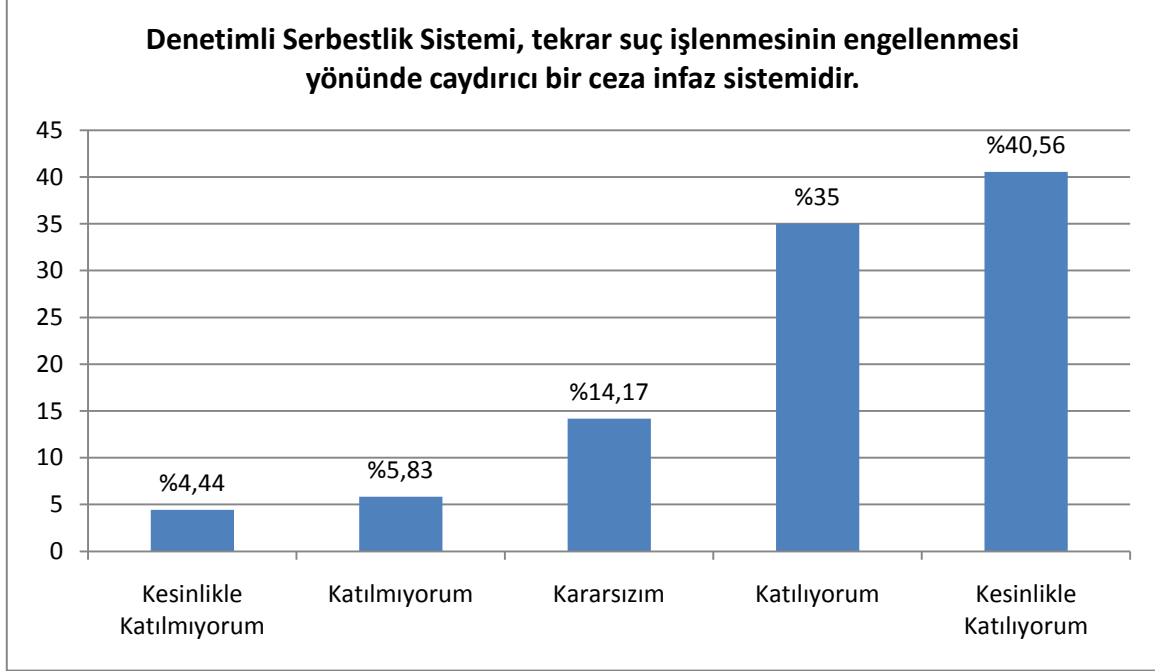
Araştırma sonuçları, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin büyük çoğunluğu tarafından ceza infaz kurumuna göre denetimli serbestlik sisteminin tercih edildiğini göstermektedir.

³¹³ BABAĞLAN, a.g.m., s. 221.

7.2.9.2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tekerrürü Önlemesi

Denetimli serbestlik ve yardım sisteminin caydırıcılığı ve suçta tekerrürü önleme fonksiyonunu araştırmak amacıyla ankete katılanlara iki farklı soru yöneltilmiştir. Alınan sonuçlara göre Şekil 7 ve Şekil 8 düzenlenmiştir.

Şekil 7. Denetimli Serbestlik Sisteminin Caydırıcılığı

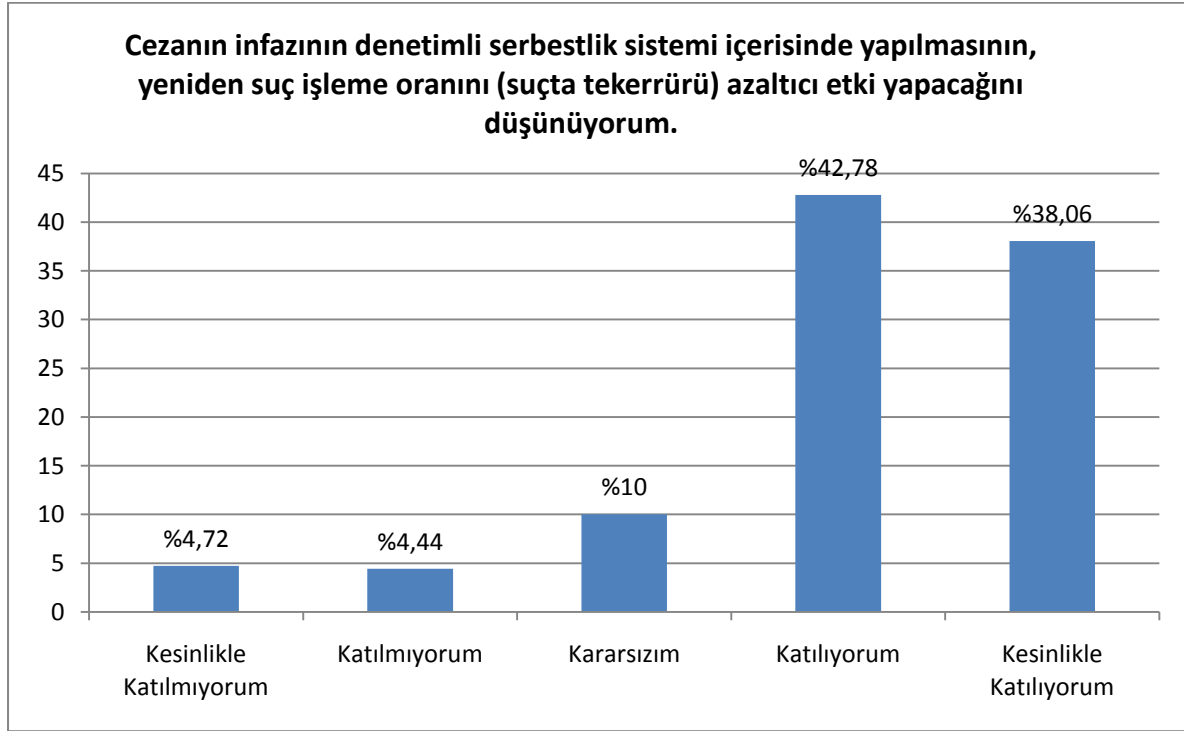

Ankete katılanların %75,56'sı denetimli serbestlik sisteminin tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı ceza infaz sistemi olduğu görüşündedir. Bu görüşe katılmayan katılımcı oranı ise %10,27'dir.

BABAOĞLAN'ın uyguladığı anket sonucunda denetimli serbestlik sistemini suç işlemede caydırıcı olarak görmeyenlerin oranı %9,1 olarak çıkmıştır³¹⁴. Denetimli serbestlik sistemini tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı görmeyenlerin oranı her iki araştırmada da yakın oranlarda çıkmıştır. Araştırma sonuçları, denetimli serbestlik sisteminin tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı ceza infaz sistemi olduğunu ortaya koymaktadır.

³¹⁴ BABAOĞLAN, a.g.m., s. 221.

Şekil 8. Denetimli Serbestlik Sisteminin Suç İşleme Oranını Azaltıcı Etkisi

Cezanın infazının denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılmasının, yeniden suç işleme oranını (suçta tekrerrü) azaltıcı etki yapacağını düşünenlerin oranı %80,84 iken, bu görüşe katılmayan katılımcı oranı ise %9,16'dır.

Anket sonuçları, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerce denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı olarak görüldüğü ve ceza infazının denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde yapılmasının suç işleme oranını azaltıcı etki yapacağını düşündükleri anlaşılmaktadır. Her iki soruya verilen cevaplar, yüksek oranda görüşün paylaşıldığını gösteriyor.

7.2.9.2.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin Yararı

Anket çalışmasında, denetimli serbestlik ve yardım merkezinde verilen rehberlik hizmetinin yararlı olup olmadığı ve denetimli serbestlik sisteminin tercih nedenlerini tespit etmeye yönelik sekiz tane soru sorulmuştur.

Araştırma sonucunda, Tablo 19'daki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 19. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tercih Edilme Nedenleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezinde verilen rehberlik hizmetinin yararlı olduğunu düşünüyorum.	%3,06	%1,94	%5,56	%36,11	%53,33
Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi sayesinde hayatımı düzene koymam gerektiğini anladım.	%2,78	%4,72	%5,56	%32,50	%54,44
Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, ailemle ilişkilerim bozulurdu.	%5,83	%5,28	%2,50	%29,44	%56,95
Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi sayesinde maddi ve manevi yönden kazandım.	3,33%	5,00%	8,61%	30,28%	52,78%
Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, ailemin ekonomik durumu kötüye giderdi.	%6,11	%4,17	%9,17	%27,22	%53,33
Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, toplum tarafından dışlanırdım	%6,39	%5,55	%10,83	%31,67	%45,56
Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, işimi kaybederdim.	%6,67	%4,72	%12,22	%27,78	%48,61
Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi kişisel özgürlüğümün kısıtlanmamasını sağladı.	%9,72	%10,00	%6,95	%21,11	%52,22

Ankete katılan kişilerin %89,44'ü denetimli serbestlik ve yardım merkezinde verilen rehberlik hizmetinin yararlı olduğunu düşünmekte iken yararlı olmadığını düşünenlerin oranı sadece %5'tir. Bu sonuç, denetimli serbestlik ve yardım merkezinde verilen rehberlik hizmetinin amaca uygun olarak verildiğini ve bu hizmeti alanlarında yarar sağladıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 19'da görüldüğü üzere, ankete katılan kişilerin %86,94'ü denetimli serbestlik ve yardım sistemi sayesinde hayatını düzene koymasına gerektiğini anladığını belirtirken, bu görüşe katılmayanların oranı %7,5'te kalmıştır.

Ankete katılanların %86,39'u cezamı ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydım, ailemle ilişkilerim bozulurdu derken, %11,11'i bu görüşe katılmadığını belirtmiştir.

Uygulanan anket sonucunda denetimli serbestlik sisteminin tercih edilme nedenleri arasında öne çıkan diğer başlıklar ise;

- ✓ Katılımcıların %83,06'sı denetimli serbestlik ve yardım sistemi sayesinde maddi ve manevi yönden kazandığını,
- ✓ %80,55 cezasını ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydı ailesinin ekonomik durumunun kötüye gideceğini,
- ✓ %77,23 cezasını ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydı toplum tarafından dışlanacağını,
- ✓ %76,38 cezasını ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydı işini kaybedeceği,
- ✓ %73.33 ise denetimli serbestlik ve yardım sistemi sayesinde kişisel özgürlüğünün kısıtlanmadığını belirtmiştir.

Araştırma sonunda öne çıkan başlıklar, BABAÖĞLAN'ın Burdur'da yaptığı araştırmanın sonuçları ile uyumludur.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Oklahoma eyaletinde, Ekim 1995 tarihinde cezalandırma sistemleri ile ilgili olarak toplam 415 hükümlüye uygulanan araştırma sonuçları ile de benzer sonuçlar alınmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde miktar ve çeşitlilik olarak artan devlet harcamalarının finansmanında en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Bu nedenle vergi kanunlarına aykırı davranışların mümkün olduğu kadar düşük bir seviyeye çekilmesi çok önemli bir konudur.

Vergi kanunlarına aykırı davranışlar iki şekilde meydana gelmektedir. Birincisi, kabahat olarak nitelendirilen vergi ödevinin gereği gibi yerine getirilmemesi durumudur ki cezaları, VUK'ta düzenlenmiş olan, vergi idaresi tarafından kesilen idari para cezalarıdır. İkincisi ise, daha ağır nitelikli ihlaller olup, suç olarak tanımlanmakta ve müeyyideleri ceza yargılaması sonrası, mahkemeler tarafından belirlenmektedir. VUK'un 359'uncu maddesinde belirtilen kaçakçılık suçları, 362'nci maddesinde ki vergi mahremiyetini ihlal ve 363'üncü maddedeki yükümlülerin özel işlerini yapma suçları bu kapsamda yer almaktadır.

Ekonomik suçlara ekonomik cezalar verilmesi hep tartışılan bir konu olmuştur. Ancak alınan parasal önlemlerle vergi suçlarını önlemenin mümkün olamayacağı görüldüğünden, birçok devlet gibi ülkemizde cezai önlemler alma yoluna da gitmiştir. VUK'un 359'uncu maddesinde belirtilen kaçakçılık suçları, 362'nci maddesinde ki vergi mahremiyetini ihlal ve 363'üncü maddedeki yükümlülerin özel işlerini yapma suçları için hapis cezası uygulanmaktadır.

Günümüzde ceza infaz sistemlerinin temel amacı, hükümlülerin yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek ve hükümlüleri üretken, kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı bireyler haline getirmektir. İnfazdan beklenen amacı gerçekleştirmede ceza infaz kurumlarının etkili olması beklenirken, uygulamada bu etkinin istenen düzeyde ortaya çıkmadığı görülmüştür.

1990'lı yıllarda, ceza infaz kurumlarımız gerek mahkûm ayaklanmaları gerekse standartlarının yerinde olup olmadığı tartışmaları ile ülkemizin önemli gündem maddeleri arasında yer almaktaydı. Ceza infaz kurumlarımızın yeniden yapılandırılması gerektiği görüşünün genel kabul görmeye başlaması üzerine çalışmalara başlanmıştır. Sıkıntıların çözümü için öncelikle fiziki yapıdan kaynaklanan olumsuzlukların ortadan kaldırılması amacıyla terör ve organize suç örgütü mensuplarının kalacağı, bir ve üç kişilik odalardan oluşan yüksek güvenlikli F Tipi Ceza İnfaz Kurumları inşa edilmiştir.

Hükümlülerin bu ceza infaz kurumlarına sevk edilmeyi kabul etmemesi üzerine, 2000 yılında “hayata dönüş operasyonu” adı altında ceza infaz kurumlarına yönelik bir operasyon yapılmıştır. Operasyon sonrası ceza infaz kurumlarımızda reform çalışmaları hız kazanmıştır.

Bu kapsamda; ceza infaz kurumlarında koğuş sisteminden oda sistemine geçilmesi, yeni modern ceza infaz kurumlarının yapılması, psiko-sosyal servisin çalışmalarına ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmeye başlanması, mevzuat değişiklikleri vb sonucu, ceza infaz kurumlarımız isyanlar ile anılan kurumlar olmaktan çıkmış, suç işlemiş olan kişilerin yararlı bireyler olarak yeniden topluma kazandırılması için çalışmalar yapan kurumlar haline dönüşmüştür.

Ceza infaz kurumları yapısı gereği, kişilerin hürriyetinden mahkûm bırakıldığı kurumlar olması nedeniyle, ceza infaz kurumlarına giren tüm suç işlemiş olan kişilerin topluma yararlı bireyler olarak yeniden topluma kazandırılması mümkün olamamaktadır. Sürekli değişimle, mümkün olduğunca fazla sayıda kişiyi topluma faydalı bireyler olarak topluma kazandırmaya çalışmak için yoğun çaba devam etmektedir. Ancak, denetimli serbestlik sisteminin yeniden suç işlenmesini önleme fonksiyonunun daha etkili olduğu genel kabul görmektedir. Değişik ülkelerde yapılan araştırmalarda alınan sonuçlar, bu görüşü desteklemektedir.

Son yıllarda infaz ve ceza adalet sistemimizde önemli değişikliklere gidilmiştir. TCK, CMK, CGTİHK ve ÇKK yenilenmiş, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ise 20 Temmuz 2005 tarihinde RG’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

5402 Sayılı Kanun ile Ceza Adalet Sistemimizde reform diyebileceğimiz denetimli serbestlik ve yardım sistemi kurulmuştur. Bu sistemin devreye girmesi ile; 5271 sayılı CMK’nın 109’uncu maddesine göre tutuklama yerine adli kontrol tedbiri uygulanabilmekte, 231’inci maddesine göre hükmolunacak ceza iki yıl veya altı hapis cezası veya para cezası ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmekte ve bu kişiler hakkında hâkim tarafından uygun görülecek yükümlülükler yüklenebilmektedir. 5237 sayılı TCK’nın 50’nci maddesine göre kısa süreli hapis cezaları seçenek yaptırımlara çevrilebilmekte, 51’inci maddesi gereğince yasal şartları uygun olanların cezası ertelenerek yükümlülük yüklenebilmektedir. Yine 5275 sayılı CGTİHK’nin; 105’inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre iki yıl ve altı hapis cezalarına mahkûm olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi halli olarak geçirenlerin kalan süreleri kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilebilmekte, 110’uncu

maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hallerde hapis cezasının konutta infazına karar verilebilmekte, 107'nci maddesine göre koşullu salıverilecek hükümlülere koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenebilmekte ve 108'inci maddesine göre ise tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenmektedir. Bu kararların infazı şahısların ikamet adreslerinin bulunduğu yerde yetkili "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü"nce yapılmaktadır.

Denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tarihsel gelişimine bakıldığında, köklerinin İslam Hukukunda çok çeşitli suç ya da suç gruplarına tatbik imkânı olan nefy (sürgün) cezasına kadar uzandığını söyleyebiliriz. Ancak, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde denetimli serbestlik ve yardım sisteminin kurumsallaşması ülkemizden önce gerçekleşmiştir.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi ile ilgili İngiltere'deki ilk uygulamanın 1678 ve 1682 tarihleri arasında İngiltere'de ölüm cezası alan hükümlülerin, bunun yerine önceleri Avustralya'ya ve sonraları da Amerika'ya sürgün edilmeleridir. Daha sonraki, yıllarda da sistemle ilgili kurallar uygulansa da kurumsal anlamda İngiltere'de başlangıcı 1907 yılında çıkan bir yasa ile olduğu kabul edilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, denetimli serbestlik hakkındaki ilk yasa, 1878 yılında Massachusetts eyaletinde kabul edilmiş, 1933 yılında ise Wyoming dışındaki bütün eyaletlerde uygulanır hale gelmiştir. Almanya'da ise 1953 yılında ceza yasasına girmiştir.

Osmanlı Döneminde ise, dünya uygulamalarından daha önce başladığını, 1840 tarihli Kanun-ı Ceza ve sonraki ceza kanunlarında nefy, zaptiye nezareti altında bulundurma vb uygulamaların olduğu görülmektedir. Cumhuriyet Döneminde de, denetimli serbestlik ve yardım sistemi ile ilgili hükümler uygulanmıştır. Ancak kurumsal anlamda Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin kuruluşu 5402 sayılı kanun ile olmuştur.

5402 sayılı kanun ile kabul edilen Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ülkemiz genelinde çalışmalarına Ocak 2006 itibari ile başlamıştır. 2006 yılında gelen dosya sayısı 15.525 iken, sistemin kuruluşunun tamamlanması, tanınmaya başlaması ve ilk olumlu sonuçların alınması ile birlikte her yıl artış göstererek, 2010 yılında 104.662 dosya infaz için Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlerine gönderilmiştir. Bu rakamlar, denetimli serbestlik sisteminin cumhuriyet savcılarımız ve hâkimlerimiz tarafından çok kısa bir sürede benimsendiğinin göstergesidir.

İnfazı devam eden dosya sayısı da sürekli bir artış göstererek, 31 Ağustos 2011 tarihi itibarıyla ise 95.487 olmuştur. İnfazı devam eden dosya sayısında görülen artış eğilimi, ülkemizde denetimli serbestlik sisteminin benimsendiğini göstermektedir.

Araştırma uygulanan kişilerin %97,78'i 18 yaş ve üzeri olmasına karşı, bu kişilerden %41,94'unun evli olması, toplumsal yapımızla birlikte değerlendirildiğinde düşük bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç, evli olan insanların suç işleme olasılığının, evli olmayanlara göre daha düşük olduğu olduğunu göstermektedir.

Ankete katılanların %29,17'sinin çalışmadığı, sadece %3,06'sının kamu sektöründe çalıştığı görülüyor. Buna göre, suç işlemeyi etkileyen etmenlerden birisinin de iş durumu olduğu anlaşılıyor. Bu durumda, işsizlikle yapılan mücadele aynı zamanda suçla mücadele anlamına gelecektir.

Tablo 18'de araştırmaya katılanların %48,06'sının arkadaş çevresinde suç işleyenlerin olması, suç işleme üzerinde arkadaş çevresinin etkili olduğunu göstermektedir.

Ceza İnfaz Kurumlarında Ocak 2011 itibarıyla bulunan hükümlü ve tutukluların %70,96'sı 18-39 yaş aralığındadır. Anketi cevaplayanların %79,44'ü de 18-40 yaş aralığındadır.

Araştırma sonuçları, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerin büyük çoğunluğu tarafından ceza infaz kurumuna göre denetimli serbestlik sisteminin tercih edildiğini göstermektedir.

Cezanın infazının denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılmasının, yeniden suç işleme oranını (suçta tekrarı) azaltıcı etki yapacağını düşünenlerin oranı %80,84 iken %75,56'sı denetimli serbestlik sisteminin tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı ceza infaz sistemi olduğu görüşündedir. Bu sonuçlar, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerce denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı olarak görüldüğü ve ceza infazının denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde yapılmasının suç işleme oranını azaltıcı etki yapacağını düşündüklerini göstermektedir.

Ankete katılan kişilerin %89,44'ü denetimli serbestlik ve yardım merkezinde verilen rehberlik hizmetinin yararlı olduğunu düşünmekte iken yararlı olmadığını düşünenlerin oranı sadece %5'tir.

Ankete katılan kişilerin %86,94'ü denetimli serbestlik ve yardım sistemi sayesinde hayatını düzene koyması gerektiğini anladığını, %86,39'u cezamı ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydı ailesiyle ilişkilerinin bozulacağını, %83,06'sı denetimli serbestlik ve yardım sistemi sayesinde maddi ve manevi yönden kazandığını, %80,55'i cezasını ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydı ailesinin ekonomik durumunun kötüye gideceğini, %77,23'ü ise cezasını ceza infaz kurumunda infaz etmiş olsaydı toplum tarafından dışlanacağı düşüncesindedir.

Sonuç olarak; denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tercih edilen, tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı ve yararlı bir sistem olduğu anlaşılmaktadır.

Denetimli serbestlik ve yardım sistemi ceza adalet sistemine büyük bir katkı sağlayıp ceza adalet sisteminin boşluklarını doldurduğu gibi, belli suçlar için iyi bir ceza infaz sistemidir. Adli vergi suçlarının infazında da iyi bir alternatif ceza infaz sistemi olduğu değerlendirilmektedir.

Önümüzdeki yıllarda denetimli serbestlik sisteminin alt alanlarında uzmanlaşmanın artmasıyla daha güçlü olarak hizmet verilebileceği değerlendirilmektedir.

Öneriler:

- 1) İyi işleyen bir vergi sistemi devletler için hayati öneme sahip bir konu olduğundan toplumumuzda vergi bilinci geliştirilmelidir.
- 2) Ceza adalet sisteminin soruşturma ve kovuşturma evrelerinde şüphelinin daha iyi tanınması ve uygun tedbirin belirlenmesi imkânı sağlayan “sosyal araştırma raporu” konusunda cumhuriyet savcılarımız ve hâkimlerimize yönelik seminerler düzenlenmelidir.
- 3) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi, ülkemizde yeni kurumsallaşmış bir kurumdur. Her geçen gün görevlerinin arttığı görülmektedir. Yeni yasal düzenlemelerle görev alanının genişletilmesine dair memnuniyet verici çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, düzenlemeler yapılmadan önce alt yapısının oluşturulması, düzenleme sonrası oluşacak ihtiyaçların (personel, fiziki yapı vb) iyi tespit edilmesi ve yasal düzenlemeler öncesi giderilmesi gerekir.

- 4) Ekonomik suçlara ekonomik cezalar verilmesi hep tartışılan bir konu olmuş, ancak alınan parasal önlemlerle vergi suçlarını önlemenin mümkün olamayacağı görüldüğünden, birçok devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti devleti de cezai önlemler alma yoluna gitmiştir. Vergi suçlarında, para ve hapis cezalarına alternatif olarak denetimli serbestlik ve yardım sisteminden daha fazla yararlanılmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- 5) Vergi suçu işlendiği iddiasıyla açılan davalarda, mahkemelerce tutuklama yerine daha çok adli kontrol tedbirlerine başvurulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- 6) Ceza infaz sisteminde maliyet konusu öncelikli konular arasında olmamakla birlikte, denetimli serbestlik ve yardım sistemi aynı zamanda ekonomik bir sistem olduğu da bir gerçekliktir. Cezadan beklenen amacın denetimli serbestlik sistemi içerisinde gerçekleşme olanağı olan suçlarda denetimli serbestlik kararları uygulanması maliyet açısından da yararlı olacaktır. Bu nedenle, cezadan beklenen amacın denetimli serbestlik sistemi içerisinde gerçekleşme olanağı olan suçlarda denetimli serbestlik kararları uygulanmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- 7) Anket sonuçları, denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde cezasının infazı yapılan kişilerce denetimli serbestlik ve yardım sisteminin tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı olarak görüldüğü ve ceza infazının denetimli serbestlik ve yardım sistemi içerisinde yapılmasının suç işleme oranını azaltıcı etki yapacağını düşündüklerini göstermektedir. Bu durumda vergi suçu işleyen kişilere hakkında da denetimli serbestlik tedbiri uygulanması yararlı olacaktır. Bu nedenle, konutta infaz ve kamuya yararlı işte çalışma gibi yaptırımlar başta olmak üzere diğer hapis dışı tedbirlerin uygulama alanı, ilgili kanunlarda yapılacak değişikliklerle genişletilmelidir.
- 8) Hapis cezası uygulananlara koşullu salıverilme sonrası için yükümlülük yüklenmesi, bu kişilere rehberlik yapılması ve toplum içerisinde denetimlerinin yapılması, hükümlülerin topluma uyumunu kolaylaştıracağı gibi suçta tekerrür oranının azaltılmasında etkili olacaktır. Bu nedenle, koşullu salıverme sonrası denetimli serbestlik uygulaması zorunlu hale getirilmelidir.

- 9) Suç işleme oranının azaltılması yönünde yapılacak çalışmalarda 18-40 yaş grubu üzerinde yoğunlaşılması yerinde olacaktır.
- 10) Hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanan kişilerin, eğitim düzeyi düşük (okur-yazar olmayan, okur-yazar ve ilköğretim mezunu) ve eğitim düzeyi orta olan (ilköğretim ve ortaöğretim mezunu) olan kişilerin, eğitim düzeyi yüksek olan (önlisans ve üstü mezunu) kişilerden daha fazla sayıda suç işledikleri tespit edilmiştir. Daha önce yapılan benzer araştırmalarla da uyumlu olan bu sonuç, suçla mücadelede eğitimin, önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Son yıllarda eğitime bütçeden ayrılan payın artırılması, üniversite sayısında ve kontenjanlarındaki artış çok yararlı gelişmeler olmuştur. Toplumumuzun eğitim seviyesinin yükseltilmesine yönelik bu çalışmalar devam ettirilmelidir.
- 11) Araştırma uygulanan kişilerin %97,60'ın 18 yaş ve üzeri olmasına karşı, bu kişilerden %43,99'unun evli olması, evli olan insanların suç işleme olasılığının, evli olmayanlara göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Evlilik teşvik edilmeli, aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- 12) Araştırma sonuçlarına göre, suç işlemeyi etkileyen etmenlerden birisinin de iş durumu olduğu anlaşılmaktadır. İşsizlikle yapılan mücadele aynı zamanda suçla mücadele anlamı taşıdığından, istihdamı arttırmaya yönelik çalışmalar artırılmalıdır.
- 13) Denetimli serbestlik ve yardım sistemi, kişileri hürriyetinden mahrum bırakmamakta, hükümlülere rehberlik yapılmakta ve hükümlülerin denetimleri toplum içerisinde yapılmaktadır. Araştırma sonuçları, denetimli serbestlik ve yardım merkezlerince yapılan rehberlik çalışmalarının yararlı olduğunu, kişilerin hayatlarını düzene koymasına gerektiği konusunda farkındalık sağladığını göstermektedir. Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerince verilen rehberlik hizmetinin artırılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- 14) Vergi kanunlarına aykırı davranışların azaltılması yönünde etki yapacağından, özellikle ilk defa vergi suçu işlemiş olan kişilere öncelikle denetimli serbestlik kararı uygulanmasını sağlayacak olan yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKIN, Minire. *Türkiye’de İhracatta Katma Değer Vergisi İade Sistemi: Afyonkarahisar İli Uygulaması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2010.
- AKKAYA, Çetin. *Açıklamalı ve İçtihatlı Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- AKSOY, Şerafettin. *Vergi Yargısı ve Türk Vergi Yargısı Sistemi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- AKSOY, M. Ramazan. “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, *Adalet Dergisi*, Sayı:31, Mayıs 2008, ss. 225-251
- ALTINAY, Ahmet. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- ALTINTOPRAK, A. Ender, AKGÜR, Serap A. ve COŞKUNAL Hakan. “Yasa Dışı Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanan Kişilerde Tedavi Uygulamaları ve Toksikolojik Analiz”, *Türkiye’de Psikiyatri Dergisi*, Cilt:9, Sayı:3, 2007, ss. 166-172.
- ALTUNIŞIK, Remzi, COŞKUN, Recai, BAYRAKTAROĞLU, Serkan ve YILDIRIM, Engin. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 2007.
- ARSLAN, Orhan. “Denetimli Serbestlik (Probasyon) Nedir? (1)”, *Sesleniş Gazetesi*, 15.09.2005, Sayı:42, s. 2.
- ARTUK, M. Emin, GÖKCEN, Ahmet ve YENİDÜNYA, A. Caner. *Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler Madde 37-75*, 2. Cilt, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
- ASLAN, Memduh. *Türk Vergi Sisteminde Cezai Yaptırımların Etkinliği*, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.
- ATAÇ, Selcen. *Probasyon Müessesesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2004.

- AVCI, Mustafa. *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.
- AY, Ercan. *Vergi Suç ve Cezaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- AY, Hakan ve ÇAKICI, Ömer. “İdari Nitelikli Vergi Suç ve Cezalarının Tabi Olduğu Hukuki Rejim”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:242, 2001.
- AYDIN, Hasan. “Denetimli Serbestlik ve Kurumsal Yapılanma”, *Akhisar’da Denetimli Serbestlik*, Akhisar Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Yayını, Manisa, 2010, ss. 2-3.
- BABAOĞLAN, Emine. “Denetimli Serbestlik Sisteminin Etkinliği”. *Suçla Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik Amasya Sempozyumu*, HEGEM Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 215-225.
- BAĞDINLI, İ. Halil. “Vergi Usul Kanununa Göre Vergi Ceza Sisteminin Uygulama Esasları”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 233, 2008.
- BAYKARA, Bekir. “Vergi Ceza Raporu ve Vergi Ceza Muhakemesindeki Yeri”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:273, 2004a.
- BAYKARA, Bekir. “Vergi Cezası Kesme İşleminin Hukuki Analizi”. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:278, 2004b.
- BAYKARA, Bekir. “İdari Vergi Suç ve Cezalarında Kanunilik İlkesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:285, 2005.
- BAYKARA, Bekir. “Mini Af Olarak Nitelendirilen Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusundaki Değişikliğin VUK 359’inci Maddeye Göre Verilen Hapis Cezalarına Etkisi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:321, 2008.
- BAYRAKLI, Hasan Hüseyin. *Türk ve Alman Vergi Hukukunda Vergi Gizliliğine Uymama Suçu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Afyon, 1999.
- BAYRAKLI, Hasan Hüseyin. *Vergi Ceza Hukuku*, Yeniden Yazılmış 3. Baskı, Külcüoğlu Yayınları, Afyonkarahisar, 2006.

- BAYRAKLI, Hasan Hüseyin. *Vergi Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, Celepler Matbaacılık, Afyonkarahisar, 2008.
- BAYRAKLI, Hasan Hüseyin. *Vergi Suç ve Kabahatleri*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Celepler Matbaacılık, Afyonkarahisar, 2011.
- BIÇAK, Vahit. “Ceza Adaleti Yönetiminde Kalite ve Etkinlik”, 1999, http://www.kriminoloji.com/Ceza_Adaletinde_Kalite_Yonetimi.Bicak.htm , 22.05.2011.
- BİLGİN, Sibel. *Mali Cezalar İle Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Vergi Yasalarının Uygulanması Bakımından Etkinliğinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006
- BİLİCİ, Nurettin. *Vergi Hukuku, Genel Hükümler, Türk Vergi Sistemi* (Güncelleştirilmiş Onbeşinci Bası), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.
- BİNİCİ, Hüsamettin, “Tutuklamanın Alternatifi Olarak Adli Kontrol Kurumu”, *Adalet Dergisi*, Eylül 2007, S. 29, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/29sayi.pdf> , (29.12.2009).
- BOZDAĞ, Ahmet. *Türk Ceza Hukukunda ve Vergi Ceza Hukukunda Tekerrür (Afyonkarahisar Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2008.
- BOZDAĞ, Ahmet. *Türk Ceza Hukukunda ve Vergi Ceza Hukukunda Tekerrür*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- BUDAK, Atilla. “Vergi Suçlarında Fail Meselesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:315, 2007.
- CENTEL, Nur. “Karşılaştırmalı Hukukta Tutuklamanın İşlevini Gören Diğer Kurumlar ve Türk Hukuku”, *Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000*, Cilt:2, 2000.
- CENTEL, Nur, ZAFER, Hamide ve ÇAKMUT, Özlem. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2006.
- ÇİÇEK, Cemil. “Adalet Bakanı Cemil ÇİÇEK’in Konuşma Metni”. *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi Açılış Konuşma Metinleri*, Adalet

- Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, ss. 6-9
- ÇİFCİ, Elif Gökçearslan, “Dezavantajlı Doğan Çocuklar: Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenler Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar ve Mağdurlarla İlgili Çalışmaların Geliştirilmesi AB Eşleştirme Projesi Açılış Programı*, 12-13 Mart, Ceza İnfaz Kurumları Personeli Ankara Eğitim Merkezi, Ankara 2009
- ÇOMAKLI, Şafak Ertan, “Mahremiyet Kavramı ve Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti” *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 312, 2007.
- ÇOMAKLI, Şafak Ertan. *Vergi Ceza Hukukunda Mahsus Suç*, Savaş Yayınevi, Ankara 2008.
- DEMİRBAŞ, Timur, “Cezaevlerinin Suçun Önlenmesindeki Rolü”, 2002, <http://www.kriminoloji.com/cezaevlerinin%20sucun%20onlenmesindeki%20rolu.htm> , (22.05.2011).
- DEMİRBAŞ, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Seçkin Kitabevi, Ankara 2007.
- DEMİRSOY, Yalçın. “Hapis Cezasını Gerektiren Kaçakçılık Suçları”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:118, 1991.
- DIANA, Lewis. “What is Probation?”. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science* 1960, Vol. 51, ss. 189-204.
- DÖNMEZER Sulhi ve ERMAN Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, c. II, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994a.
- DÖNMEZER Sulhi ve ERMAN Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, c. III, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994b.
- DUMAN, Nesrin. *Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- DURMUŞ, Necati. *Türk Vergi Hukukunda Kaçakçılık ve Kaçakçılığı Haber Verme İkramesi*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1982.

- ERDEM, Tahir. *Vergisel Kabahatler*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- ERDEM, Tahir. *Vergisel Kabahatler*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2010
- ERDEM, M.Ruhan. *Ceza Hukukunda Cezaların Ertelemesine İlişkin Düzenlemeye Anayasal Bakış (Cilt 18)*, 2001.
- GANDİNİ, Luisa. Avrupa’da Diğer Yargı Sistemleri İçinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Servisinin Rolüne İlişkin Örnekler, Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Semineri Ankara Hakimevi 25-28 Ocak 2005, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2005, ss. 41-55.
- GÖKCEN, Ahmet. *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, İstanbul, 1989.
- GÖRKEM, Hilal. *Kamu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Kapsamında Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009.
- GÖZÜKARA, Öcal. “İngiliz Vergi Sisteminde Vergi Cezaları (I)”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:129, 1992.
- GÜÇLÜ, Faruk. *Türk Ceza Kanunu Açısından Vergi Kaçakçılığı*, Ürün Yayınları, Ankara, 1998.
- GÜMÜŞ, Erhan. “Vergi Kaçakçılığı Suçunda Paraya Çevirme ve Erteleme”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:296, 2006.
- HATİPOĞLU, Mehmet. *Türkiye’de Vergi Suç ve Cezalarının Algılanması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Uşak İli Uygulama Sonuçları)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2007.
- HIZLI, Yılmaz. *Türk Vergi Hukukunda Kaçakçılık Suçu*, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1984.
- İNCE, Hüseyin. *Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

- İNCE, Hüseyin. *Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.
- KALE, Mustafa. *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2009.
- KALELİ, Sultan. *Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Tutulan Kişilerin Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- KALMTHOUT, A.M.Van. “Kamu Yararına Çalışmadan Toplumsal Yaptırımlara: Karşılaştırmalı Bir Bakış Açısı”, (ALICI, Burhan, Çev.). *Küresel Bakış*, Sayı:1, Nisan 2011, ss. 71-106.
- KAMER, Vehbi Kadri. *Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- KAMER, Vehbi Kadri, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, *Adalet Dergisi*, Sayı:31, Mayıs 2008, ss. 69-86
- KAMER, Vehbi Kadri. “5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Yüzbeşinci Maddesinde Yer Alan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma”, *Adalet Dergisi*, Sayı:33, Ocak 2009, ss. 32-44.
- KARAKOÇ, Yusuf. *Genel Vergi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002.
- KARAKOÇ, Yusuf . *Genel Vergi Hukuku (Genişletilmiş 3. bası)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004.
- KARAMAN, Hayrettin, ÖZEK, Ali, DÖNMEZ, İ. Kafi, ÇAĞRICI, Mustafa, GÜMÜŞ, Sadrettin ve TURGUT, Ali. *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2009.
- KARTAL, Zihni. “İdari Vergi Cezalarına Yargı Organlarının Yaklaşımı”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:207, 1998.
- KAYIŞ, Aliye. *SSPS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri (2. Baskı)*, Asil Yayın ve Dağıtım, Ankara, 2006
- KESKİN, İbrahim. “Yurt Dışına Çıkış Yasağı”, *Adalet Dergisi*, Sayı:31, Mayıs 2008, ss. 138-165.

- KIRMAZ, Zahir. *Cezaevi Müdavimleri (İnatçı Suçlular)*, Orion Yayınevi, Ankara, 2006.
- KIZILOT, Şükrü ve KIZILOT, Zuhâl. *Kaçakçılık Suçları ve Naylon Fatura*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2009.
- KİRMANOĞLU, Hülya. *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2007.
- KÖKSAL, Osman. Osmanlı Hukukunda Bir Ceza Olarak Sürgün ve İki Osmanlı Sultanının Sürgünle İlgili Hattı-ı Hümayunları, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:19, 2005.
- KÖŞŞEKOĞLU, Abdullah. “Vergi Usul Kanununun 389/b Maddesinde Düzenlenen Vergi Kaçakçılığı Suçu”, *Adalet Dergisi*, Sayı:39, Ocak 2011, ss.1-23
- MENGÜÇ, Rıza. *Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri*, Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1968.
- MERAN, Necati. “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”, *Adalet Dergisi*, Sayı:27, Ocak 2007, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/27sayi.pdf> (29.12.2009).
- MUTLUER, M. Kamil. *Vergi Genel Hukuku (1. Baskı)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- MUTLUER, M. Kamil, HEPER, Fethi, DÖNMEZ, Recai ve ÜYÜMEZ, M. Erkan. *Vergi Hukuku*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2010.
- MÜFTÜOĞLU, Deniz. *Denetimli Serbestlik Sürecindeki Hükümlülerin Uyumsal Süreçlerinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- NAZALI, Ersin. “Türkiye ve ABD Mevzuatlarına Göre Vergi Mahremiyeti ve Bilgi Edinme Hakkı”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:279, 2004.
- NURSAL, Necati. “Türk İnfaz Sistemi ve Uluslar arası Standartlar”, *Görevde Yükselme Eğitimi Ders Notları*, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, ss. 21-50.
- NURSAL, Necati ve ATAÇ, Selcen. *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.
- ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, Ahmet ve ÇAGAN, Nami. *Vergi Hukuku (Gözden Geçirilmiş 10. bastı)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

- ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, Ahmet ve ÇAGAN, Nami. *Vergi Hukuku (Gözden Geçirilmiş ve Değişiklikler İşlenmiş 15'inci bası)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- ÖNDER, Ayhan. *Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler (Mukayeseli Hukukta ve Hukukumuzda)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1011, Hukuk Fakültesi No: 209, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1963.
- ÖZBEK, Mustafa. “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması”, 2008, <http://www.turkhukusitesi.com> (27.03.2009).
- ÖZDEMİR, Melahat. *Gümrüklerde Uygulanan İdari Para Cezalarının Kabahatler Kanunu Açısından Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.
- ÖZSOY, Nevzat “‘Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması’ Kurumunun Uygulama Açısından Değerlendirilmesi”, Kayıt Tarihi 19.02.2008, <http://www.adalet.org/makale/xysbekran.php?idno=6785> (18.08.2011).
- ÖZTÜRK, Bahri ve ERDEM, M. Ruhan. *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Yeni TCK'ya Göre Yenilenmiş 9. Baskı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.
- ÖZTÜRK, Fatih. *Örgüt Kültürünün Rekabetçi Değerler Modeli Açısından Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2010.
- PARLAR, Ali ve HATİPOĞLU, Muzaffer. *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2007.
- PEKŞEN, Fatih. *Türk Vergi Ceza Sisteminin Etkinliği ve Bir Uygulama*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2009.
- PETERSILLIA, Joan. Probation In The United States, Practices and Challenges, National Institute Of Justice Journal, Issue No:233, 1997
- REID, S. Titus. *Criminal Justice, Thirt Editio*, New York, Toronto, 1993.
- SAMAHA, Joel. *Criminal Justice, Second Edition*, New York, 1991
- SARILI, Mustafa Ali. “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:41, 2002.

- SCHOCH, Heinz. *Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı*, Çev.Pınar BACAKSIZ, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006.
- SCHMALLAGER, Frank. *Criminal Justice Today: An Introductory Text Fort The Twenty First Century*, New Jersey, 1991.
- SCOTLAND, Barones. “İngiltere Ceza Adaleti Sisteminden Sorumlu Devlet Bakanı Baroness Scoltland Of Asthal’ın Konuşma Metni”, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi Açılış Konuşma Metinleri*, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- SEZER, Yasin. “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Kamu Personel Hukukuna Etkileri”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:3, Ekim 2010, ss. 43-74.
- SOFUOĞLU, Ahmet. “Vergi Kaçakçılığı ile Mücadele Yolları”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:191, 1997.
- SOKULLU, Fidan. “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, *Prof. Dr. Nurullah KUNTER’e Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı yayını, İstanbul, 1998, ss. 327-342.
- ŞENLİK, Kenan. *Türk Ceza Kanunu Açısından Vergi Afları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.
- ŞENYÜZ, Doğan. *Vergi Ceza Hukuku*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005.
- ŞİMŞEK, Cenk Tolga. “Kaçakçılık Suçu Olarak Hesap ve Muhasebe Hilesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:277, 2004.
- ŞİMŞEK, Efsun. *Türk Vergi Sisteminde Vergi Kaçakçılığı Suçu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- TAŞ, Fatma. *Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu ve Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2007.
- TAŞ, Suat ve KARAKIŞ, Şerafettin. “Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:227, 2000.
- TANER, Tahir. *Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3. Basım*, İstanbul, 1953.

- TEMİZYÜREK, Onur. “Kaçakçılık Suçlarında 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Uyarınca Dava Zamanaşımı”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:330, 2009.
- TIRTIR, Mustafa. “Denetimli Serbestlik”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt:80, Sayı:4, 2006.
- TOROSLU, Nevzat. *Ceza Hukuku*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2009.
- TÖNGÖR, Ali Rıza. *Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Erteleme*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- TURHAN, Salih. *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.
- TÖNGÖR, Ali Rıza. *Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Erteleme*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009 .
- T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. *Uygulama Becerileri El Kitabı*, Yayın No:6, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinde Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.
- T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. “Suç Mağdurlarına Yönelik Almanya Çalışma Ziyareti, Çalışma Raporu”, 2009a, http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/yurtdisiziyareti/Almanya_2709_0310_09.pdf (11.03.2010)
- T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. “Çocuk ve Genç Adalet Sistemi Almanya Çalışma Ziyareti Raporu”, 2009b, http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/yurtdisiziyareti/Almanya_2709_0310_09.pdf (30.04. 2011)
- T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. “Haber Bülteni”, 16.05.2011, Sayı:101, www.tuik.gov.tr (11.06.2011)
- USTA, İbrahim ve ÖZTÜRK, Hakan. “Denetimli Serbestlik”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı:13, Ağustos 2010, ss. 2-44.
- ÜÇÖK, Coşkun. “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, 1946.

- ÜNSAL, Hilmi. “Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti, Sağladığı Yararlar ve Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, 2003.
- ÜSTÜN, Süleyman ve ŞİŞMAN, Gülden. “Vergi Usul Kanununda Düzenlenen Adli Vergi Suçlarının Görünüm Şekilleri”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:339, 2009.
- WALLER, J. Tricia. *The Effectiveness Of Probation In West Virginia:A Study Examining The Practices And The Views Of Probation Officers In West Virginia*, Master of Science, Marshall University, 2003.
- YERELİ, A. Burçin. “Adli Yargının Görev Alanına Giren Vergi Suç ve Cezaları”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:237, 2001.
- YILMAZ, Elif. *Türk Vergi Hukukunda Defterler ve Belgelerle İlgili Hürriyeti Bağlayıcı Cezayı Gerektiren Vergi Suçlarının Analizi ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- YILMAZ, Erdem. *Türkiye’de Vergi Cezalarının Etkinlik Açısından Karşılaştırılmalı Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2011.
- YURTSEVEN, Sevda Sevimli. *30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- YÜCEL, M. Tören. “Amerika Birleşik Devletlerinde Büyük Suçlulara Tatbik Edilen Deneme Müessesesinin Tetkik ve Tahlili ve Bu Müessesenin Türk Ceza Hukukuna İntikali İmkânı”, *Adalet Dergisi*, Sayı:11-12, 1965.
- YÜCEL, M. Tören. “Yeni Türk Ceza Kanunu Üzerine”, *Çankaya Gündem Dergisi*, Sayı:19, 2004.
- YÜCEL, Turgay. “Kaçakçılık Suçu ve Cezası (Uygulamadaki Sorunlar ve Öneriler)”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:130, 1992.
- YÜKSEL, Akif. *Türk Vergi Hukukunda Vergi Ziyat Suçu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005.

EKLER

EK 1. DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİNE TABİ TUTULAN HÜKÜMLÜLERE YÖNELİK ANKET FORMU

Bu anket, “Adli Vergi Cezalarında Denetimli Serbestlik Sistemi” isimli yüksek lisans tezinde kullanılacak verileri toplamak için geliştirilmiştir. Toplanan veriler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak olup, sorulara vereceğiniz samimi cevaplar araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttıracaktır.

I. KİŞİSEL BİLGİLER

1- Cinsiyet: Erkek Kadın

2- (yaş grubunuz)Yaş Aralığı: 18 yaşından küçük 18-30 yaş
 31-40 yaş 41-50 yaş 51 yaş ve üzeri

3- Eğitim Durumu: Okur-Yazar değil Okur-Yazar İlkokul Mezunu
 İlköğretim(Ortaokul) Mezunu Ortaöğretim(Lise) Mezunu
 Önlisans Mezunu Lisans Mezunu Lisansüstü

4- Medeni Durumu: Evli Bekar Boşanmış

5- İş Durumu: Çalışıyor Çalışmıyor Düzensiz İşlerde Çalışıyor

Çalışıyorsanız Çalıştığınız Sektör: Kamu Özel Diğer (Belirtiniz)

6- Daha önce sabikanız var mıydı?

Evet Hayır

7- Ailenizde sabıkası olan kimse var mı?

Evet Hayır

8- Arkadaş çevrenizde sabıkası olan kimse var mı?

- Evet Hayır

9- Hakkınızda uygulanan Denetimli Serbestlik Tedbiri Kararı aşağıdakilerden hangisidir?

- Adli Kontrol Tedbiri (Yurtdışına çıkmama, belirlenen yerlere belirlenen sürede başvurma v.b.)
- Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması (CMK 231/8-a,b,c mad.)
- Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırım (TCK 50/1-c,d,e,f mad.)
- Hapis Cezasının Ertelenmesi Halinde Verilen Yaptırım (TCK 51'inci mad.)
- Güvenlik Tedbirleri (TCK 53/5-6 ve TCK 58. mad.)
- Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri (TCK 191. mad.)
- Etkin Pişmanlık (TCK 221/5'inci mad.)
- Konutta İnfaz (CGTİHK 110/2-3 mad.)
- Koşullu Salıverilme sonrası denetim süresinde yükümlülük (CGTİHK 107/7-8-9 mad.)
- Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi (TCK 58/9 mad. ve CGTİHK 108/4-6 mad)
- CGTİHK'nun 105/4 maddesi gereği Kamuya Yararlı İşte Çalışma
- Diğer (Belirtiniz).....

10. Hakkınızda denetimli serbestlik kararı verilmesine neden olan suç, vergi suçu mu?

- Evet Hayır

II. BÖLÜM

Açıklama: Aşağıda denetimli serbestlik sisteminin tercih edilme, yararlılık ve caydırıcılığını tespitte yönelik cümleler yer almaktadır. Her bir cümlede ifade edilen durum hakkında, 5(Beş) önerme arasından, sizin görüşünüzü en iyi yansıtan seçeneğe ait rakamı yanına yıldız (X) koyarak işaretleyiniz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	İsnat edilen/hükmedilen suçtan ötürü aldığım cezamı ceza infaz kurumunda infaz edilmesini tercih ederim.	1	2	3	4	5
2	İsnat edilen/hükmedilen suçtan ötürü aldığım cezamı denetimli serbestlik sistemi içerisinde infaz edilmesini tercih ederim.	1	2	3	4	5
3	Denetimli Serbestlik Sistemi, tekrar suç işlenmesinin engellenmesi yönünde caydırıcı bir ceza infaz sistemidir.	1	2	3	4	5
4	Cezanın infazının denetimli serbestlik sistemi içerisinde yapılmasının, yeniden suç işleme oranını (suçta tekrerrü) azaltıcı etki yapacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5	Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, ailemle ilişkilerim bozulurdu.	1	2	3	4	5
6	Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, ailemin ekonomik durumu kötüye giderdi.	1	2	3	4	5
7	Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydı, toplum tarafından dışlanırdım	1	2	3	4	5
8	Eğer cezamı Ceza İnfaz Kurumunda infaz etmiş olsaydım, işimi kaybederdim.	1	2	3	4	5
9	Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezinde verilen rehberlik hizmetinin yararlı olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10	Denetimli Serbestlik Tedbirine tabi tutulduktan sonra, suç işlediğim için pişmanım.	1	2	3	4	5
11	Denetimli Serbestlik Tedbirine tabi tutulduktan sonra, bir daha suç işlemem.	1	2	3	4	5
12	Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi kişisel özgürlüğümün kısıtlanmamasını sağladı.	1	2	3	4	5
13	Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi sayesinde maddi ve manevi yönden kazandım.	1	2	3	4	5
14	Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi sayesinde hayatımı düzene koymam gerektiğini anladım.	1	2	3	4	5

EK 2. ADALET BAKANLIĞINDAN İZİN TALEP DİLEKÇESİ

ESKİŞEHİR DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜNE

Halen Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğümüzde Şube Müdürü olarak görev yapmaktayım.

2008 yılı güz döneminde Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde Maliye Tezli Yüksek Lisans öğrenimime başladım. Tez konum "Adli Vergi Cezalarında Denetimli Serbestlik Sistemi" dir. Tez çalışmamızda veri olarak kullanmak üzere; Ek 1'de listesini sunduğum 12 (on iki) Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünde, Ek 2'de sunduğum araştırma sorularının, her bir Şube Müdürlüğünde 30 (otuz) kişiye uygulanmasını istiyorum.

Araştırma sorularının öncelikle vergi suçlarından (213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 359., 362. ve 363. maddelerinde düzenlenen; kaçakçılık suçları, vergi mahremiyetini ihlâl suçu ve yükümlünün özel işlerini yapma suçları, yine 4358 sayılı kanunun 5. maddesi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Usulü Hakkındaki Kanun'un 107. maddesi kapsamında) ceza alıp, aldığı cezası;

- ✓ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun;
  - 50. maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilen,
  - 51. maddesi gereğince ertelenerek yükümlülük yüklenen veya rehber görevlendirilen;
- ✓ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;
  - 231. maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilerek yükümlülük yüklenen;
- ✓ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunu'nun;
  - 105/4. maddesine göre iki yıl ve altı hapis cezalarına mahkum olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi halli olarak geçirenlerden kalan süreleri kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilen,
  - 110/2. maddesine göre hapis cezasının konutta infazına karar verilen,
  - 107. maddesine göre koşullu salıverme süresince belirli yükümlülükler yüklenen,
  - 108. maddesine göre ise tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere bir denetim süresi belirlenen kişilere (bu kişilerin bulunmaması veya yeterli sayıda olmaması halinde Şube Müdürlüklerince infazı yapılan ve en az 3 ay önce infazına başlanmış olan diğer kişilere) Şube Müdürlüğünde görevli denetim görevlileri vasıtasıyla uygulatabilmem için;

Gerekli iznin verilmesi hususu takdirlerine sunulmak üzere, dilekçemin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesini arz ederim. 22/03/2011

Abdullah SAVAS
(43002)

ADRES _____ :
Şube Müdürü
Denetimli Serbestlik ve Yardım
Merkezi Şube Müdürlüğü
Arifiye Mah. Müftülük Sok. No: 6
ESKİŞEHİR
Tel : 0505 274 13 37

EK 3. ADALET BAKANLIĞINDAN GELEN İZİN YAZISI

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.0.00.24.00/219/40751
Konu : Tez çalışması için izin talebi

31/03/2011

ESKİŞEHİR CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : a) 25.03.2011 tarihli ve B.M.2011/1824 sayılı yazı,
b) Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'nün
23.03.2011 tarihli ve 2011/155 Muh. sayılı yazı.

İlgi (b) sayılı yazıda; Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde "Adli Vergi Cezalarında Denetimli Serbestlik Sistemi" konulu maliye tezli yüksek lisans öğrenimi yapan Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürü Abdullah SAVAŞ'ın; ilgi (b) sayılı yazının ek-1'de belirttiği oniki denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünde ek-2'de sunduğu anketi uygulama yapması için izin talep edildiği anlaşılmıştır.

Söz konusu anket uygulaması çalışmasında, hükümlülerle yapılacak görüşmelerde hükümlülerin izni alınarak denetimli serbestlik görevlilerinin nezaretinde yapılması ve özel hayatın gizliliğine özen gösterilmesi koşullarıyla uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

T.C.
ESKİŞEHİR
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
BAŞKANLIK MUHABERE BÜROSU
B-2011/1824 01.04.2011

Cengiz GÜLER
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Bilgi ve gereği;

Denetimli Serb. ve Yardım M. Md.

Ekrem AYDINER
Cumhuriyet Başsavcısı

*Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fizikî olarak gönderilmeyecektir.

Konya Yolu No: 70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0 312) 204 13 61 Faks: (0 312) 223 97 44

Ayrıntılı bilgi için İrtibat: H.KANSIZ Şb.Md.
e-posta: dsm.ds.sb@adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

Evrakın 5070 Sayılı Kanuna göre elektronik imzalı aslına <http://vatandas.uyap.gov.tr/evrak> adresinden
Mrl1Xge - dZxtYh8 - mq6B5hC - q+inz4= kodu ile erişebilirsiniz.